

Anna-Kaisa Appolis

Kahden kulttuurin perheet

Hiljaista tietoa ja hyviä käytäntöjä perheiden tueksi

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö

26.10.2012

Tekijä(t) Otsikko Sivumäärä Aika	Anna-Kaisa Appolis Kahden kulttuurin perheet: Hiljaista tietoa ja hyviä käytäntöjä perheiden tueksi. 57 sivua + 6 liitettä 26.10.2012
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Koulutusohjelma	Sosiaalialan koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Sosionomi (AMK)
Ohjaaja(t)	Lehtori Eija Raatikainen Lehtori Aini Ronkainen
<p>Opinnäytetyöni tehtävänä oli selvittää, miten kaksikulttuuriset perheet tukevat lasten kasvamista kahden kulttuurin välissä, sekä millaisia ajatuksia heillä nousee esiin lastenkasvatuksesta kaksikulttuurisessa perheessä. Työni avulla on tarkoitus jakaa sitä hiljaista tietoa, jota perheillä itsellään on, ja tukea näin muiden kaksikulttuuristen perheiden arkea ja voimavaroja. Työni yhteistyökumppanina toimi Familia Club ry:n Duo-projekti, jonka internet-sivuilta opinnäytetyöni on ladattavissa.</p> <p>Opinnäytetyöni toteutettiin laadullisin tutkimusmenetelmin. Aineisto kerättiin teemahaastattelun avulla kaksikulttuuristen vanhempien ryhmähaastatteluna. Tulosten analysointi tapahtui teemoittelua käyttäen. Teemoittelun pohjana toimi haastattelussa käytetty teemahaastattelurunko.</p> <p>Opinnäytetyössäni tuli ilmi, että tukiessaan ja kasvattaessaan lapsiaan kahteen kulttuuriin, perheet ovat kohdanneet kulttuureista riippumatta hyvin samankaltaisia haasteita. Keskeisenä tukemisessa näyttäytyi vanhempien välisen yhteistyön ja motivaation merkitys. Myös lapsen etu koettiin tärkeämmäksi kuin oman kulttuurin välittäminen pakolla. Tulosten perusteella vanhemmat suosittelevat kuitenkin tekemään lapsille tutuksi ulkosuomalaisen vanhemman kulttuurista taustaa, vaikka eivät itse toimisikaan kyseisten kulttuuristen kaavojen mukaisesti. Hyvänä kulttuuriin tutustumisen muotona lapselle, vanhemmat kokivat lapsen itsenäisesti solmimat ystävyys- ja sukulaissiteet perheen toisen kulttuurin edustajien kanssa.</p> <p>Opinnäytetyössäni esiin tulleet kaksikulttuurisia perheitä tukevat ideat ovat hyvin sovellettavissa eri perheille kulttuureista riippumatta. Siten vanhempien tehtäväksi jää pohtia, mitkä ovat heidän perheessään esiintyvät haasteet, ja miten he voisivat soveltaa muiden ideoita omaan kaksikulttuuriseen perhe-elämäänsä.</p>	
Avainsanat	monikulttuurisuus, kulttuurienvälinen vuorovaikutus, kotikasvatus, perhe

Author(s) Title Number of Pages Date	Anna-Kaisa Appolis Intercultural Families: Hidden Knowledge and Good Practices for Supporting the Families. 57 pages + 6 appendices 26.10.2012
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social Services
Instructor(s)	Eija Raatikainen, Senior Lecturer Aini Ronkainen, Senior Lecturer)
<p>The objective of this Bachelor's thesis was to investigate how intercultural families supported their children's growth between two cultures, and which ideas arose in the upbringing of intercultural children. The goal of my work was to share the tacit knowledge that families themselves had and thus to support the everyday life and resources of other intercultural families. Duo-project from Multicultural Association Familia Club ry was my working life partner and therefore the thesis can be downloaded at their Internet webpage.</p> <p>My thesis was carried out by qualitative study methods. I conducted a theme interview for intercultural parents as a group interview. The data of the interview was analyzed by classifying material into themes. Classifying was based on the themes I used in the interview frame.</p> <p>The results showed that when supporting and raising children within two cultures, families faced very similar challenges, regardless of the cultures. The key in supporting intercultural upbringing seemed to be the cooperation between the parents and the importance of motivation. Also the child's best interests were considered more important than parents' own cultural transfer to child by force. However, based on the results, parents recommended that intercultural parents should make their children familiar with non-Finnish parents' cultural background even though they did not themselves operate in the cultural patterns. Parents concluded that friendships and bonding with the relatives done independently by the child was a good way to make the non-Finnish parents' culture known to the child.</p> <p>As a conclusion the ideas of cultural support for the intercultural families are applicable to different families regardless of culture. Parents have to consider, what are the challenges occurring in their own family and, how they could apply in their family life the ideas that came up in this thesis.</p>	
Keywords	multiculturalism, cross-cultural interaction, upbringing, family

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Familia Club ry	3
3	Opinnäytetyö Duo-projektin osana	4
4	Kulttuurien kohtaaminen	4
4.1	Kulttuurin ilmenemismuotoja	5
4.2	Monikulttuurisuus	8
5	Monikulttuurinen perhe	10
5.1	Perhe kulttuurien valossa	10
5.2	Kulttuurien kohtaamisen haasteita ja eroavaisuuksia	11
6	Näkökulmia lasten kasvuun ja kasvatukseen	15
6.1	Lapsen kehityksen ja siihen vaikuttavien tekijöiden tarkastelua	15
6.2	Kasvatuksen käsitteiden määrittelyä	18
6.3	Perinteiden sekä isovanhempien merkitys kasvatukseen	19
6.4	Lastenkasvatus kulttuurien välissä	21
6.5	Kolmas kulttuuri – kahdesta kulttuurista yksi identiteetti	23
7	Tutkimustehtävä	27
8	Opinnäytetyön metodologia ja toteutus	27
8.1	Tutkimusmenetelmä	27
8.2	Aineiston keruu	30
8.3	Aineiston analysointi	32
9	Tulokset	34
9.1	Lapsen kasvun tukeminen kahden kulttuurin jäseneksi	35
9.1.1	Kielen ja vierailujen merkitys	35
9.1.2	Lapsen etu	35
9.1.3	Vanhempien yhteistyö	36
9.1.4	Kulttuurisen taustan tunteminen	36
9.1.5	Itsenäinen kulttuuriin tutustuminen	37
9.1.6	Kulttuurinen tuki Suomessa	37

9.1.7	Kulttuuri osana arkea	38
9.2	Lastenkasvatus kahden kulttuurin välissä	39
9.3	Ulkosuomalaisen vanhemman kulttuuritaustan tuominen lasten elämään	41
9.4	Suhde ulkomaiseen sukuun	42
9.5	Kuinka tehdä perhettä tutuksi lapselle	44
10	Johtopäätökset	44
10.1	Lapsen kasvun tukeminen kahden kulttuurin jäseneksi	44
10.2	Lastenkasvatus kahden kulttuurin välissä	47
10.3	Uussuomalaisen vanhemman kulttuuritaustan tuominen lasten elämään	49
10.4	Suhde sukuun ulkomailla	50
11	Pohdinta	50
	Lähteet	54
	Liitteet	
	Liite 1. Yhteenveto	
	Liite 2. Summary	
	Liite 3. Teemahaastattelurunko	
	Liite 4. Haastattelukutsu	
	Liite 5. Interview invitation	
	Liite 6. Esimerkki analysointiprosessista	

1 Johdanto

Suomi monimuotoistuu ja monikulttuuristuu enenevässä määrin. Tämä seikka tulee ilmi myös Suomessa asuvissa perheissä. Perheet ovat entisten suurperheiden sijaan muuttuneet esimerkiksi ydinperheiksi, uusperheiksi, yksinhuoltajaperheiksi, sateenkaariperheiksi ja moni -tai kaksikulttuurisiksi perheiksi. Uusimpien tilastojen (Tilastokeskus 2012) mukaan Suomessa asui vuoden 2011 lopussa 63 592 kaksikulttuurista perhettä ja näistä perheistä arviolta noin puolet on lapsiperheitä. Parien lapset mukaan lukien tällaisissa perheissä elää siis noin 250 000 henkilöä. (Familia club ry n.d.)

Rakkaus on aina ylittänyt rajoja ja ihmiset rakastuneet toisiinsa yli kulttuurien, kansallisuuksien, uskontojen ja etnisten ryhmien. Vaikka kahden kulttuuriin liitot eivät siis ole mikään uusi ilmiö, tarve Duo-projektille sekä opinnäytetyölleni on ilmeinen Suomen kansainvälistyessä nopeasti ja suuntauksen näkymisenä myös kaksikulttuuristen parien sekä perheiden yleistymisessä. (Familia club ry n.d.) Esimerkiksi internet, kansainvälistyvät suomalaisyritykset ja opiskelu ulkomailla ovat lisänneet elämänkumppanin löytymistä ulkomailta (Arteva 2000: 11). Samalla on siis kaksikulttuuristen perheiden määräkin kasvanut.

Tämä perheiden monimuotoistuminen ja monikulttuuristuminen herättikin kiinnostukseni kaksikulttuuristen perheiden tuen tarvetta kohtaan. Lisäksi kiinnostusta vahvisti oma kokemukseni perhe-elämästä ulkomaalaisen puolison ja kahden pienen, kahden kulttuurin keskellä elävän, lapsen kanssa. Olen lasten myötä huomannut monia uusia haasteita, joita elämä kaksikulttuurisessa perheessä teettää ja kuinka vähän myös Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisilla on niistä tietoa. Esimerkiksi Etelä-Suomen alueen kunnissa kahden kulttuurin lapsiperheitä on lähes puolet enemmän kuin kahden maahanmuuttajavanhemman lapsiperheitä. Kuntien palvelut ovat kuitenkin pääasiassa keskittyneet kahden maahanmuuttajavanhemman lapsiperheisiin ja kahden kulttuurin perheet ovat jääneet väliinputoajan asemaan. (Roos 2008a: 58.)

Parhaimmillaan kaksikulttuurinen liitto rikastuttaa koko perhettä ja lisää ymmärrystä erilaisista elämäntavoista. Avioliiton epäonnistuminen puolestaan voi tuntua koko elämän menetykseltä. Ulkomaalaiselle ero on usein vaikea kiistoinen lapsista. Eron jälkeen ulkomaalainen puoliso voi joutua jopa muuttamaan pois lastensa kotimaasta. (Ar-

teva 2000: 9.) Kaksikulttuurisen perhemuodon haasteellisuuden vuoksi, on kaikki ennaltaehkäisevä työ kaksikulttuuristen perheiden hyvinvoinnin tukemiseksi tervetullutta.

Itse kaksikulttuurisessa perheessä elävänä koen myös tällaiselle tuelle suurta tarvetta. Kaksikulttuuriset perheet kun eivät ole pelkästään maahanmuuttajaperhe tai pelkästään suomalainen perhe, joiksi perheitä usein palveluiden suhteen luokitellaan. Näin ollen päätinkin tarttua Familia Club ry:n Duo-projektin tarjoamaan haasteeseen koota kaksikulttuurisilta perheiltä itseltään sitä hiljaista tietoa, jota heillä on, muiden kaksikulttuuristen perheiden tueksi. Samalla näin tässä Duo-projektin tarjoamassa opinnäytetyön ideassa hyvän tilaisuuden, ammatillisen osaamiseni ja kehittymiseni kannalta, yhdistää monikulttuurista osaamistani sekä sosionomin opinnoista saatuja valmiuksia. Kaksikulttuurisuus voidaan kokea myös elämää rikastuttavana tekijänä, kun kummas-takin kulttuurista on voitu valita sen hyviksi ja oikeiksi koetut ominaisuudet. (Alitolppa-Niitamo 1993: 37-38). Tähän tarkoitukseen myös työni liitteenä oleva yhteenveto kahden kulttuurin perheiden hyvistä käytännöistä perustuu (Liite 1).

Yhteistyö Monikulttuurisuusyhdistys Familia Club ry:n kanssa käynnistyi, kun otin heihin yhteyttä puhelimitse ja he kertoivat olevansa kiinnostuneita tekemään yhteistyötä kanssani osana Duo-projektia. He ehdottivat aluksi opinnäytetyön aiheeksi hyvien käytäntöjen oppaan kokoamista pikkulapsivaiheessa eläville kaksikulttuurisille perheille. Myöhemmin aihe kuitenkin muotoutui oppaan sijaan sen hiljaisen tiedon keräämiseen, jota perheillä itsellään on kaksikulttuurisen arjen tukemiseksi. Tarve tällaiselle tiedon näkyväksi tekemiselle hyvistä käytännöistä kahden kulttuurin perheiden arjessa oli noussut Familia Clubin kaksikulttuurisille perheille tekemän Facebook-kyselyn avulla perheiltä itseltään. Tutkimuskysymykseksi muodostui miten kaksikulttuuristen lasten kasvua ja kasvatusta voidaan tukea?

Olen käyttänyt tässä työssäni viitekehyksenä kulttuuria, monikulttuurisuutta ja lastenkasvatusta sekä kasvun tukemista kahden kulttuurin välissä. Syy niinkin kaukaiseen lähtökohtaan kuin kulttuuri on se, että mielestäni monikulttuurisuuden ymmärtämiseksi on hyvä avata ensin mitä kulttuuri ylipäätään on. Käytän tämän työni yhteydessä nimitystä kahden kulttuurin perheet sellaisista perheistä, joissa toinen vanhemmista on kotoisin jostain muusta maasta kuin Suomesta. Monikulttuurisuudella puolestaan viitataan monikulttuurisuuteen yleensä sisältäen kuitenkin kahden kulttuurin perheet. Uussuomalaisella vanhemmalla tarkoitan puolestaan sitä vanhempaa, joka on kotoisin ulkomailta. Vaikka lapsen kaksikielisyys on tärkeä osa hänen kasvuaan ja kulttuuriaan kahden

kulttuurin perheessä, olen tietoisesti jättänyt sen käsittelemisen väliin sen laajuuden vuoksi. Sitä on myös tutkittu aiemmin ja Familia Club ry:llä on siitä jo painettua materiaalia, joten en nähnyt tarvetta sen uudelleen käsittelemiselle. Olen myös tarkoituksella jättänyt pois Suomeen muuttavan ulkomaalaisen puolison kulttuurishokkiin ja sopeutumiseen liittyvät aiheet, sillä vaikka niillä on merkitystä perheiden arkeen, ne eivät kuitenkaan ole oleellisimpia tämän opinnäytetyön kannalta.

Opinnäytetyöni perustuu siis kaksikulttuuristen perheiden tukemiseen ja on osa Familia Club ry:n Duo-projektia. Sen tarkoituksena on kerätä hyviä käytäntöjä, konkreettisia, arkea tukevia asioita perhe-elämästä kahden kulttuurin välissä. Kootun materiaalin avulla voidaan tuoda tätä hiljaista tietoa yleiseksi tiedoksi ja tueksi kaksikulttuurisille perheille itselleen, sekä viranomaisille, jotka heidän kanssaan työskentelevät.

Kaksikulttuuristen vanhempien hiljaisen tiedon ja hyvien käytäntöjen kokoamiseksi näin toimivimpana menetelmänä heidän haastattelemisen. Haastattelumenetelmänä käytin teemahaastattelua ja haastattelut toteutin ryhmähaastatteluina. Aineiston analyysin suoritin teemoittelun avulla.

2 Familia Club ry

Monikulttuurisuusyhdistys Familia Club ry on vuonna 1988 perustettu uskonnollisesti ja poliittisesti sitoutumaton kansalaisjärjestö. Sen tarkoitus on koota yhteen monikulttuurisuudesta kiinnostuneita syntyperäisiä suomalaisia ja eri maahanmuuttajaryhmiä yli kieli- ja kulttuurirajojen. Familia Club ry:n päämääränä on lisäksi edistää yhdenvertaisuutta ja syrjimättömyyttä suomalaisessa yhteiskunnassa sekä ehkäistä ennakoita rasismia ja syrjäytymistä. (Familia club ry n.d.)

Familia Club on yksi monikulttuurisuustyön uranuurtajista Suomessa ja yhdistys edistää sekä maahanmuuttajien kotoutumista Suomeen, että heidän oikeuksiensa toteuttamista. Tavoitteena on myös olla maahanmuuttajien oman kielen ja kulttuurin tukena. Familia Clubin toiminnassa on mukana ihmisiä yli 60 maasta. Toimintaa tukevat muun muassa Raha-automaattiyhdistys ja Helsingin kaupunki. Familia Club on myös Ystävyyssseurojen liiton ja Kehitysyhteistyön Palvelukeskuksen jäsen. (Familia club ry n.d.)

3 Opinnäytetyö Duo-projektin osana

Duo-projekti, jonka osana opinnäytetyöni on tarkoitus tehdä, on Raha-automaattiyhdistyksen rahoittama ja Familia Club ry:n toteuttama kaksikulttuuristen parien ja perheiden projekti (2008-2012). Duon kohderyhmään kuuluvat kaikki Suomessa asuvat kaksikulttuuriset parit ja se keskittyy ennaltaehkäisevään pari- ja perheyöhön. Pää tavoitteena Duolla on kaksikulttuuristen parien voimavarojen lisääminen, sosiaalisten verkostojen vahvistaminen ja vanhemmuuden tukeminen.

Kahden kulttuurin liittojen yleistymisen myötä kasvaa myös tarve heidän tarpeensa huomioonottavalle toiminnalle. Duon toimintaidea kumpuaa juuri tästä tarpeesta ja pyrkii osaltaan vastaamaan siihen. Duon oletamus ei kuitenkaan ole, että kahden kulttuurin parit tarvitsisivat enemmän tukea kuin muut parit. Sen sijaan Duo perustuu siihen, että silloin kun tukea tarvitaan, tulisi myös kaksikulttuuristen perheiden tarpeet huomioonottavaa tukea olla saatavilla. Duon eri toimintamuotoihin voivat osallistua avo- ja avioparien lisäksi myös vasta seurusteluaan aloittavat parit. (Familia club ry n.d.) Käytännössä Duon toiminta rakentuu vertaistoiminnasta ja parisuhdetyöstä. Duon toimintaan kuuluvat:

- Vertaistukeen perustuvat keskusteluryhmät
- Vapaaehtoistoiminta ja vapaaehtoisten koulutus
- Vanhempainvalmennus
- Matalan kynnyksen puhelin- ja sähköpostineuvonta
- Eroperheille suunnattu toiminta
- Parisuhdekurssit- ja neuvonta (Familia club ry n.d.)

Lisäksi Duo pyrkii lisäämään kaksikulttuurisia pareja ja perheitä työssään kohtaavien julkisen ja kolmannen sektorin työntekijöiden tiedollisia ja ammatillisia valmiuksia kaksikulttuurisuuteen liittyen. (Familia club ry n.d). Opinnäytetyöni sopii siis erinomaisesti osaksi Duo-projektia tarkoituksenaan tukea perheiden voimavaroja ja vanhemmuutta kahden kulttuurin välissä. Perheiden lisäksi se tarjoaa varmasti myös arvokasta tietoa julkisille ja kolmannen sektorin työntekijöille kaksikulttuurisiin perheisiin liittyen Duo-projektin tavoitteiden mukaisesti.

4 Kulttuurien kohtaaminen

4.1 Kulttuurin ilmenemismuotoja

Kulttuuri voidaan nähdä ihmisen toimintana ja toiminnan tuotteena (Poutanen – Salminen 1998: 8). Suppeasti ajateltuna kulttuuri usein ymmärretään kuitenkin juuri kulttuurin tuotteiksi: kirjallisuudeksi, musiikiksi, taiteiksi (Salo-Lee 1997: 44). Laajemmin ymmärrettynä kulttuuri puolestaan on tiettyyn yhteiskuntaan tai yhteisöön kuuluvien ihmisten tapa elää (Alitolppa-Niitamo 1993: 19). Usein kulttuuriin liitetään myös kansankunnan käsite, eli sellainen ryhmä ihmisiä, joita yhdistävät kieli, rotuominaisuudet, uskonto ja yhteisen historian tuottama yhteenkuuluvuuden tunne (Poutanen – Salminen 1998: 8).

Myös viestintä voidaan käsittää kulttuuriksi. Omakulttuurisista viestinnän säännöistä ei useimmiten olla tietoisia ja oma kulttuuri opitaan sosiaalistumisprosessissa. Vasta vieraan kohdatessa avautuvat oma kulttuuri ja oma erilaisuus. (Salo-Lee 1997: 44.) Monikulttuurisissa perheissä saattaakin olla tilanteita, joissa kumpikin puoliso käyttäytyvät oman kulttuurinsa mukaan kulttuuria sen enempää ajattelematta, mutta konfliktin tultua ja siitä keskusteltuaan huomaavat he, että on kysymys kulttuurieroista. Omaa kulttuuria pidetään siis niin itsestään selvänä, ettei sen erityisyyttä toisen näkökulmasta ajatellen huomata.

Kulttuuri voidaan määritellä tarkemmin tarkoittamaan kaikkia niitä asioita, joita ihmiset ja kansat ovat oppineet historiansa aikana tekemään, arvostamaan, joihin he ovat oppineet uskomaan ja joista he ovat oppineet nauttimaan. Toisaalta kulttuuri on tapa ajatella, tuntea ja reagoida ja tätä opittua tapaa siirretään seuraaville sukupolville. Olenainen osa kulttuurista koostuu kuitenkin perinteisistä mielipiteistä ja ajatuksista sekä erityisesti niihin liittyvistä arvoista. Lisäksi kulttuuri voidaan ajatella ihmisyyhteisön persoonallisuutena. Eli kulttuurin merkitys ihmisyyhteisölle on sama kuin persoonallisuuden merkitys yksilölle; ihmisyyhteisöt ovat siis ainutkertaisia ja toisistaan erottuvia oman kulttuurinsa takia kuten ihmiset toisistaan erottuvia yksilöitä oman persoonallisuutensa vuoksi. Voidaan kiteyttää, että kulttuuria on se monisäikeinen kokonaisuus, joita ihminen on yhteisönsä jäsenenä omaksunut kuten tiedot, uskomukset, moraalikäsitteet, lait, tavat ja tottumukset. (Alitolppa-Niitamo 1993: 18-19.)

Ulkoisesti kulttuuri tulee helposti esiin arkipäivän toimissamme. Kulttuuria ilmentävät siis ruoka, jota syömme sekä tapa, jolla sitä valmistamme; vaatteet, joihin pukeudumme; rakennukset, joita rakennamme suojaksemme ja työkalut sekä apuvälineet, joita käytämme työmme helpottamiseksi. Toisaalta kulttuuri ilmenee nopeasti keskusteluis-

samme toisten ihmisten kanssa ajatusrakennelmistamme, asenteistamme ja uskomusistamme esimerkiksi elämään ja kuolemaan tai naisen ja miehen rooleihin. Kuten jo aiemmin tuli ilmi, kulttuuri on opittua ja välittyy yhteiskunnasta, jossa me elämme. Tätä kulttuurien välittymistä voidaan nimittää myös sosialisatioksi ja kasvatus on olennainen osa sitä, sillä se kulttuuri, jonka ympäröimänä kasvamme ja elämme, määrittelee meille, mikä on oikein ja mikä väärin, mikä on sopivaa ja hyvää käytöstä ja mikä taas sopimatonta ja huonoa käytöstä. (Alitolppa-Niitamo 1993: 19.) Lisäksi siinä omaksutaan omalle yhteisölle tyypillinen maailmankatsomus sekä käsitys ihmisen olemassaolon ja elämäntehtävän merkityksestä. Ihminen ei siis synny tietyn kulttuurin jäseneksi vaan hänet täytyy kasvattaa siihen. (Räty 2002: 42-43.)

Käytännössä kulttuuri on yksilölle ikään kuin kehys, jonka kautta maailmaa tulkitaan. Sen avulla hahmotetaan ympäristöä, kuten koululuokassa tiedetään heti kuka on opettaja, mikä on ravintola, missä saa kävellä tai kuka on rikas. Kulttuurin kautta opitaan myös millainen ruoka on hyvää, millainen vaate sopiva ja kaunis tai miten naapuria tervehditään kohteliaasti. Usein kulttuurista viitekehystämme on kuitenkin vaikea itse havaita, sillä se hallitsee toimintaamme niin automaattisesti. Vasta kun joku toimii totutusta poikkeavalla tavalla, saatamme havaita kulttuurisen viitekehysten. Lisäksi ympäröivä yhteiskunta ja koko rakennettu ympäristömme ovat osa kulttuuria. Esimerkiksi Suomessa asuntomme on rakennettu ydinperheille sopiviksi ja koulumme tilaratkaisut pohjautuvat käsitykseemme hyvästä oppimisesta. Koko rakennettu ympäristömme siis heijastaa kulttuurimme käsityksiä. (Räty 2002: 43.)

Tietyn yhteiskunnan kulttuureiden sisällä voi kuitenkin olla monia erilaisten ryhmien alakulttuureita kuten esimerkiksi etnisten ryhmien kulttuureita, joista Suomessa voisi mainita saamelais- ja romaanikulttuurit, eri sosiaaliluokkien tai ammattiryhmien kulttuurit kuten työläiskulttuuri ja akateeminen kulttuuri sekä eri ihmisryhmien kulttuurit, kuten esimerkiksi nuorisokulttuuri. Näiden lisäksi myös jokaisella perheellä on oma perhekulttuurinsa. Yleisesti kulttuuria ajatellaan laajempina kuin perheen tasolla siten, että sen muodot ovat laajemmin levinneitä jossain yhteisössä. Yhteisön jäsenet omaksuvat kulttuurin joko tiedostamattaan tai puolittietoisesti. Yhteisö on siis perhettä laajempi kokonaisuus, jonka jäseniksi ihmiset identifioituvat tai jonka jäseneksi muut määrittelevät nämä ihmiset. (Alitolppa-Niitamo 1993: 19-20.)

Kansallisten kulttuurien voidaan käsittää koostuvan näkyvästä ja näkymättömästä osasta. Sitä voisi verrata jäävuoreen, josta syvällä ja näkymättömissä merenpinnan alla

on kulttuurin ydin. Sitä kulttuurin edustajan on itsensäkin monesti vaikea määritellä. Ydin muodostuu monenlaisista asioista kuten: arvoista, valtarakenteista, uskonnoista, historiasta ja tavasta käsittää aika ja ihmissuhteet. Tämän kulttuurin näkymättömän osan syvälinen tajuaminen edellyttää kasvamista siihen lapsuudesta lähtien. Kulttuurin näkyvä osa, joka jäävuorivertauksen mukaisesti näkyy merenpinnan yläpuolella, eli näkyy muille, koostuu erilaisista kulttuuriin liittyvistä symboleista ja rituaaleista, joita vieraskin oppii tunnistamaan ja joihin voi ottaa osaa. Tällaisia symboleja ja rituaaleja voivat olla esimerkiksi suomalaisuudessa sinivalkoisuus ja saunominen. Jäävuoren huippua eli kaikkein kauimmas näkyvää osaa kulttuurista edustavat kulttuuriin kuuluvat sankarit esimerkiksi Suomessa kiekkoileijat tai tunnetut säveltäjät. Kulttuurien näkyvä osa kuitenkin pohjautuu näkymättömään osaan eikä ole sattumaa, mitkä symbolit, rituaalit ja sankarit nousevat esiin kulttuurista. (Poutanen – Salminen 1997: 9.)

Voidaan kuitenkin määritellä, että jokainen kuuluu syntymästään lähtien johonkin kulttuuriympäristöön ja sitä edustavaan ryhmään, yleensä perheeseen. Kulttuurilla on ihmisen persoonallisuutta muovaava vaikutus, joka näkyy sen eri tasoilla. (Poutanen – Salminen 1997: 9.) Salo-Leen (1996: 9) mukaan hollantilainen tutkija Geert Hofstede on pohtinut yksilön, ryhmän ja kulttuurin suhdetta. Hän näkee ihmisen henkisessä ohjelmoinnissa olevan kolme tasoa: universaalinen, kollektiivinen ja yksilöllinen. Kaikilla ihmisillä on yhteinen universaali ihmisluonto, joka on kulttuurista riippumaton. Siihen kuuluu kyky tuntea rakkautta, vihaa surua ja tuskaa, sekä tarve kuulua johonkin ryhmään ja tulla hyväksytyksi, jatkaa sukua ja muodostaa perhe tai tulla osaksi ”ikuisuutta” taiteen tai uskonnon välityksellä. (Poutanen – Salminen 1997:9.)

On kuitenkin kulttuurisidonnaista, mitä tunteilla tehdään tai miten esimerkiksi rakkautta tai vihaa ilmaistaan.

Kollektiivinen taso puolestaan on yhteistä tiettyihin ryhmiin kuuluville ihmisille. Siinä ihmisiä yhdistää sama oppimis- ja sosiaalistumisprosessi eli he ymmärtävät toistensa toimintoja ja tapoja toisin sanoen ”puhuvat” samaa kieltä. Yksilöllinen taso sen sijaan kuvastaa jokaiselle yksilölle ainutkertaista henkistä ohjelmointia, jossa on piirteitä, jotka ovat osaksi perittyjä ja osaksi opittuja. Käytännössä näiden tasojen erottaminen tarkasti toisistaan sekä yksilöllisen ja kulttuurisidonnaisen käyttäytymisen selvittäminen ei kuitenkaan ole useinkaan mahdollista. (Salo-Lee 1996: 9).

Kulttuurit eivät siis ole selvärajaisia yksiköitä, kuten jotkin kulttuurikäsitteet antavat ymmärtää. Kulttuurimme edustajiksi tuleminen on opittua, mutta samalla kaikki olemme

myös yksilöitä, persoonia, joilla on tietty geneettinen perimä. Näin ollen ei siis voida väittää, että kaikki samaan kulttuuriin kuuluvat henkilöt olisivat samanlaisia, vaan kaikissa kulttuureissa on luonteeltaan hiljaisia, ujoja, puheliaita ja sosiaalisia. Emme siten voi luottaa siihen, että esimerkiksi amerikkalainen on pinnallinen ja vilkaspuheinen samalla kun suomalainen on harkitsevan vähäpuheinen. (Poutanen – Salminen 1997:13.) Lisäksi yksilöiden erilaiset elämäkokemukset muokkaavat heidän kuvaansa maailmasta. Yksilöt eivät myöskään koe tiettyyn kulttuuriryhmään kuulumista samalla tavoin. Esimerkiksi yksi kokee suomalaisen luonnon ja hiljaisuuden oleelliseksi osaksi suomalaisuutta, toiselle puolestaan on tärkeää suomen kieli. (Räty 2002: 43.)

On myös olemassa paljon sellaisia yksilöitä, jotka eivät identifioitu vain yhden kulttuurisen ryhmä jäseneksi, kuten maahanmuuttajat sekä ulkomaalaisten ja suomalaisten yhteiset jälkeläiset. Myös lainaaminen, yhdisteleminen ja vaikutteiden ottaminen on luonteenomaista kaikille kulttuureille. Ehkä yhdisteleminen on erityisen tyypillistä nopeiden muutosten aikoina ja uusien ryhmien kohdatessa toisensa. Uusien kulttuuristen vaikutteiden myötä myös jokainen yksilö kohtaa ja joutuu pohtimaan uusia asioita ja usein muuttamaan ajatuksiaan ja toimintatapojaan. (Huttunen ym. 2005: 29.) Näin tapahtuu esimerkiksi monikulttuurisissa perheissä kun eletään kahta kulttuuria päällekkäin. Voidaankin todeta, että kulttuuri muuttuu jatkuvasti ja ihmisten on hyväksyttävä muutoksen vääjäämättömyys (Räty 2002: 44).

4.2 Monikulttuurisuus

Keskustelu monikulttuurisuudesta ja siihen kytkeytyvistä ilmiöistä saattaa olla usein vaikeaa, sillä keskusteluissa käytettyjen käsitteiden määrittely on vaikeaa tai se jää tekemättä. Eri osapuolet saattavat käyttää keskustelussa samaa käsitettä, puhua vaikkapa etnisyydestä tai kulttuurista, mutta lähempi tarkastelu paljastaa, että eri keskustelijat tarkoittavat samalla käsitteellä varsin erilaisia asioita. (Huttunen – Löytty – Rastas 2005: 18.) Samat käsitteet voidaan lisäksi ymmärtää eri yhteyksissä eri tavoin. Suomalaiselle yhteiskunnalle onkin hyvin tyypillistä, että monet käsitteet liukuvat nopeasti tieteen kentältä viranomaiskieleen ja sitä kautta myös arkipuheeseen. Monikulttuurisuus ei kuitenkaan ole vaan pelkkää puhetta; se on myös tekoja ja toimintaa, poliittisia päätöksiä, kohtaamisia ja eroja, elämää kaikessa monimuotoisuudessaan. (Huttunen ym. 2005: 19-20.)

Yksinkertaisimmillaan sanana monikulttuurisuus väittää, että yhteiskunnassa elää rinnakkain monia, kulttuuriltaan toisistaan poikkeavia ryhmiä. Se on siis lähinnä kuvaileva tai asiantilan toteava termi. Suomessa monikulttuurisuudella on viitattu niin erilaisten ihmisten ja ryhmien elämiseen samassa tilassa ja ajassa kuin monenlaisiin ihanteellista yhteiskuntaa ja erilaisten ryhmien välistä yhteiseloä koskeviin käsityksiin. Ongelmallista monikulttuurisuuden käsitteessä on, että se on paitsi tiettyä asiantilaa kuvaileva myös tuon asiantilan seurauksia määrittelevä termi. Tärkeää on kuitenkin pysähtyä pohtimaan, mitä monikulttuurisuudella milloinkin tarkoitetaan. (Huttunen ym. 2005: 20-21.) Tässä opinnäytetyössäni monikulttuurisuus kuvaa sitä kahden kulttuurin yhteen sekoittumista, jota kaksikulttuuriset perheet kohtaavat.

Monikulttuurisuutta voidaan tarkastella esimerkiksi yksilön näkökulmasta kiinnittäen huomiota muuttuviin asenteisiin tai yksilöiden psykologiseen sopeutumiseen ja identiteetin muutoksiin muuttuvissa olosuhteissa. (Huttunen ym. 2005: 21.) Tällainen sopeutuminen ja muutos ovat hyvin ilmeisiä myös kahden kulttuurin perheissä ja ovat myös osa jokaisen perheenjäsenen arkea esimerkiksi omaa kaksikulttuurista identiteettiään määritellessä sekä kohdatessaan muiden asenteita sitä kohtaan. Osa monikulttuurisuutta ovat myös uudenlaiset konkreettiset, arkipäiväiset haasteet, tarve kyetä toimimaan uudenlaisissa tilanteissa. Haasteet voivat kohdistua kokonaisuun instituutioihin, kuten vaikkapa koulu- tai poliisilaitokseen tai terveydenhuollon palveluihin, ja näissä toimiviin eri alojen ammattilaisiin. Yksittäinen henkilö voi puolestaan joutua käsittelemään monikulttuurisuuteen kytkeytyviä kysymyksiä vaikkapa maahanmuuttajataustaisen työtoverin, naapurin, vävyn, miniän tai puolison kautta. (Huttunen ym. 2005: 23.)

Monikulttuurisuus-käsitteen mukaan monikulttuurisessa yhteiskunnassa on siis, tavalla tai toisella, yhtä aikaa läsnä monia erilaisia kulttuureja. Käsite ei kuitenkaan kerro, millaisia nämä kulttuurit ovat tai millaisissa suhteissa ne ovat toisiinsa. Monikulttuurisuudesta puhuttaessa puhujille on yleensä selvää, että kulttuuri ymmärretään ihmisten koko elämäntapaa jäsentäväksi asiaksi, eikä esimerkiksi korkeakulttuuriksi. Keskusteltaessa monikulttuurisuudesta onkin tärkeää huomata, että kyseessä on sekä arkielämän ”pienet” asiat että koko maailmankatsomusta läpäisevät arvokysymykset. (Huttunen ym. 2005: 26.)

Suomalaista yhteiskuntaa on rakennettu olettaen, että Suomi on yksikulttuurinen yhteiskunta. Esimerkiksi koululaitos, kulttuurielämä ja sosiaalipalvelut perustuvat ajatukseen kansalaisesta, joka on ”tavallinen suomalainen”. Kun monikulttuurisuus nähdään

poliittisena toimintana, yhteiskunnan palveluja on kehitettävä siitä lähtökohdasta, että palveluiden asiakaskunta on monikulttuurista. On huomioitava asiakkaiden eri äidinkielet, uskonnot ja tavat palveluja järjestettäessä. Näin vastataan erilaisiin tarpeisiin, edistetään tasa-arvoa ja ehkäistään konflikteja. (Räty 2002: 48.) Näillä seikoilla voi myös perustella miksi opinnäytetyöni on tarpeen ja hyödyllinen yhteiskunnan kannalta tarjoten informaatiota kahden kulttuurin perheiden arjesta.

Vaikka monikulttuurinen yhteiskunta on ideaalimalli, eikä ole toteutunut missään maailman valtiossa, se voi kuitenkin olla tavoite, kun mietitään millaista yhteiskuntaa ja sen palveluja haluamme kehittää. Käytännössä monikulttuuristen toimintamallien kehittäminen tapahtuu helpommin pienemmissä yhteisöissä kuin koko yhteiskunnan tasolla. Esimerkiksi pienemmissä yhteisöissä, kuten yhdistyksessä, työyhteisössä tai koulussa on mahdollista kehittää uusia käytäntöjä. (Räty 2002: 48.) Näin ollen myös monikulttuurisuusyhdistys Familia Club ry:n kanssa toteuttama kaksikulttuuristen perheiden hiljaisen tiedon ja hyvien käytäntöjen kokoaminen voi palvella osaltaan yhteiskunnan kehittämisessä.

5 Monikulttuurinen perhe

5.1 Perhe kulttuurien valossa

Perhe on yhteisö, jossa suurin osa lapsista saa ensimmäisen kulttuurisen ohjelmointinsa (Malmberg 1996: 101). Lapsi oppii antamaan eri käsitteille kulttuurinsa mukaisen merkityksen sosiaalistumisprosessissa. Siten yksinkertaisimmatkin käsitteet kuten perhe, äiti, lapsi, normaali käyttäytyminen merkitsevät jokseenkin eri asioita kulttuureittain. Samoin erilaiset kasvatus- ja vuorovaikutustavat sekä erilaiset roolit saavat perheessä erilaisia merkityksiä ja sisältöjä vallitsevan kulttuurin mukaan (Alitolppa-Niitamo 1993: 86.) Perhe on kulttuurin pienin yksikkö ja eri kulttuurien sisällä on erilaisia perheitä ja käsityksiä keitä siihen kuuluu (Poutanen – Salminen 1997: 14). Useimmiten perheestä puhuttaessa viitataan kuitenkin yhdessä asuviin vanhempiin ja lapsiin. Tilastojen (Tilastokeskus 2005) valossa tämä perhemuoto onkin edelleen tavallisin lapsiperhe Suomessa. Jos perhe on jotenkin erilainen, tuodaan tämä usein esiin keskusteluissa. Voidaan puhua esimerkiksi uusperheistä ja yksinhuoltajaperheistä. (Alasuutari 2006: 79.) Perheen tehtävät ovat moninaiset ja koostuvat puolisoitten tarpeiden tyydyttämisestä ja

jälkeläisten hoivaamisesta, kasvattamisesta ja kulttuuriperinnön välittämisestä. (Kallio-puska – Karjalainen 1988:39.)

Perheen ymmärtäminen ei ole koskaan yksinkertaista, sillä jokainen perhe kytkeytyy kulttuuriseen, yhteisölliseen taustaansa ja jäsentensä henkilökohtaisiin taustoihin, käsitteisiin ja odotuksiin siitä, mitä perhe on ja mitä sen tulisi olla. Normit, joita yhteisöt asettavat perheille voivat olla tiukkoja tai hämäävän epämääräisiä. Keskeiseksi nousee kuitenkin hierarkioiden määrittely, eli kysymys siitä, kenellä perheessä on valta. Kuka päättää ja kuka määrää? Millaisia velvollisuuksia perheen jäsenillä on toisiaan kohtaan? Kuinka perheessä käyttäydytään ja toimitaan sekä odotetaanko lapsilta kuuliaisuutta vai onko aikuisten toimittava lasten ehdoilla? (Oikarinen-Jabai 2004: 71.)

Eri kulttuureissa perheen malli ja perheenjäsenten roolit siis vaihtelevat. Hierarkioita määriteltäessä pintaan nousevia konkreettisia kysymyksiä voivat olla esimerkiksi onko isä perheen pää ja auktoriteetti vai vallitseeko vanhempien välillä tasa-arvo? Kasvataanko tyttöjä ja poika eri tavalla? (Poutanen – Salminen 1997: 14.) Vaikka monikulttuurisissa liitoissa on mahdollisuuksia ja kasvun potentiaalia, voivat erilaiset osittain tiedostamattomat käsitykset muodostua kompastuskiviksi. Esimerkiksi lastenkasvatuksessa molempien puolisoitten tavoite on sama – lapsen hyvinvointi, mutta se miten se saavutetaan, voi aiheuttaa konflikteja puolisoitten välille. (Alitolppa-Niitamo 2005: 23.)

5.2 Kulttuurien kohtaamisen haasteita ja eroavaisuuksia

Toimittaessa yhteisön rajojen yli, saattaa tapahtua kulttuurien yhteentörmäyksiä, jos eri yhteisöjen omaksumat käsitykset oikeista arvoista tai oikeasta elämäntavasta eroavat (Alitolppa-Niitamo 1993: 20). Vaikka kulttuurien kohtaaminen on usein mielenkiintoista ja rikastuttavaa, se voi siis tuottaa myös ongelmia. Se tarjoaa ison mahdollisuuden väärinkäsityksille erilaisten kulttuuristen sääntöjen ja normien risteyskohdissa. Kulttuurienvälisiä väärinkäsityksiä voidaan kuitenkin vähentää esimerkiksi tiedostamalla viestinnällisiä kulttuurieroja. Kulttuuritietoinen ihminen pystyy paremmin huomaamaan, miten kulttuurierot ovat kielellisesti ja ei-kielellisesti merkitty sekä tulkitsemaan niiden merkkejä.

Esimerkkejä kielellisistä ja ei-kielellisistä vihjeistä ovat hymy, intonaatio, painotus, äänen korkeus ja voimakkuus. Samoin myös puhetta ja hiljaisuutta käytetään ja tulkitaan eri kulttuureissa eri tavoin. Esimerkiksi suomalaisen puhumisen ja sanottavan on oltava

kaiken huomion arvoista ja puheesta tulee tällöin varsin harkittua eikä sitä ole paljon. Amerikkalaisessa valtakulttuurissa puolestaan jokainen saa ja jokaisen tulee ilmaista itseään puhumalla. Silloin puheen sosiaalinen arvo on vähemmän tärkeää kuin sen henkilökohtainen merkitys. (Salo-Lee 1997: 44-48.) Tämä saattaa tulla ilmi joskus hämmennystäkin aiheuttavalla tavalla amerikkalaisen kysyessä suomalaiselta kuulumisia ikään kuin tervehdykseksi odottamatta sen pidempää vastausta ja suomalaisen puolestaan alkaessa kertomaan kuulumisiaan juurta jaksan.

Kulttuurien eroja ja samankaltaisuuksia on mahdollista selittää neljällä ulottuvuudella, joita ovat valtaetäisyys, individuaalisuus/kollektiivisuus, maskuliinisuus/feminiinisyys ja epävarmuuden sietokyky. (Poutanen - Salminen 1998: 15-16.) Myös aikakäsitysten erilaisuus tuodaan usein esiin verratessa kulttuureja toisiinsa. (Räty 2002: 54). Valtaetäisyys näkyy esimerkiksi päättäjien ja kansalaisten välisenä suhteena; miten valtaa käytetään, miten sitä jaetaan ja millainen suhde on auktoriteetteihin. Perheessä valtarakenteet näkyvät miehen ja naisen sekä vanhempien ja lasten välillä. Käytännössä se tulee ilmi perheissä siinä kuka määrää perheen asioista ja millainen on perheen roolijaako. (Poutanen - Salminen 1998: 15-16.) Perheessä on ikään kuin kaksi rooliparia, joita ovat mies ja vaimo sekä vanhempi ja lapsi. Kumpikin pari sisältää eriarvoisuutta. Isän ja äidin eriarvoisuus selittyy kulttuurin maskuliinisuusasteella ja vanhemman ja lapsen eriarvoisuuteen vaikuttaa kunkin kulttuurin sijoittuminen valtaetäisyysasteikolle. (Halinoja 1996: 116.)

Suuren valtaetäisyyden kulttuureissa opetetaan lapsia kunnioittamaan vanhempiaan, tottelemaan käskyjä, hoivaamaan pienempiä sisaruksiaan ja olemaan riippuvaisia muista perheenjäsenistä. Heitä ei siis kannusteta riippumattomuuteen ja aloitteellisuuteen. Puolestaan pienen valtaetäisyyden kulttuureissa lapsia rohkaistaan huolehtimaan itse asioistaan, puolustamaan omia mielipiteitään ja kokeilemaan omia siipiään. Myöskään kunnioitusta ja arvontoa vanhemmille ei odoteta samassa määrin kuin suuren valtaetäisyyden kulttuureissa. Lisäksi lasten sallitaan olla eri mieltä vanhempiensa kanssa ja sanoa heille vastaan. On kuitenkin tärkeää huomioida, että perheiden koulutustasolla ja sosiaaliryhmällä on suuri ja valtasuhteisiin vaikuttava merkitys perheissä samankin kulttuurin sisällä. (Malmberg 1996: 76.)

Toisena kulttuuriominaisuutena voidaan pitää sitä, millainen suhde yksilöllä ja ryhmällä on toisiinsa ja kumman säilyminen ja hyvinvointi nähdään arvokkaampana. Maat, joissa valtaetäisyydet ovat suuret, ovat usein myös kollektiivisia, kuten monet Aasian maat.

Lapset opetetaan pienestä lähtien ajattelemaan ”me”-muodossa, jo koko elämän ajan ryhmä menee yksilön edelle. Ryhmällä tarkoitetaan esimerkiksi perhettä tai työryhmää. (Poutanen – Salminen 1998: 17.) Käytännössä ajatellaan siis aina ensin ryhmän etua ja vasta sitten omaa etua. Tällainen kollektiivisuus saattaa vaatia yksilöllisestä kulttuurista tulevalle erityistä joustamista eri tilanteissa. Yksilöllisyyttä korostavissa eli individualistisissa kulttuureissa lapsia puolestaan opetetaan tulemaan toimeen omillaan ja pitämään huolta itsestään. Ajattelu tapahtuu ”minä”-muodossa ja identiteetti perustuu yksilöön. (Poutanen – Salminen 1998: 17-18.) Yksilöllisyyttä korostavan kulttuurin näkökulmasta perheellä ja lähiyhteisöllä on yhteisöllisissä kulttuurissa hyvin suuri valta ihmisen henkilökohtaisissa päätöksissä. Sen sijaan kollektiivisen kulttuurin näkökulmasta individualistisissa kulttuureissa ihminen jätetään tekemään yksin suuria päätöksiä. On kuitenkin muistettava, että jokaisessa kulttuurissa on yksilöitä, jotka ovat omassa elämäkatsomuksessaan enemmän yksilö- tai yhteisösuuntautuneita kuin kulttuurissa keskimäärin ollaan. (Räty 2002: 58.)

Maskuliinisuus- ja feminiinisyys-termeillä voidaan kuvailla tiettyjä kulttuurien arvorakenteita. Maskuliinisissa kulttuureissa pinnalla ovat kovat arvot kuten menestyminen, suorittaminen ja kilpailuhenki. Lapset oppivat pienestä lähtien voiman arvostamiseen ja siihen, että on hyväksyttävää haluta olla paras. Feminiinisissä kulttuureissa puolestaan kilpailemisen sijaan tasapäistetään ihmisiä. Vaatimattomuus ja solidaarisuus ovat hyveitä. Feministisissä kulttuureissa ei paremmuutta, menestyneisyyttä ja rikkautta siis näytetä.

Joskus maskuliinisuus ja feminiinisyys voivat kuitenkin näyttäytyä samassa kulttuurissa yhtä aikaa. Esimerkiksi sosialistinen Neuvostoliitto edusti molempia kulttuuriominaisuuksia yhtä aikaa ollen sotilaallista voimaa korostava supervalta, mutta toisaalta kaikille kansalaisilleen työnteosta riippumatta saman perustoimeentulon maksava turvayhteiskunta. (Poutanen – Salminen 1998: 19-20.) Maskuliinisuus- ja feminiinisyysaste määrittelevät myös eri kulttuureissa isän ja äidin rooleja ja näin ollen vaikuttavat siihen millaisen mallin he tarjoavat lapsilleen. Esimerkiksi jos äiti käyttäytyy alistuvasti miehensä nähden, hän tarjoaa lapsilleen mallin, jossa pojat oppivat käskemään ja tytöt palvelemaan ja miellyttämään. (Malmberg 1996: 101.)

Epävarmuuden sieto on myös yksi kulttuureja erittelevä tekijä. Se tulee ilmi siinä, miten voimakkaaksi kulttuurin jäsen tuntee itsensä epävarmoissa ja tuntemattomissa tilanteissa, esimerkiksi työttömyyden, sairauden tai taloudellisen laskusuhdanteen kohta-

nessa. Keskeistä on myös, millaisia suoja mekanismeja, kuten lakeja, sosiaaliturvajärjestelmiä tai uskontoja yhteiskunnassa on tarjolla epävarmuuden torjumiseksi. Kulttuureissa, joissa epävarmuuden pelko on suuri, ihmiset tuntevat itsensä usein ahdistuneiksi. Sen sijaan kulttuureissa, joissa epävarmuuden pelko on pieni, yhteiskunta tarjoaa yleisluontoisia periaatteita, eli asettaa yksilölle tietyt rajat, joissa voi vapaasti toimia tilanteen mukaan. Epävarmuutta välttävässä kulttuureissa hierarkkisuutta ja vakaita oloja arvotetaan. Kulttuureissa, joissa esimerkiksi pitkälle kehittynyt sosiaaliturvajärjestelmä luo ihmiselle turvallisuuden tunteen, epävarmat olot eivät huoleta. Niissä luotetaan, että valtio huolehtii kansalaisistaan. Toisaalta turvallisuuden tunteen voi yhteiskunnan sijasta luoda myös ryhmä, johon yksilö kuuluu. Tällaisissa maissa eletään päivä kerrallaan, ja jokainen päivä otetaan vastaan sellaisena kuin se tulee. (Poutanen – Salminen 1998: 12-22.) Lastenkasvatusta ajatellen epävarmuutta sietävissä maissa ei esimerkiksi ole niin tarkkoja sääntöjä lapselle siitä, mikä on likaista ja mikä puhdasta. Epävarmuutta välttävässä maissa puolestaan lapset kasvatetaan tiukkoihin käsityksiin puhtauden ja likaisuuden suhteen. (Roos 2009: 151.)

Viidentenä kulttuurisena ulottuvuutena voidaan pitää sitä, miten aika käsitetään eri kulttuureissa. Yleensä länsimainen aikakäsitys on lineaarisesti etenevä aika, jolla on alku ja loppu. Itäisissä kulttuureissa puolestaan aika käsitetään syklisenä, aluttomana ja loputtomana ajan kiertona. Toisaalta aika voidaan nähdä myös monokronisesti ja polykronisesti. Nämä yksiaikaisuus ja moniaikaisuus ovat käsityksiä siitä, kuinka paljon aikaa on käytettävissä ja miten sitä käytetään eri tehtäviin. Yksiaikaisen kulttuurin edustajalle yhden asian kerrallaan tekeminen, sisäänpäin kääntyneisyys, yksin viihtyminen, täsmällisyys, suunnitelmista kiinni pitäminen, systemaattisuus ja työkeskeisyys ovat ominaista. Moniaikaisen kulttuurin edustajalla puolestaan on ominaista monien asioiden samanaikainen tekeminen, ulospäin suuntautuneisuus, ihmiskeskeisyys, epä-täsmällisyys ja suunnitelmien muuttaminen toisiksi tarpeen vaatiessa. (Poutanen – Salminen 1998: 23-24.)

Toisaalta voidaan myös määritellä niin, että moniaikaiselle kulttuurille ominaista on ihmiskeskeisyys ja kiinnostus ihmisiin kun taas yksiaikaiselle puolestaan asiakeskeisyys. Nämä erot tulevat usein esiin eri kansojen ja niiden jäsenten keskinäisessä vuorovaikutuksessa ja kanssakäymisessä. (Poutanen – Salminen 1998: 23-24.) Esimerkiksi sykliseen aikakäsityksen kulttuureissa myöhästymistä ei pidetä epäkohteliaana tai loukkaavana ja tapaaminen voidaan uusia seuraavana päivänä, jos se ei ensimmäisenä päivänä onnistu. Tärkeämpää on elää tilanteen mukaan ja muuttaa suunnitelmia

joustavasti tarpeen tullen. Tarvittaessa voi vaikka jäädä auttamaan sairastunutta naapurintätiä tai pysähtyä juttelemaan tai kahville yllättäen vastaan tulleen tuttavan kanssa muista suunnitelmista huolimatta. (Räty 2002: 64.) Lineaarisen aikakäsityksen kulttuurissa vastaavat tilanteet puolestaan nähdään usein vastuuttomana ja jopa loukkaavana toista ja toisen aikaa kohtaan.

Vaikka eri kansoja voidaankin näin yleistää tiettyyn ryhmään, eivät rajat eri kulttuuristen ulottuvuuksien välillä ole aina niin selviä. On mahdollista myös esimerkiksi yksilönä luonteenpiirteidensä tai muiden seikkojen vuoksi ”sopia” paremmin eri maailmankatsomukseen kuin oman kulttuurin jäsenet yleisesti ottaen. Tällöin riski joutua jatkuviin väärinymmärryksiin on suuri. Toisin sanoen henkilö saattaa kokea tällöin ikään kuin elävänsä vääränlaisessa kulttuuriympäristössä. Myös kahden kulttuurin perheissä kovin suuret erot kulttuuristen ulottuvuuksien näkökulmasta vaikuttavat väistämättä tapaan, jolla lapsia kasvatetaan ja millaisen mallin heidän halutaan omaksuvan. Lisäksi jos lapsi ei koskaan näe ja koe uussuomalaisen puolison kulttuuritaustan toimintatapoja omakohtaisesti, voi hänen olla vaikea ymmärtää ja omaksua vanhempansa näkemyksiä. Sen takia olisikin hyvä, että lapsella olisi mahdollisuus vierailta toisessa kotimaassaan. Ilman vierailuja ja omakohtaisia kontakteja lapsen voi olla vaikea myös päästä kiinni sellaisiin kulttuurillisiin ulottuvuuksiin, jotka vaikuttavat esimerkiksi ihmissuhteisiin toisessa kotimaassaan.

6 Näkökulmia lasten kasvuun ja kasvatukseen

6.1 Lapsen kehityksen ja siihen vaikuttavien tekijöiden tarkastelua

Lapsen kehitys ei määräydy pelkästään joko perimän tai ympäristön perusteella vaan sekä - että -periaatteella. On piirteitä, joihin vanhemmat voivat kasvatuksella vaikuttaa, ja toisaalta ominaisuuksia, joiden kanssa lapsen ja vanhemman tarvitsee oppia elämään. Kasvattajan tehtävänä on välittäjänä, muuttajana, uudistajana ja suodattajana toimiminen lapsen ja kulttuurin kehittyvässä suhteessa. (Alasuutari 2006: 85.) Lapsen suhde ympäristöönsä ilmenee identiteetissä. Kasvaessaan aikuisuuteen lapset luovat jatkuvasti identiteettitarinaansa. (Rasku-Puttonen 2008: 112.)

Lapsen kehitys on pitkä, monimuotoinen prosessi ja häntä hoivataan huomattavasti pidempään kuin muita luomakuntamme jälkeläisiä. Vanhempien ja lasten väliset kiintymyssuhteet jatkuvat sukupolvelta toiselle ja niiden muovautumista ohjaavat kunkin ajan historiallis-kulttuuriset kasvatuskäytännöt. On tärkeä huomioida, mikä lapsuudessa ja vanhemmuudessa on pysyvää ja mikä muuttuvaa sekä miten paikalliset ja kaukaiset kulttuurit ovat vuoropuhelussa keskenään. Lisäksi on tärkeää huomioida, miten kulttuuri muovaa lasten kehitysehtoja ja identiteetin rakentumista Suomessa ja muualla. (Lahikainen – Punamäki – Tamminen 2008: 7-8.)

Kulttuuri ja sen erilaiset tasot sekä muodot, vaikuttavat kaikkiin ihmisiin läpi koko elämän. Kulttuuri rakentaa yksilöiden arvoja, asenteita ja ajattelumalleja sekä muokkaa ryhmien käyttäytymistä ja toimintaa. Toisaalta kulttuuri nähdään ihmisen luomana ja rakentamana todellisuutena, ympäristönä ja yhteisönä, jonka kehitykseen yksilöt ja ryhmät osallistuvat. Kulttuurintutkijoiden analyysien mukaan kulttuuri vaikuttaa laajasti, voimakkaasti ja dynaamisesti vanhemmuuteen ja lapsen kasvuympäristöön. On osoitettu tutkimuksin, että lasten kasvatusta jännittää vanhempien omien menneisyyden kokemusten ja heidän tulevaisuuteen suuntautuvien kasvatustavoitteidensa välille. (Lahikainen ym. 2008: 9-10.) Myös näkemykset lapsuudesta ja lapsista eroavat eri kulttuureissa. Esimerkiksi länsimaisessa kulttuurissa korostuu lapsen hoivan ja huolenpidon tarve, kun taas kehittyvässä maissa lapset nähdään myös työvoimana ja taloudellisen toimeentulon tuottajina perheelle. (Nummenmaa 2008: 19.)

Vuorovaikutus on oleellinen osa lapsen kasvua ja kasvatusta. Vuorovaikutuksen muodot lapsen ja vanhemman välillä vaihtelevat kulttuurista toiseen, ja yhteiskunnan taloudelliset ja sosiaaliset arvot, kasvatuskäytännöt ja puolisojen työnjako vaikuttavat vuorovaikutuksen sisältöön. (Alasuutari 2008: 83.) Ihmiset eri kulttuureista antavat kuitenkin hämmästyttävän samanlaisia vastauksia sille, mitä pidetään lapsen suotuisan kehityksen edellytyksenä. Laadukas hoiva perustuu lapsen terveyttä ja fyysistä hyvinvointia vaalivasta ympäristöstä sekä hoitajan herkkyydestä vastata lapsen tarpeisiin. (Karila 2008: 98.)

Myös identiteetti liittyy läheisesti lapsen kasvuun ja kasvatukseen. Identiteetillä tarkoitetaan minän kokonaisuutta, jonka osia mielikuvat itsestä ja minäkäsitys ovat. Identiteetti on pysyvyyden ja varmuuden tunnetta siitä, keneksi on kasvamassa. Identiteetti voidaan myös jakaa yksilölliseen ja kollektiiviseen alueeseen. Yksilöllinen alue viittaa yksilön persoonallisuuteen ja kollektiivinen alue puolestaan siihen sosiaaliseen järjestel-

mään kuten perhe, suku, heimo ja kansa, jossa yksilö on kasvanut. Identiteetti on mahdollista olla annettu, saavutettu tai omaksuttu. Annetulla identiteetillä tarkoitetaan sitä, että identiteetin sisältöä ei voi valita vaan esimerkiksi fyysinen olemus määrää henkilön mieheksi tai naiseksi. Saavutettu identiteetti viittaa siihen, että identiteetti voidaan ymmärtää yksilön omien ponnistelujen tuloksena. Omaksuttu identiteetti sen sijaan suo mahdollisuuden muokata elämää ja elämänmuotoa haluamallaan tavalla, koulutuksen ja taloudellisen tilanteen mahdollistamissa rajoissa. (Paavola – Talib 2010: 60.)

Suuri merkitys yksilön identiteetin muotoutumiseen on kuitenkin kasvatuksella. Ymmärtääksemme itseämme tarvitsemme toisia ihmisiä, sillä määrittelemme identiteettimme käymällä dialogia meille tärkeiden ihmisten meissä näkemien identiteettien kanssa. (Paavola – Talib 2010: 60.) Identiteetissä tulevat myös ilmi kaikki ne ryhmät ja määritteet, joilla yksilöä voidaan kuvata kuten sukupuoli, etnisyys, ikä, uskonto, kieli ja maantieteellinen asuinpaikka. Se, mitä ryhmää tai määritettä kukin pitää tärkeänä identiteetinsä kannalta, riippuu hänen elämänskatsomuksestaan ja yhteisöstä, minkä kanssa hän kokee eniten yhteenkuuluvuutta. Identiteettiä ei pidetä kuitenkaan pysyvänä järjestelmänä vaan se on muuttuva ja uudelleen rakentuva käsitys itsestä. (Paavola – Talib 2010: 60.)

Identiteetti on lisäksi mahdollista jakaa henkilökohtaiseen, sosiaaliseen ja kulttuuri-identiteettiin. Sosiaalinen identiteetti viittaa sitä, että ihminen kuuluu johonkin ryhmään. Sen avulla yksilö hahmottaa itseään suhteessa toisiin sekä sitä, miten hän kokee liittyvänsä yhteiskuntaan. Sosiaalista identiteettiä määrittelevät ihmisen sosiaalinen luokittelu ja ryhmän jäsenyys, jotka vaikuttavat hänen itsearvostukseensa ja itsetuntoonsa. Kulttuuri-identiteetti puolestaan liittyy ihmisen yhteen tai useampaan ryhmään ja tunteisiin, jotka liittyvät ryhmän jäsenyyteen. Tiettyyn ryhmään kuulumisen nähdään lisäksi osana yksilön sosiaalista identiteettiä. (Paavola – Talib 2010: 61-62.)

Vähemmistöä edustavan identiteetin kehittymiseen tarvitaan kotona opittuja etnisten asenteiden, arvojen ja käytänteiden tarkastelua ja niiden kriittistä vertailua valtakulttuurin arvoihin ja käytäntöihin. Tämä ryhmä voi joko vahvistaa omaan ryhmään kuulumista tai sitten epävarmuutta ja jopa oman ryhmän vastustamista tai hylkäämistä. Puolestaan juuttuminen paikalliseen tai vähemmistökulttuurin elämänmuotoon estää yksilöä osallistumasta yhteiskuntaan, vaikka he siihen joltakin osin kokisivatkin kuuluvansa. (Paavola – Talib 2010: 63.)

Yksilön kykyä ja halua ylläpitää hyviä suhteita oman ryhmänsä ja valtaväestöä edustavien kanssa kutsutaan integraatioksi. Ainoastaan integraation kautta on mahdollista saavuttaa monikulttuurinen identiteetti, jonka voidaan ymmärtää koostuvan erilaisista kielistä ja kulttuureista sen mukaan, miten henkilö on niihin osallinen. Yksilö voi siis rakentaa perheen edustaman kulttuuri-identiteetin rinnalle uuden tai uusia identiteettejä. Erilaisuuden ja monitulkintaisuuden kokemukset ovat merkityksellisiä yksilön kulttuuri-identiteetin kasvuun. Sen avulla saattaa alkaa niin sanottu kolmas sosialisatiovaihe, jonka seurauksena yksilö kasvaa monikulttuurisuutta luonnollisena pitäväksi, suvaitseväiseksi ja kansainvälisesti toimivaksi ihmiseksi. (Paavola – Talib 2010: 66.)

6.2 Kasvatuksen käsitteiden määrittelyä

Sirkka Hirsjärven (1985) mukaan kasvatustieteen keskeisiä käsitteitä ovat kasvatusta ja opetus. Tavallisesti opetuksen käsite kuitenkin ymmärretään kasvatukseen piiriin kuuluvaksi. Kasvatusta ja opetuksen käsitteissä onkin muutamia keskeisiä yhteisiä piirteitä, joita voidaan lyhyesti luonnehtia sanoilla intentionaalisuus eli tarkoituksellisuus ja vuorovaikutus. Kasvatusta ei myöskään rajoitu vain tiettyihin ikävuosiin tai koskemaan vain kasvatustieteiden välityksellä tapahtuvaa muodollista oppimisprosessia. Vaikka kasvatusta voidaan määrittellä monin eri tavoin, se on kaiken kaikkiaan tietty teosta koostuva prosessi, joka ohjautuu tiettyjen aikomusten mukaisesti. Kasvatusta on siis intentionaalista, eli tarkoitushakuista toimintaa (Hirsjärvi 1985: 46.) Ihmiskäsitys, joka kasvatustieteilijällä on, ei ole koskaan irrallaan sen yhteiskunnan yleisestä ihmiskäsityksestä, jossa kasvatustieteilijä elää. Yhteisön ihmiskäsitys taas on osa kulttuurispesifisempää laajaa ihmiskäsitystä (Hirsjärvi 1985: 95.)

Kasvatustieteen käsite kasvatustietoisuus puolestaan tarkoittaa tietoisuutta kasvatustieteen tavoitteista ja päämääristä, vuorovaikutuksen merkityksestä kasvatustapahtumassa sekä omista lapsuus-, lapsi- ja kehityskäsityksistä. Eli lyhyesti sanottuna se koostuu kasvatustieteilijän tietyllä hetkellä omaksumista käsitysten kokonaisuudesta. (Nummenmaa 2006: 20.) Voidaan myös olettaa, että jos yksilöllä on hyvin harkittu ja pitkälle jäsentynyt näkemys ihanteista ja kasvatustieteen päämääristä, hänellä on myös jonkinasteisesti jäsentynyt kuva siitä, miten päämääriin voidaan päästä. (Hirsjärvi 1985: 96.)

Lisäksi kasvatusta voidaan kuvata kasvatustieteen menetelmillä. Kasvatustieteen menetelmät ovat vanhempien valitsemia lasten käyttäytymisen säätämisen- ja ohjausmenetelmiä. Kasva-

tusmenettelyillä vanhemmat puuttuvat lastensa toimintaan ja tekemiseen. Tunnetuimpia kasvatukseenmenettelyitä ovat palkitseminen, rankaiseminen ja sanallinen ohjaus. Palkitsemisella tarkoitetaan huomion ja kiintymyksen osoittamista eli sosiaalisia palkkioita, kiittämistä sekä erilaisten palkkioiden ja etuisuuksien antamista eli aineellisia palkkioita. Rankaiseminen puolestaan voi olla joko fyysistä tai psyykkistä. Fyysinen rankaiseminen tuottaa lapselle kipua tai hänet eristetään muista. Psyykkinen rankaiseminen sen sijaan on etuoikeuksien tai hellyyden osoitusten kieltämistä tai pelon herättämistä. Ohjausmenettelyiden käytäntönä lasten käyttäytymistä pyritään ohjaamaan ja auttamaan häntä ymmärtämään hänelle asetettuja sääntöjä neuvomalla, selittämällä ja puhumalla. (Hirsjärvi – Laurinen 2000: 27-28.)

6.3 Perinteiden sekä isovanhempien merkitys kasvatukseen

Kasvatuksessa perinteillä on ollut ohjaava merkitys kaikkina aikoina. Nopeiden muutosten yhteiskunnassa perinteiden toimivuuden kyseenalaistaminen on saattanut vanhemmat monenlaisten ristiriitaisten odotusten ja paineiden kohteeksi. On väitetty, että perinteillä ei ole käyttöä seuraavalle sukupolvelle, koska elämäntavat muuttuvat ja vanhenevat nopeasti. Moderni yhteiskunta ei ole kuitenkaan pystynyt hävittämään traditioita. Kasvatuksessa perinteeseen nojautuminen on nähty turvallisena, tuttuna ja mukavuutena. Muutos puolestaan merkitsee haastetta, riskinottoa ja seikkailua. Näiden kahden, perinteen ja muutoksen välimaastossa elävät nykypäivän kasvattajat. (Hirsjärvi – Laurinen 2000: 12-13.)

Kulttuuriset näkemykset vanhemmuudesta perustuvat pitkälti traditioon, käytäntöön ja ideologiaan. Erilaiset vanhemmuuden määritykset muotoutuvat monien tekijöiden, kuten kokemuksen perheestä, perheen vuorovaikutussuhteiden laadusta ja sosioekonomisesta luokka-asemasta vaikutuksesta. (Hirsjärvi – Laurinen 2000: 14.) Monissa yhteisöissä lasten hoitoa pidetään sosiaalisena tapahtumana, johon osallistuu koko suku ja kylä ja josta vastuu kannetaan yhdessä. Suomessa puolestaan valtio korvaa osittain perinteisen suku- ja kyläyhteisön. Lapsiperheille on tarjolla julkisesti tuettuja korkeatasoisia päivähoito- ja terveydenhoitopalveluja, erilaisia etuuksia sekä maksuton koulutus. Useimmissa teollistuneissa maissa vastuu lasten hoidosta, kasvatuksesta ja koulutuksesta on sen sijaan jätetty enemmän perheelle ja erityisesti naisille, hyväntekeväisyydelle ja yksityisille palveluntarjoajille. (Karila 2006: 101.)

Isovanhemmilla saattaa kuitenkin olla tärkeä rooli silloin, kun heidän lapsistaan tulee uusia äitejä ja isiä. Useimmat heistä pyrkivätkin tässä tilanteessa antamaan lastenkasvatusneuvoja uusille vanhemmille. Ei ole kuitenkaan itsestään selvää, että nämä neuvot siirtyisivät käytäntöön. Perhekulttuuri ja elämänmallit vaikuttavat siihen, miten paljon nuoret vanhemmat siirtävät edellisten sukupolvien kasvatuserinteitä omaan käyttäytymiseensä. (Hirsjärvi – Laurinen 2004: 23.)

Puolestaan siihen, millaiseksi isovanhempien ja lastenlasten suhde kehittyy, on lasten omilla vanhemmilla suuri merkitys. Mitä arvokkaampana vanhemmat itse pitävät isovanhempien ja lastenlasten välisiä suhteita, sitä enemmän he haluavat tukea niiden muodostumista ja myöhempää ylläpitämistä. Yksi tärkeä isovanhempien ja lastenlasten suhdetta määrittävä tekijä on läheisyys. Läheisyys pitää sisällään sukupolvien väliset yhteydenpidot, vastavuoroisuuden, tunteet sekä isovanhempien maantieteellisen etäisyyden. Isovanhempien ja lastenlasten asuinpaikkojen etäisyys siis vaikuttaa isovanhempien roolin syntymiseen, mutta sukupolvien välisten suhteiden laatuun tämä etäisyys vaikuttaa kuitenkin vain lähinnä epäsuorasti. (Hirsjärvi – Laurinen 2000: 23-24.)

Isovanhempien vaikutus lastenlapsiin tapahtuu erilaisten roolien kautta. Isovanhempi voi toimia ystävänä ja neuvonantajana, eli isovanhempien ja lastenlasten välille voi muodostua vastavuoroinen, lämmin suhde, jossa käydään läpi mieltä askarruttavia tunteita ja asioita. Lapsen ystävinä isovanhemmilla on myös mahdollisuus tukea hänen tunne-elämänsä kehittymistä. Toisaalta isovanhemmat voivat toimia sosiaalisten ja käytännöllisten taitojen opettajina. He voivat osoittaa lapsenlapselleen sosiaalisesti hyväksytyjä käyttäytymistapoja sekä opettaa erilaisia käytännön taitoja, kuten kotitöitä tai vaikkapa puutarhanhoitoa. Isovanhemmat voivat toimia myös historioitsijoina, eli siirtää kulttuuriperinnettä nuoremmille sukupolville kertomalla tarinoita entisaikain elämästä. Tällä tiedonsiirrolla on keskeinen merkitys auttaessaan lapsia tiedostamaan paremmin perheensä historian, perhesiteiden merkityksen ja oman asemansa perheensä ja sukunsa jäsenenä. (Hirsjärvi – Laurinen 2000:24-25.)

Arvojen siirtäjinä isovanhemmat voivat toimia vanhempien ohella siirtämällä omia arvojaan, asenteitaan ja periaatteitaan, kuten rehellisyyttä, toisen kunnioittamista ja huomiointamista sekä työteliäisyyttä. Isovanhemmilla on vaikutusvaltaa esimerkiksi lastenlastensa uskonnollisten, seksuaalisten, kasvatuksellisten, moraalisten ja persoonallisten uskomusten sekä perheihannetta koskevien arvojen kehittymiseen. Isovanhemmat voivat toimia lapsenvahteina ja taloudellisen tuen antajina helpottaen nuoren per-

heen arkea ja toimeentuloa. Kaiken kaikkiaan isovanhemmat vaikuttavat lastenlastensa elämään suorasti sekä epäsuorasti. Suora vaikuttaminen tapahtuu isovanhemman ja lapsenlapsen välisen suhteen ja sen laadun kautta. Epäsuora vaikuttaminen lapsenlapsen kehittymiseen tapahtuu puolestaan vanhempien kautta, siten millaisia elämäkokemuksia vanhemmilla on ja millaisen kasvatuksen vanhempi on saanut. (Hirsjärvi – Laurinen 2000: 25-26.)

Isovanhempien rooli lastenlasten kasvatukseen on kuitenkin usein ristiriitainen. Toisaalta heiltä odotetaan tukea lastenhoitoon, mutta toisaalta vanhemmat eivät välttämättä pidä isovanhempien liiallisesta puuttumisesta lastensa kasvattamiseen. Sukupolvien välille syntyikin toisinaan erimielisyyksiä erilaisesta suhtautumisesta lasten kasvattamiseen ja myös kasvatuksen taustalla vaikuttavien arvojen ja kasvatusten menetelmien erilaisuudesta. Isovanhempien ja vanhempien välisten ristiriitojen vaikutukset ulottuvat myös isovanhempien ja lastenlasten välisiin suhteisiin ja siihen kuinka läheiset heidän välinsä ovat. Sillä, millaiset nuoren myöhemmät suhteet sukulaisiin ovat, riippuu siitä, paljonko nuoret olivat heihin lapsena yhteydessä. Jos vanhemmat tutustuttavat lapsensa sukulaisiin jo varhaislapsuudessa, myös nuorella itsellään on enemmän yhteyksiä sukulaisiin, kuin jos sukulaisia ei ole lapsena opittu tuntemaan. (Hirsjärvi – Laurinen 2000: 26.)

6.4 Lastenkasvatus kulttuurien välissä

Lastenkasvatus on luultavasti yksi kulttuurisidonnaisista arvoista paljastavimmista alueista. Siinä heijastuvat käsitykset ”oikeista” normeista, ”sopivista” rooleista ja ”hyvistä” tavoista. Näitä käsityksiä ei ole helppoa muuttaa ja kahden kulttuurin liitoissa ne joutuvat kyseenalaistetuksi sekä usein jatkuvan neuvottelun kohteeksi. Lastenkasvatuksella on myös usein ulottuvuus omaan lapsuuden perheeseemme ja siihen, miten meidät itsemme on kasvatettu. Osa kasvatustavoistamme on tietoisia, koska koemme, että kyseinen tapa on hyvä ja oikea, tai että haluamme tehdä ehdottomasti toisin kuin mitä olemme itse kokeneet. Suurin osa kasvatuskäytännöistämme on kuitenkin tiedostamattomia ja teemme valintoja kasvatustapojen suhteen yksinkertaisesti siksi, että emme miellä, että muitakin vaihtoehtoja voisi olla. (Alitolppa-Niitamo 2005: 20.)

Perheellä tulisi kuitenkin olla yhteiset kasvatustavoitteet, joita vanhemmat yhdessä toteuttavat ja jotka luovat pohjan hyvälle koti-ilmapiiirille. Tavoitteet eivät synny itseltään, vaan vanhempien on aktiivisesti keskusteltava niistä, jotta johdonmukaisuus kas-

vatuskäytännöissä voisi jatkua. Tavoitteet, jotka vanhemmat asettavat kasvatustyölle, määräytyvät kasvatuksen arvoista. Korkeimpana tavoitteena vanhemmilla voi olla esimerkiksi moraaliarvojen sisäistäminen, itsekontrolli, elämän kunnioittaminen ja empatia. Kasvatukseen onnistumiseen vaikuttavia tekijöitä ovat vanhempien kasvatusarvot, -tavoitteet, -asenteet ja -käytäntö. Kiperässä tilanteessa moni vanhempi saattaa kuitenkin käyttäytyä varhain opitun kasvatusmallin mukaan, jonka omat vanhemmat ovat heille tarjonneet. Siitä huolimatta se, jos vanhempi tiedostaa miten tilanteessa pitäisi toimia, saa hänet huomaamaan menettelynsä perustan. (Kalliopuska – Karjalainen 1988: 76.)

Lastenkasvatus monikulttuurisessa perheessä tuo mukanaan omia haasteitaan. Enää ei olekaan vain sinun kulttuuri ja minun kulttuuri, on luotava entistä selvemmin meidän kulttuuri. (Arteva 2000: 190.) Myös yksikulttuurisilla pareilla lastenkasvatus voi tuoda mukanaan ristiriitoja esimerkiksi kurinpidollisissa asioissa, mutta kaksikulttuurisilla pareilla lastenkasvatukseen ja vanhemmuuden mallien yhteensovittamiseen liittyy erityishaasteita. Esimerkiksi hellyydenosoituksiin, lasten tarpeisiin vastaamiseen, suvun osallisuuteen, sukupuolirooleihin, käytökseen ja menestymiseen liittyvät odotukset vaihtelevat mittavasti eri maiden ja kulttuurien välillä. (Familia Club ry. n.d.) Lastenkasvatukseen liittyvissä asioissa jokainen pariskunta joutuu tekemään omat päätöksensä ja valintansa, kuten yksikulttuurisissakin perheissä. Molempien vanhempien kielen oppiminen kuitenkin koetaan usein tärkeäksi. Puolestaan kasvatuksen tiukkuus tai höllyys ja vapauden antaminen saattavat muodostua ongelmakysymyksiksi vahvemmin kuin yksikulttuurisissa perheissä. Jonkinlaisen keskitien löytäminen olisikin tärkeää, etteivät lapset joudu olemaan alituisessa ristitulella. (Arteva 2000: 190.)

Monikulttuurisissa liitoissa toimitaan myös usein toisen puolison ”kotikentällä”. ”Kotikenttätuoli eli oman kulttuurin, tutun yhteiskunnan ja ehkä myös suvun ja sosiaalisen verkoston läheisyyden tuoma etu saattaa vahvistaa perheessä epäsuhtaisesti toisen puolison kasvatuskäsityksiä. Tasapainoa tilanteeseen voi kuitenkin tuoda parisuhteen tasa-arvoisuus, molemminpuolinen arvostus, toimiva vuorovaikutus sekä vertaisryhmien tuki. (Alitolppa-Niitamo 2005: 23.)

Monikulttuurisessa perheessä on kummankin puolison tärkeää ymmärtää, että yhtä ”oikeaa” kasvatustapaa ei ole. Onkin rikkaus luoda yhdessä koko perheelle uutta omaa perhekulttuuria, niin kutsuttua kolmatta kulttuuria ja sen traditioita. On kuitenkin tärkeää tässä uuden perhekulttuurin luomisprosessissa, että keskeisistä asioista sovitaan jo

ennen liiton solmimista ja ennen lasten syntymää. Tällaisia sovittavia asioita itse kasvatuseriaatteiden ja käytäntöjen lisäksi ovat muun muassa lapsen uskonto ja siihen liittyvät riitit ja juhlat, lapsen kansalaisuus sekä huoltajuuskysymykset ja yhteydet sukuihin sekä sukujen rooli kasvatuksessa. (Alitolppa-Niitamo 2005: 23.) Kaksikulttuuristen vanhempien täytyy lisäksi huolehtia lasten identiteettiin, monikielisyyteen ja monikulttuurisuuteen liittyvistä asioista.

Lastenkasvatus monikulttuurisessa perheessä voidaan kuitenkin nähdä myös prosessina, johon liittyy esimerkiksi kummankin vanhemman kasvaminen yksilönä, parisuhteen vaiheet ja kulttuuriin sopeutumisen vaiheet. Kummaltakin puolisoilta vaaditaan itseymmärrystä, oman kulttuurin, perhekulttuurin ja persoonallisuuden vaikutusten ymmärtämistä sekä niistä johtuvien motiivien analysoimista, jotta prosessi etenisi ja kehittyisi kaikkia tyydyttävällä tavalla. On myös tärkeää miettiä parisuhteen ja perheen elämänkaaren vaiheita sekä ymmärtää niiden vaikutuksia parisuhteeseen, suhteeseen lapsiin ja kasvatuskysymyksiin. (Alitolppa-Niitamo 2005: 23.)

Lastenkasvatus on yhtä aikaa mahdollisuus ja haaste kaikille vanhemmille, mutta erityisesti kaksikulttuurisille vanhemmille se tarjoaa mahdollisuuden oppia kohtaamaan ja käsittelemään samankaltaisuuttaan sekä erilaisuuttaan. Lasten takia kaikki aiheet on kohdattava ja niitä on pystyttävä käsittelemään myönteisesti ja rakentavasti. Erot eivät ole olennaisia, mutta se, miten niitä käsitellään, on. (Alitolppa-Niitamo 2005: 23.)

6.5 Kolmas kulttuuri – kahdesta kulttuurista yksi identiteetti

Suomalaisen yhteiskunnan kansainvälistyessä saattaa ihmisten määrittely tiettyyn etniseen ryhmään kuuluvaksi olla vaikeaa. Tämä seikka tulee ilmi esimerkiksi siinä mihin etniseen ryhmään kuuluvaksi määritellä lapsi, jonka vanhemmista toinen on suomalainen ja toinen maahanmuuttaja. (Räty 2002: 14.) Ehkä juuri siitä syystä tällaista lasta kutsutaankin kaksikulttuurisen perheen lapseksi. Lisäksi lapset, joiden perhe on kaksikulttuurinen, voivat itse määritellä omaa kansallisuuttaan tilanteeseen kulloinkin parhaiten sopivalla tavalla. (Eerola-Pennanen 2011: 237).

Eläminen kahdessa kulttuurissa antaa lapselle enemmän tilaa määritellä identiteettiään sekä myös joustavuutta ja taitoja ratkaista ongelmia ja valmistaa kestävämpään epävarmuutta niin perhe- kuin työelämässä. Sillä, millaisessa yhteiskunnallisessa asemassa lapsen perhe on, on kuitenkin vaikutusta siihen, voiko lapsi käyttää kahdessa kulttuu-

rissa elämistä resurssina vai syrjäyttääkö se häntä. Esimerkiksi huono taloudellinen tilanne, perheolot ja vanhempien koulutustaso voivat estää kahdessa kulttuurissa elämisen käyttämisen myönteisenä voimavarana. Tällöin perheen sisällä on usein vastakkain asettelu ulkomaisen ja suomalaisen kulttuurin kanssa. Puolestaan vanhempien hyvä koulutus ja vankka asema työelämässä tukevat kahdessa kulttuurissa elämisen muodostumista positiiviseksi resurssiksi, joka antaa hyvät lähtökohdat kosmopoliittiseen elämään. (Eerola-Pennanen 2011: 237.)

Salonen (1997: 58) mukaan monikulttuurisissa kontakteissa voi uuteen kulttuuriin ja uusiin tapoihin reagoida monella tavalla. Henkilö voi säilyttää oman kulttuurinsa ja välttää uutta, hyväksyä uuden kulttuurin ja torjua omansa, olla kykenemätön sopeutumaan uuteen selviämättä enää vanhastakaan tai sopeutua uuteen ja säilyttää oman kulttuurinsa. Viimeksi mainittua, uuteen kulttuuriin integraatiota pidetään yleisesti tehokkaimpana tapana. Monikulttuurisessa perheessä viimeksi mainittu onkin varmaan paras ja toimivin ratkaisu erityisesti lasten syntymisen myötä. Vanhemmat joutuvat siis alati sopeutumaan elämään kahden kulttuurin keskellä ja yrittää välittää parhaansa mukaan myös omaa kulttuuriaan lapsilleen. Yksi tämän opinnäytetyön yhteenvedon tarkoitus on täten auttaa vanhempia tässä kahden kulttuurin välisessä tasapainoilussa.

Oman kulttuurinsa kielen ja tavat lapsi oppii varttuessaan. Aluksi itsensä ja ympäristönsä oppimisen perustana ovat leikit ja muiden matkiminen, myöhemmin puolestaan uteliaisuus saa hänet kyselemään ja oppimaan uusia asioita. Siihen, millainen lapsesta tulee, vaikuttavat osittain hänen biologinen ja sosiaalinen perimänsä ja osittain pitkällinen oppimisprosessi. Hänestä kehittyy siis yksilö, jolla on omalle yhteisölleen ominainen kulttuurinen viitekehys. (Halinoja 1996: 115.) Yhden kulttuurin perheissä lapsi saa kin kulttuurimallinsa valmiina, eikä oman kulttuurin sisäistäminen ole ongelma. Monikulttuurisessa perheessä kasvanut lapsi puolestaan joutuu itse rakentamaan oman kulttuurinsa. Tämä saattaa myös usein tapahtua siinä iässä, jolloin lapsella ei ole siihen vielä riittäviä valmiuksia, ja lapsi saattaa ihmetellä oman perheen erilaisuutta naapuriperheeseen verrattuna. (Lähteenmäki 2004: 67.)

Monikulttuurisen perheen ongelmana on usein se, että lapselle läheisimpien ihmisten eli isän ja äidin kulttuurit vetävät häntä eri suuntiin. Muodostaessaan identiteettiään lapsi joutuu hyväksymään, hylkäämään tai sulauttamaan kahden tai useamman erilaisen kulttuurin normit ja roolimallit. Identiteetin rakentaminen tällaisessa kulttuurien välimaastossa ei ole aina helppoa. Se, kuinka paljon lapsen oma kulttuuri koostuu isän ja

äidin kulttuureista, riippuu hyvin monesta asiasta. Tekijöitä, jotka muokkaavat perheen toimintatapoja ja vaikuttavat lapsen valintoihin, ovat vanhempien etninen tausta, kodin ja asuinympäristön asenneilmapiiri, perheen uskonnollinen vakaumus, ympäröivä kulttuuri, perheenjäsenten luonteenpiirteet ja lapsen ikä. Lisäksi muilla perheenjäsenillä, sukulaisilla ja ystävillä on suuri merkitys lapsen kulttuuri-identiteetin rakentumiselle. Eroja eri asioiden arvostamiseen vanhempiensa kulttuureissa voi näkyä saman perheen sisarusten kesken ja myös tyttöjen ja poikien suhtautuminen kulttuureihin saattavat poiketa toisistaan. (Lähteenmäki 2004: 67.)

Kahden kulttuurin perheissä eläminen antaa lapselle vaihtoehtoja ja erilaisia keinoja kohdata arkielämän ongelmatilanteita. Siitä muodostuu lapselle rikkaus, jos vanhempien kulttuurit täydentävät toisiaan. Onnistuakseen monikulttuurinen perhe-elämä edellyttää perheenjäseniltä avoimuutta sekä kykyä suhtautua tasa-arvoisesti vanhempiensa tai puolisonsa edustamaan kulttuuriin ja käyttämään kieleen. Lapsen on mahdollista hyödyntää syntymätaustansa parhaalla mahdollisella tavalla, jos hänelle annetaan mahdollisuus ja hänellä on kykyä tasapuolisesti omaksua elämäänsä kummankin vanhemman kulttuurien hyvät puolet. Tällöin lapsesta todennäköisesti tulee suvaitsevainen ja avoin muita kulttuureja ja uskontoja kohtaan. Näin ollen hänellä on hyvät edellytykset toimia myöhemmin työelämässä kulttuuritulkkina työtoverien välillä. Lisäksi tällainen lapsi on usein myös joustava, sillä erityisesti joustavuutta monikulttuurisissa perheissä vaaditaan. Rikkautta on myös se, että lapsi voi käyttää ja jakaa muille kahden eri kulttuurin taitoja ja tietoja. (Lähteenmäki 2004: 67-68.)

Elämä kahden kulttuurin välissä voi käännyä myös raskaaksi kokemukseksi lapselle, jos vanhemmat vetävät lasta eri suuntiin ja yrittävät väkisin saada hänestä oman kulttuurinsa edustajan. Syynä tällaiseen käyttäytymiseen voi olla esimerkiksi vanhemman huoli lapsesta eli pelko siitä, että vieraalla kulttuurilla voi olla vahingollisia seurauksia lapsen kasvulle ja kehitykselle. Useimmiten pelot johtuvat tietämättömyydestä ja ovat onneksi turhia. Toisaalta vanhemmat voivat myös väheksyä muita kulttuureita ja sen vuoksi haluta lapsen noudattavan omia tapojaan ja tottumuksiaan. Lisäksi joskus vanhemmalla on hyvin suuri kaipuu omaa maataan, kieltään ja uskontoaan kohtaan. Silloin hän haluaa kasvattaa lapsensa niin, että tämän kanssa voi jakaa omia kokemuksiaan. (Lähteenmäki 2004: 68.) Jotta lapsi voisi kokea kaksikulttuurisen taustansa rikkautena, tulee aikuisten ja koko kasvuympäristön välittää tätä arvostusta. Lisäksi lapsi tarvitsee myös aikuisen tukea ymmärtääkseen kulttuurien erot ja ristiriidat. (Räty 2002: 163.)

Vaikka kahden tai useamman kielen ja kulttuurin omaksuminen on usein vaivatonta ja siitä on lapselle paljon hyötyä tulevaisuudessa, tuottaa se myös paljon pohdittavaa vanhemmille. Onkin hyvissä ajoin syytä sopia pelisäännöt, miten kumpaakin kieltä ja kulttuuria käytetään perheessä tasapuolisesti. Muuta sovittavaa vanhemmille teettävät yhteisistä kasvatustavoitteista sekä kodissa noudatettavasta tapakulttuurista sopiminen. Joskus vanhemmat saattavat kuitenkin vaatia lasta noudattamaan omia kulttuuritapojaan ja uskomuksiaan, joita lapsi ei tunne ja joihin hänellä ei ole kunnollista kosketuspintaa. Jos lapsi näin pakotetaan vanhempiensa tapojen orjaksi, ei siitä hyvää seuraa. Lapsi tarvitsee oikeuden omaan kulttuuriinsa, ”kolmanteen kulttuuriin”. eivätkä vanhemmat voi antaa lapselle valmista mallia. Vanhempi voi siitä huolimatta näyttää lapselle erilaisia käyttäytymismalleja, kertoa hänelle perinteistä, suvusta ja historiasta sekä noudattaa uskonnollisia tapoja ja rituaaleja esimerkiksi juhlapyhien yhteydessä, mutta hän ei voi pakottaa lastaan toimimaan, kuten hän itse toimii. Lopulta lapsen käyttäytyminen riippuu siitä, miten paljon hän vanhempiaan ja heidän kulttuuriaan arvostaa. (Lähteenmäki 2004: 68.)

Monikulttuurisessa ympäristössä voidaan saavuttaa hyviä tuloksia yhdistelemällä erilaisia katsomustapoja, kulttuurikäyttäytymistä toisiinsa. Se kuitenkin edellyttää herkkyyttä havaita ja tunnistaa toisen kulttuurin erilaisia ominaisuuksia, ja kykyä joustaa omista käsityksistään. (Halinoja 1996: 116.) Eri kulttuuri- ja yhteiskuntataustoista tulevien vanhempien liitoissa joustaminen ja omien käsitysten kyseenalaistaminen onkin erityisen tärkeää. Joustaminen ja kyseenalaistaminen tulisi perustua kuitenkin vuoropuheluun, tasapuolisuuteen sekä olla kompromisseihin ja synteisiin pyrkivää. Monikulttuurinen pariskunta joutuu siis muokkaamaan yhteistä näkemystä, niin kutsuttua kolmatta kulttuuria siitä, miten yhdessä eletään, mitä ovat jaetut arvot, normit ja toimintatavat. Tämän tavoitteen toteutumiseksi joutuvat puoliset etsimään ratkaisua siihen, mikä muutoksessa on mahdollista ja mikä ehdotonta, missä voi joustaa ja missä kulkee raja oman joustavuuden kanssa. (Alitolppa-Niitamo 2005: 23.)

Tämä sama joustaminen ja kompromissien tekeminen pätee yhtä lailla myös lastenkasvatukseen ja perheen toimintatapojen muodostamiseen monikulttuurisessa perheessä. Omia käsityksiä ja käyttäytymismalleja on kuitenkin vaikea muuttaa ja muutos merkitsee myös sitä, että hyväksyy lastensa kasvavan erilaiseksi kuin mitä itse on. Tämä voi merkitä sitä, että lapsen arvomaailma on osittain erilainen kuin omansa eikä hän olekaan itsensä kaltainen. Läheisistä väleistä huolimatta, vanhempien ja lasten välillä saattaa olla kulttuurien välinen kuilu. (Alitolppa-Niitamo 2005: 23.)

7 Tutkimustehtävä

Opinnäytetyöni tehtävänä on selvittää miten kaksikulttuuriset perheet tukevat lastensa kasvamista kahden kulttuurin välissä. Tutkimuskysymykseksi muodostui näin ollen miten kaksikulttuuristen lasten kasvua sekä kasvatusta voidaan tukea? Saaduilla tuloksilla on mahdollista jakaa sitä hiljaista tietoa ja hyviä käytäntöjä, joita perheillä itsellään on, ja tukea näin muiden kaksikulttuuristen perheiden arkea ja voimavaroja. Tulosten pohjalta on tarkoitus koota yhteenveto hyvistä käytännöistä kahden kulttuurin lapsiperheissä liitteeksi opinnäytetyön loppuun. Lisäksi opinnäytetyöni on ladattavissa Familia Club Ry:n Internet-sivuilla, josta se on niin kaksikulttuuristen perheiden, sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten kuin muidenkin aiheesta tietoa tarvitsevien saavutettavissa.

8 Opinnäytetyön metodologia ja toteutus

8.1 Tutkimusmenetelmä

Toteutin opinnäytetyöni kvalitatiivisin eli laadullisin menetelmin. Yksinkertaisesti ajateltuna tällä menetelmällä tarkoitetaan kaikkea empiiristä tutkimusta, joka ei ole määrällistä. Suppeammin ajateltuna laadullisella tutkimuksella on kuitenkin joukko erilaisia toteuttamismuotoja. (Tuomi 2007: 96.) Laadullisessa tutkimuksessa ennen kaikkea kuvataan todellisuutta ja sen tavoitteena on tutkia kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti (Hirsjärvi – Remes – Sajavaara 2007: 157). Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan on myös etukäteen harkittava sitä, miten hän saa aineistostaan irti sen mitä siitä haluaa. (Tuomi 2007: 96-97.) Tätä kyseistä seikkaa pohdin itsekin opinnäytetyötä kirjoittaessani ja paneuduin siksi toimivan haastattelurungon (Liite 2-3). tekemiseen niin, että saisin haastatteluaineistosta mahdollisimman paljon irti.

Kerätäkseni aineistoa opinnäytetyötäni varten toteutin teemahaastattelun ryhmähaastatteluna, johon osallistui kuusi henkilöä. Haastattelun tavoitteena on selvittää, mitä jollakulla on mielessään. Se on eräänlaista keskustelua, joka tosin tapahtuu tutkijan aloitteesta ja on hänen johdattelemaansa. (Eskola – Suoranta 2000: 85.) Teemahaastattelussa tutkimusongelmasta poimitaan keskeiset aiheet tai tema-alueet, joita tutki-

mushaastattelussa olisi välttämätöntä käsitellä tutkimusongelmaan vastaamiseksi. (Vilkkä 2009: 101). Teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit, teema-alueet on etukäteen määrätty, mutta kysymyksiä muotoa ja järjestystä ei ole tarkkaan etukäteen määrätty. Haastattelija kuitenkin varmistaa, että kaikki etukäteen päätetyt teema-alueet käydään haastateltavan kanssa läpi. Vaikka haastattelijalla ei ole valmiita kysymyksiä, hänellä on kuitenkin jonkinlainen tukilista käsiteltävistä asioista. (Eskola – Suoranta 2000: 86.)

Koska teemahaastattelu on niin avoin, että siinä vastaaja pääsee halutessaan puhumaan varsin vapaamuotoisesti (Eskola – Suoranta 2000) koin sen sopivimmaksi ja eniten tietoa tuottavaksi haastattelumenetelmäksi aineistoni kokoamiseen (Eskola – Suoranta 2000: 87). Kokosin siis teemahaastattelun mukaisesti opinnäytetyöni taustateorian pohjalta eri teemoja, joista halusin saada aineistollani tietoa tai jotka näyttäytyivät keskeisenä taustateoriassa. Taustateoriaan peilaten rakensin myös apukysymyksiä teemojen tueksi.

Ryhmähaastattelussa on paikalla samalla kertaa useita haastateltavia ja tavoitteena on ryhmäkeskustelu tutkijan haluamasta aiheesta tai teemoista. (Eskola – Suoranta 2000: 95). Ryhmähaastattelua voidaan pitää ikään kuin keskusteluna, jolla on vapaamuotoinen tavoite. Siinä osanottajat voivat kommentoida asioita melko spontaanisti, tehdä huomioita ja tuottaa monipuolista tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Ryhmähaastattelussa haastattelija puhuu yhtä aikaa useille haastateltaville, mutta voi myös suunnata väliin kysymyksiä ryhmän yksittäisille jäsenille. (Hirsjärvi – Hurme 2009: 61.) Itse koin aineiston kokoamisen kannalta hyväksi juuri ryhmähaastattelun, koska ryhmähaastattelussa henkilöt voivat myös innostaa toinen toisiaan puhumaan aiheista, joita voi laajentaa myöhemmin. Ryhmähaastattelulla voidaan myös tavoitella uusia ideoita, joten oman opinnäytetyöni kannalta näin sen hyödyllisenä menetelmänä hyvien käytäntöjen ja hiljaisen tiedon kokoamiseen haastateltaviltani. (Eskola – Suoranta 2000: 95.)

Haasteen ryhmähaastattelulle voi tuottaa haastattelijan asema. Esimerkiksi jos ryhmähaastatteluiden lähtökohtana on vuorovaikutus osallistujien kesken, on haastattelijalla erilainen rooli verrattuna kahdenkeskiseen haastatteluun. Haastattelijan tehtävänä on siis keskustelun aikaansaaminen ja sen helpottaminen, ei niinkään ryhmän ”haastattelu”. Kaikesta huolimatta, haastattelijan kuuluu ryhmähaastattelussakin huolehtia siitä, että keskustelu pysyy valituissa teemoissa ja että kaikilla osanottajilla on mahdollisuus osallistua keskustelun kulkuun. Etuna ryhmähaastattelussa on kuitenkin se, että

sen avulla saadaan nopeasti tietoa samanaikaisesti usealta vastaajalta. (Hirsjärvi – Hurme 2009: 61, 63.)

Eskolan ja Suorannan (2000: 96) mukaan toimivana haastatteluryhmänä voidaan pitää noin neljästä kahdeksaan henkilöä. Näin ollen etsin itsekkin hain neljästä kahdeksaan henkilöä haastatteluryhmääni. Laadullisella tutkimusmenetelmällä toteutetussa tutkimuksessa tutkimusaineiston laatu on tärkeämpi kuin sen määrä. Tavoitteena on siis, että tutkimusaineisto toimii apuvälineenä asian tai ilmiön ymmärtämisessä tai teoreettisesti mielekkään tulkinnan muodostamisessa. (Vilka 2009: 126.) Täten yhtä ryhmähaastattelua voidaan pitää riittävänä aineistoa kerätessä.

Haastateltavien valinnassa on otettava huomioon mitä ollaan tutkimassa. Tutkimusongelmasta riippuen kannattaa valita haastateltavat joko teemaa tai tutkittavaa asiaa koskevan asiantuntemuksen tai kokemuksen perusteella. Tärkeää tällöin nimenomaan on, että haastateltavalla on omakohtainen kokemus tutkittavasta asiasta. (Vilka 2009: 114.) Näiden kriteerien vuoksi valitsin haastateltaviksi kaksikulttuuristen perheiden vanhempia. Omasta tuttavapiiristäni olisi kyllä löytynyt paljon kaksikulttuurisia perheitä, mutta koin kuitenkin objektiivisemmaksi hankkia haastateltavia Familia Clubin kautta. Haastateltavien ihmisten joukon tulisi olla myös suhteellisen homogeeninen ryhmä, että kaikki ymmärtävät esitetyt kysymykset ja käytetyt käsitteet, jolloin edes jonkinlainen keskustelu olisi mahdollista (Eskola – Suoranta 2000: 96).

Kohtasin opinnäytetyöni eri vaiheissa myös eettisiä seikkoja liittyen salassapitosäädöksiin sekä henkilöllisyyden tunnistettavuuteen. Tämän vuoksi tein jo haastatteluiden sopimisvaiheessa haastateltaville selväksi, että heidän nimiään tai muita tunnistetietojaan ei tule näkymään opinnäytetyössäni. Lupasin käyttää tarvittaessa peitenimiä. Lisäksi kerroin, että ryhmähaastatteluiden nauhoituksia ei tule kuuntelemaan muut itseni lisäksi ja että ne hävitetään opinnäytetyöni valmistuttua. Haastatteluiden vaikutusta haastateltaviin en nähnyt suurena negatiivisena uhkana, koska kyseessä ei ole erityisen haavoittuvainen asiakasryhmä tai intiimi aihe.

8.2 Aineiston keruu

Haastattelukäytännöt kannattaa testata ja hioa etukäteen ja muutaman etukäteishaastattelun tekeminen on hyödyllistä (Eskola – Suoranta 88). Tämän vuoksi hioin tarkkaan teemahaastatteluni haastattelurunkoa ja apukysymyksiä (Liite 2). Lisäksi tein esihaastattelun kahdelle kaksikulttuurisen perheen vanhemmalle testatakseni teemahaastattelurunkoa. Esihaastattelun tarkoituksena on testata haastattelurunkoa, aihepiirien järjestystä ja kysymysten muotoilua, jota voidaan muuttaa vielä näiden koehaastattelujen jälkeen. (Hirsjärvi 1988: 57). Lisäksi lähetin teemahaastattelurunkoni sähköpostitse yhdelle kaksikulttuurisen perheen vanhemmalle saadakseni palautetta teemojen ja apukysymysten ymmärrettävyydestä. Etukäteishaastattelut ja palautteen saaminen haastattelurungosta osoittautuivatkin hyödylliseksi ja muokkasinkin haastattelurunkoa useaan otteeseen niiden pohjalta.

Haastattelupaikaksi sovin Familia Club ry:n kanssa heidän tilansa, sillä ryhmähaastattelun kohdalla sopivan tilan löytäminen voi olla vaikeaa, koska tilan pitää olla rauhallinen ja suuri sekä mielellään kaikille myös neutraali (Eskola – Suoranta 2000: 92). Haastattelun tulee olla vapaaehtoinen. Ensikontaktissa haastateltaville täytyy selvittää esimerkiksi tutkimusta suorittava laitos, organisaatio; perustelut sille miksi juuri hänet on valittu haastateltavaksi, eli kuuluuko hän esimerkiksi johonkin ryhmään; selvitettävä tutkimuksen tarkoitus; korostettava tutkimuksen luottamuksellisuutta ja yhteistyön vapaaehtoisuutta; kerrottava arvioitu haastattelu-aika sekä tarvittaessa esitettävä haastattelulupa. (Eskola – Suoranta 2000:92-93.) Näiden tietojen pohjalta tein haastattelukutsun, jota Familia Club ry levitti suomen- ja englanninkielisinä niin suullisesti, kirjallisesti kuin myös internetin välityksellä (Liite 3-4). Haastateltavia ilmoitettiin yhteensä kuusi kaksikulttuurisen perheen vanhempaa ja sovimme heidän kanssaan aikataulusta paremmin. Mutta koska ryhmähaastattelussa on saatava samaan aikaan ja paikkaan useampia ihmisiä kerralla, on haastatteluajankohdan sopiminen huomattavasti vaikeampaa kuin yksilöhaastatteluissa. (Eskola – Suoranta 2000: 97.) Tämän vuoksi annoinkin haastateltaville kaksi vaihtoehtoista päivämäärää, joiden pohjalta valitsin enemmistölle sopivamman päivämäärän haastatteluajankohdaksi. Tämän jälkeen varmistin vielä niiden haastateltavien osallistumismahdollisuuden, joille toinen ajankohta olisi ollut parempi. Lopulta kyseinen päivämäärä sopi kuitenkin kaikille haastateltaville.

Aluksi suunnittelin tallentavani haastattelutilanteen videoimalla, sillä silloin on helppo pysyä selvillä kuka puhuu milloinkin. Tilanteen tallentaminen kuvaamalla edellyttää

kuitenkin jokaisen ryhmähaastatteluun osallistuvan luvan ja osa haastateltavistani ei halunnut tulla videoiduiksi. (Vilkka 2009: 103.) Siten ainoaksi haastattelutilanteen talentamismahdollisuudeksi jäi ääninauhurin käyttö. Myös nauhoittamisesta on kuitenkin hyvä sopia etukäteen haastateltavien kanssa (Eskola – Suoranta 2000) ja mainitsinkin siitä haastattelukutsussani (Eskola – Suoranta 2000: 89).

Ryhmähaastattelua suunniteltaessa on päätettävä myös siitä onko tilaisuus tosiaan haastattelu vai pyritäänkö siitä saamaan keskustelu. Jälkimmäinen voi olla kuitenkin vaikeaa, sillä aiemmissa tutkimuksissa on tullut esiin, että tilanne vain harvoin on varsinaista keskustelua, eli dialogia. Osallistujat kyllä voivat viitata toistensa puheisiin, mutta vain harvoin käyvät varsinaista vuoropuhelua. (Eskola – Suoranta 2000: 97.) Itse päädyin siihen, että pyrin saamaan haastattelusta keskustelun, sillä arvioin sen tuottavan enemmän tietoa ja ideoita haastateltavien innostaessa toisiaan puhumaan. Ryhmähaastattelua suunniteltaessa täytyi lisäksi ottaa huomioon oma rooli haastattelijana ja päättää mikä se on haastattelutilanteessa. Esimerkiksi jäykkä, hermostunut opiskelija voi tehdä haastattelun melko tyhjänpäiväiseksi kerronnan minimoinnin tilanteeksi. Toisaalta taas hyvä, myötäelävä haastattelija voi saada kertojasta irti yllättävän paljon. (Eskola – Suoranta 2000: 93.)

Itse yritin tehdä haastattelutilanteen mahdollisimman rennoksi ja vapaamuotoiseksi ikään kuin luovan ilmapiirin luomiseksi. Sovimmekin Familia Clubin yhteyshenkilön kanssa kahvitarjoilun järjestämisestä ennen haastattelua tervetuloitotukseksi ja vapaamuotoisen ilmapiirin luomiseksi. Pyrin myös olemaan mahdollisimman pienessä roolissa antaen haastateltaville tilaa, mutta pyrin kuitenkin ohjaamaan keskustelua ja kysymään tarkentavia kysymyksiä tarvittaessa sekä huolehtimaan siitä, että kaikki teemat tulivat käsitellyiksi.

Haastattelutilanteen alussa kertasin haastateltaville opinnäytetyöni tarkoituksen ja tavoitteet. Kerroin haastattelun kulusta ja siitä, että tarpeen tullen edellisiin kysymyksiin tai teemoihin on mahdollista palata. Lisäksi muistutin anonymiteetistä lopullisessa opinnäytetyössäni. Haastattelun jälleen tapahtuvassa litteroinnissa on ongelmallista saada selvää tilanteista, joissa usea ihminen puhuu samaan aikaan sekä tunnistaa kuka puhuu. Eskolan ja Suorannan (2000: 98) mukaan kannattaakin tilanteen alussa pyytää jokaista keskustelijaa esittäytymään ja hyödyntää näitä ääninäytteitä henkilöiden tunnistamisessa. Siten pyysinkin haastattelun aluksi jokaista osallistujaa esittelemään itsensä ja kertomaan taustatietoja perheestään.

Olin tehnyt haastattelua varten teemahaastattelurungon tukikysymyksineen, vaikka yleensä teemahaastattelua laatiessa ei laadita yksityiskohtaista kysymysluetteloa vaan pelkästään teema-alueluettelo. (Hirsjärvi – Hurme 2009: 66.) Haastatteluni tapahtui kuitenkin englanniksi, mikä ei ole äidinkieleni ja koin siksi tärkeäksi sen, että minulla oli jotain valmiita kysymyksiä. Lisäksi Eskolan ja Suorannan (2000) mukaan joskus haastateltavilta tulee juttua ikään kuin itsestään, mutta toisinaan eteenpäin pääsy voi olla vaikeaa. Silloin on hyvä, jos on jotain jutun juurta, jolla pääsee eteenpäin niukkasanaisten vastaajien kanssa. (Eskola – Suoranta 2000: 89.) Itse haastattelutilanteessa tukikysymysten rooli jäi siitä huolimatta pieneksi, sillä haastateltavat pohtivat teemoja kiitettävästi sekä keskustelivat niistä hyvin aktiivisesti.

Haastattelutilanteessa on hyvä olla myös joustava, sillä erilaiset asiat saattavat yhdistyä eri ihmisillä eri tavalla ja haastateltava saattaa itse siirtyä johonkin myöhemmin aiotuun teemaan jonkin toisen asian yhteydessä. (Hirsjärvi – Hurme 2009: 104.) Huomasinkin kyseisen seikan erittäin selkeästi haastattelun aikana ja haastattelijana oli tärkeää kyetä seuraamaan, milloin mikäkin teema tuli esiin keskusteluissa. Toisaalta jotkin teemoihin liittyvät asiat tulivat ilmi haastattelutilanteessa epäsuorasti ikään kuin rivien välistä, ja silloin oli tärkeää haastattelijana tarttua niihin esittäen tarkentavia lisäkysymyksiä.

8.3 Aineiston analysointi

Kerättyäni tutkimusaineistoni haastatteleamalla, oli se litteroitava seuraavaksi, jotta sitä voidaan tutkia. Vilkan (2009) mukaan litterointi tarkoittaa haastatteluaineiston kohdalla nauhoitusten muuttamista tekstimuotoon. Haastatteluaineiston muuttaminen tekstimuotoon helpottaa myös myöhemmin tapahtuvaa tutkimusaineiston analysointia. (Vilka 2009: 115.) Eskolan ja Suorannan (2000) mukaan ryhmähaastattelu on työläämpi purkaa kuin kahden henkilön yksilöhaastattelu haastateltavien tunnistettavuuden ja yhtä aikaa puhumisen vuoksi (Eskola – Suoranta 2000: 98). Siksi koinkin haastattelun alussa tapahtuvan haastateltavien esittelyn hyödyksi litteroimisen kannalta. Toisaalta haastateltavien tunnistettavuudella ei ollut kuitenkaan suurta merkitystä aineistossani, koska tarkoituksena oli kerätä perheiden hiljaista tietoa ja hyviä käytäntöjä yhdessä ryhmänä. Pääallekkäin puhumista oli puolestaan vaikea välttää ja se tekikin aineiston litteroimisen työläämmäksi ajoittain. Litteroin aineiston kokonaisuudessaan samalla kielellä, jolla haastattelu käytiin, eli englanniksi. Käänsin suomeksi ainoastaan ne puheen kohdat,

joita käytin lopullisessa raportissa sitaatteina. Sitaatit, joita tulosten yhteydessä ilmenee, ovat siis mahdollisuuksien mukaan lähes sanatarkasti käännettyjä, mutta eivät kuitenkaan pysty täydellisesti vastaamaan tai tavoittamaan englanninkielisiä ilmaisuja. Litteroitua aineistoa kertyi yhteensä 40 sivua.

Litteroimista seurasi tutkimusaineiston analysointi eli tutkimusaineiston järjestelmällinen läpikäynti ja aineiston ryhmittely (Vilkkä 2009: 115). Usein aluksi joudutaan tekemään esitöitä, eli tarkastamaan aineiston tietoja, mahdollisesti täydentämään tietoja ja sen jälkeen järjestämään aineistoa esimerkiksi koodaten (Hirsjärvi ym. 2010: 207-208). Huomasinkin tarvitsevani aineiston täydennystä, sillä ryhmähaastattelun vapaamuotoisuuden vuoksi keskustelussa eivät kaikki teemat tulleet yhtä kattavasti käsitellyiksi. Sopivaksi vaihtoehdoksi ryhmähaastattelusta kertynyttä aineistoa täydentämään valitsin esihaastattelumateriaalini.

Laadullisen aineiston analyysillä aineistoon luodaan ennen kaikkea selkeyttä ja siten tuotetaan uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Analyysin avulla aineisto tiivistetään luomalla hajanaisesta aineistosta selkeää ja mielekästä. Aineistoa voi analysoida monin eri tavoin. Teemahaastattelussa teemat jo itsessään muodostavat eräänlaisen aineiston jäsenyyksen, josta on mahdollista lähteä liikkeelle. (Eskola – Suoranta 2000: 137.)

Analyysivaiheessa tutkijalle selkenee myös minkälaisia vastauksia hän ongelmiin saa (Hirsjärvi ym. 2010: 207). Siten saadakseni vastauksia tutkimuskysymykseeni ja erottaakseni olennaisen aineistosta lähdin liikkeelle lukemalla aineistoa läpi monta kertaa tehden muistiinpanoja. Tämän jälkeen siirryin koodaukseen, mikä tarkoittaa sitä, että jokaiselle havaintoyksikölle eli tutkittavalle kohteelle annetaan jokin arvo jokaisella muuttujalla. (Hirsjärvi ym. 2010: 208.) Valitsin eri koodausvaihtoehdoista koodausrungon (Liite 6) rakentamisen haastatteluteemojen avulla (Eskola – Suoranta 2000: 156-157). Merkitsin litteroidusta haastatteluaineistosta tutkimuskysymykseen löytyviä vastauksia eri värein haastatteluteemojen mukaisesti. Koodausrunko kuitenkin elää, muuttuu ja täydentyy koodausprosessin aikana niin kuin itsellenikin kävi (Eskola – Suoranta 2000: 157). Lisäksi koodasin myös esihaastatteluaineistoani, joista löytyi vastauksia tutkimuskysymykseeni.

Useimmiten teemahaastatteluaineistoa on analysoitu teemoittelemalla, jolla tarkoitetaan aineiston jäsentämistä teemojen mukaisesti ja sitten sen pelkistämistä (Eskola – Vastamäki 2001: 43). Sen avulla aineistosta etsitään olennaisimmat asiat (Moilanen – Rähä 2010: 55). Siihen perustuen itsekin jatkoin seuraavassa vaiheessa analyysia

teemoitteluun ja kokosin koodatut asiat yhteen teemoittelun avulla. Teemoittamisessa aineistosta on tarkoitus löytää tekstin olennaisimmat asiat ja teemojen avulla pyritään tavoittamaan tekstin ydin. Teemoittaessaan tekstiä tutkija lukee tekstin useaan kertaan ja pyrkii löytämään rivien välistäkin sen keskeiset merkitykset. (Moilanen – Rähä 2010: 53.) Näin ollen itsekkin luin aineistoa monta kertaa läpi ja huomasin useiden teemojen kannalta oleellisten asioiden löytyvän ikään kuin rivien välistä. Teemoittelussa siis pyritään etsimään sellaisia aineistosta nousevia piirteitä, jotka ovat yhteisiä usealle haastateltavalle tai jos haastateltavia on yksi, tälle. Piirteet saattavat pohjautua teemahaastattelun teemoihin, kuten omassakin analyysissäni ja odotettavaa onkin, että ainakin lähtökohtateemat nousevat esiin. (Hirsjärvi – Hurme 2009: 173.)

Jaottelin ensin aineistosta nousevia asioita teemahaastattelurungon teemojen mukaisesti. Tämän lisäksi tavallisesti tulee esille lukuisia muita teemoja, joista tutkittavat puhuvat, kuten omassa aineistossanikin kävi. (Hirsjärvi – Hurme 2009: 173). Teemoittelin siis aineistosta nousseita asioita vielä pienempiin teemoihin luodakseni aineistoa selkeämmäksi. On kuitenkin muistettava, että analyysistä esiin nostetut teemat nähdään tutkijan tulkintana haastateltavien sanomisista. (Hirsjärvi – Hurme 2009: 173.) Teemoittamisessa on lisäksi maltettava pysyä uskollisena tekstille, sillä vaarana on se, että tulkitsija tuo tekstiin sellaisia teemoja, joita siellä ei ole (Moilanen - Rähä 2010: 56).

9 Tulokset

Analysoinnin tulokset on käsitelty teemahaastattelurungon teemojen sekä aineistosta nousseiden alateemojen mukaisesti. Esittelen tuloksissa lapsen kasvun tukemista kahden kulttuurin jäseniksi, lastenkasvatusta kahden kulttuurin välissä, uussuomalaisen puolison kulttuuritaustan tuomista lasten elämään sekä suhdetta ulkomaiseen sukuun kaksikulttuurisessa perheessä. Tuloksiin olen koonnut oleellisen tiedon tutkimuskysymyksen kannalta ja yrittänyt löytää vastauksia tutkimuskysymykseen. Haastatteluhenkilöiden tunnistettavuuden vuoksi nimi ja maakohtaisia tietoja on muokattu. Perheiden ulkomaalaistaustaisesta vanhemmasta käytän tuloksissa nimitystä uussuomalainen vanhempi ja lapsen toisella kotimaalla tarkoitan uussuomalaisen vanhemman kotimaasta. Tulosten välissä on myös lainauksia vanhempien sanomisista haastattelussa.

9.1 Lapsen kasvun tukeminen kahden kulttuurin jäseneksi

9.1.1 Kielen ja vierailujen merkitys

Haastatellut kaksikulttuuristen perheiden vanhemmat korostivat erityisesti kielen sekä uussuomalaisen vanhemman kotimaassa vierailemisen merkitystä. Niiden nähtiin tukevan olennaisesti lapsen kasvua kahden kulttuurin jäseneksi. Haastateltavien mukaan kielellä on myös keskeinen merkitys esimerkiksi huumorin kannalta. Yksi haastateltava kuvasikin, että eräässä kaksikulttuurisen perheen isässä kulttuuri näkyy jotenkin kielessä ja puhetavassa sekä tavassa olla hauska.

Toisen haastateltavan mukaan myös saduissa ja kirjallisuudessa kunkin maan kulttuuri ja huumori tulee omalla tavallaan esille. Niiden hyödyntämiseen eräs haastateltava suosittelikin kirjastojen järjestämiä eri kielillä pidettäviä satutuokioita. Vierailut toisen vanhemman kotimaassa koettiin puolestaan tärkeiksi lastenlasten ja isovanhempien suhteen syvenemisen kannalta. Haasteellisuutta erään vanhemman mukaan ilmeni valtakulttuurin ja lapsen oman, kolmannen, kulttuurin tukemisessa siten, ettei lapsi koki itseään ulkopuoliseksi ympäristössään, jossa hän asuu.

9.1.2 Lapsen etu

Osana kulttuurillista tukemista vanhempien keskustelusta nousi esiin tärkeänä seikkana lapsen etu. Esimerkiksi asuinpaikan valinnassa lapsen paras nähtiin omien mieltymysten yläpuolella. Vaikka asuinpaikan valinta aiheuttaisi vanhemmalle itselleen haasteita, oltiin niihin valmiita lapsen edun vuoksi. Myös kulttuuria siirrettäessä haastatellut vanhemmat ajattelevat asiaa enemmän lapsen kannalta kuin sitä, mitä he itse haluaisivat lapselleen siirrettävän omasta tai puolisonsa kulttuurista. Omaa kulttuuria ei vanhempien mielestä ole järkevää ikään kuin pakkosyöttää vaan ajatella siinäkin lapsen parasta ja sitä, onko siitä lapselle hyötyä.

Tietenkin välillä tulee miettineeksi mikä olisi lapsen parasta kun päättää opettaa lapselle jotain, mikä nähdään kodin ulkopuolella outona kuten tapa tervehtiä.
(Vanhempi A)

9.1.3 Vanhempien yhteistyö

Myös vanhempien yhteistyö näyttäytyi haastatteluaineiston perustella erittäin tärkeänä kaksikulttuurisissa perheissä. On todella tärkeää löytää yhteinen perusta ja kiinnostus toisen kulttuuria kohtaan. Erityisesti lastenkasvatukseen liittyvät kulttuurilliset tavat koettiin ylivoimaiseksi tehtäväksi opettaa lapselle ilman toisen vanhemman tukea ja esimerkkiä ympäristön toimiessa toisin. Kasvatus kahden kulttuurin välissä sisältää vanhempien mukaan myös kokoaikaista pohdintaa siitä, mitä ottaa ja mitä jättää kummankin puolison kulttuurista. Pohdintaa ja ristiriitoja voivat aiheuttaa monet arjessa vastaan tulevat tilanteet, kuten tervehtiminen esimerkiksi poskisuudelmineen. Myös kielen opettamisessa lapselle vanhemmat kokivat puolison tuen tärkeänä. Eräs vanhempi näki oleellisena puolison asenteen lasten toista kieltä kohtaan. Eli vaikka itse ei osaisi puolison kieltä, olisi siitä tärkeää olla kiinnostunut tai innostunut ainakin.

Kieltä ja kulttuuria opetettaessa toisen vanhemman tuki koettiin erittäin tärkeäksi silloin, jos esimerkiksi suomalaistaustainen vanhempi oli lasten kanssa kotona päivisin tai vietti enemmän aikaa lapsen kanssa kuin ulkomaalaistaustainen vanhempi. Tällaisissa tilanteissa erään vanhemman mukaan on tärkeää tietoisesti järjestää kahden keskeisiä hetkiä ulkomaalaistaustaisen vanhemman ja lapsen välille. Noissa hetkissä hänen mukaansa tämän vanhemman kulttuuri tulee esiin aidoimmillaan ilman vahvaa suomalaista lisämaustetta. Haastatelluista erityisesti suomalaistaustaiset äidit kokivat, että heidän olisi hyvä löysätä vähän eikä kontrolloida kaikkea kokoajan, sillä usein käytännön pakottamana he joutuvat olemaan perheen asioiden johdossa. Toiveena lasten kasvusta kahteen kulttuuriin eräällä vanhemmalla oli tasapuolisuus kulttuureita kohtaan.

Haluaisin, että lapseni olisivat yhtä vahvoja kummankin kulttuurin suhteen jos se on mahdollista niin tasapuolisesti vahvoja..vaikka mieheni sanookin sen olevan mahdotonta. (Vanhempi B)

9.1.4 Kulttuurisen taustan tunteminen

Ryhmähaastattelun keskusteluissa sekä esihaastattelussa vanhemmat toivat esiin sen, että lapsen on tärkeää olla tietoinen kulttuurillisesta taustastaan ja oppia sovittamaan sitä osaksi elämäänsä.

Tietenkin hänen olisi hyvä tietää taustansa ja kun hän kasvaa, hän voi valita, mutta haluan hänen myös sopeutuvan yksinkertaisiin asioihin kuten saunomiseen. (Vanhempi C)

Ristiriitoja nähtiin paikalliseen kulttuuriin sopeutumisen ja ulkomaalaistaustaisen vanhemman kulttuurin välillä erityisesti niiden ollessa kovin erilaisia. Aineistosta nousi kuitenkin esiin, että kumpaakaan kulttuuria ei voi sulkea pois. Ideaalia olisi, jos lapsi tulisi tietoiseksi kummastakin kulttuurista niin, etteivät eri toimintatavat tuntuisi hänestä oudoilta. Sitä varten erään vanhemman mukaan olisikin tärkeää opettaa kaksikulttuurista lasta arvostamaan asioita siitä kulttuurista, joka ei juuri ole läsnä perheen asuinmaassa kodin lisäksi. Sama vanhempi näki tärkeänä, että vaikka vanhemmat itse eivät arvostaisikaan jotain kulttuurillista ajattelutapaa, on lapselle hyvä kertoa siitä kyseisen kulttuurin ymmärtämiseksi, siirtämättä kuitenkaan kyseistä ajattelutapaa lapselle. Toinen vanhempi myös toi esiin haastattelussa sitä näkökulmaa, että on tärkeää antaa lapselle tilaa muodostaa oma kolmas kulttuurinsa olematta velvoitettu vanhempiansa kulttuurillisiin muotteihin.

9.1.5 Itsenäinen kulttuuriin tutustuminen

Haastattelussa korostui lisäksi lasten omatoiminen kulttuuriin tutustuminen ja vanhemmat jakoivat ideoitaan sen toteuttamiseksi. Heidän mukaansa lapsen voisi lähettää kesälomalla tai muina loma-aikoina isovanhempiensa luokse ulkomaille ikään kuin tutustumaan itsenäisesti paikalliseen kulttuuriin. Tällöin maasta riippuen myös paikalliset lapset saattavat olla vielä koulussa tai päiväkodissa, ja se avaa ulkomaille mummolaan lähetetylle lapselle mahdollisuuden mennä muutamaksi viikoksi tutustumaan paikalliseen kouluun tai päiväkotiin. Sitä kautta lapselle mahdollistuisi luoda ystävyssuhteita paikallisiin lapsiin ja nähdä koulukulttuuria kyseisessä maassa, sillä esimerkiksi sosiaalinen kanssakäyminen saattaa olla hyvin erilaista kuin Suomessa. Toisena vaihtoehtona vanhemmat näkivät sen, että he muuttaisivat joksikin aikaa lapsen kanssa ulkosuomalaisen vanhemman kotimaahan niin, että lapsi voisi solmia siellä omia ystävyssuhteita ja oppia ymmärtämään kulttuuria luonnollisesti.

9.1.6 Kulttuurinen tuki Suomessa

Puolison tuen lisäksi haastateltavat kokivat ympäristön tuen tärkeänä oman tai ulkosuomalaisen puolison kulttuurin ylläpitämiseksi.

On myös tärkeää, että täällä Suomessa minulla on joukko omanmaalaisiani joita tunnen. (Vanhempi B)

Eräs haastateltava näki suurlähetystön järjestämät tapahtumat ja toiminnot, kuten kansantanssiryhmät, hyödyllisinä lasten kulttuurillisen sosialisoinnin kannalta. Niiden kautta lapset voivat luonnollisesti huomata kulttuurillisiä eroja ja oppia toisen kulttuurinsa tapoja. Samaan tähdäten toinen haastateltava ehdotti epävirallisten tapaamisten, järjestämistä ulkosuomalaisille puolisoille ja heidän lapsilleen keskenään kielen tai kulttuurin perusteella. Tällaisia voisivat hänen mukaansa olla esimerkiksi vuorotellen keran kuussa eri kodeissa järjestetyt yhteiset ruokailut, joiden järjestämisessä voisi käyttää apuna sosiaalista mediaa. Tällaisissa tapaamisissa haastateltavan mukaan kanssakäyminen olisi mahdollisimman luonnollista ilman suomalaisia vaikutteita, jolloin lapsetkin pääsisivät näkemään kyseistä kulttuuria mahdollisimman aidosti sen kautta miten ihmiset toimivat ja juttelevat keskenään. Se olisi haastateltavienkin mukaan paras tapa lapselle oppia kyseistä kulttuuria sen sijaan, että heitä opetettaisiin pelkästään kertomalla kuinka isän tai äidin kulttuurissa toimitaan.

Haastattelussa kävi ilmi, että samalla myös lapsi näkisi esimerkiksi, että muutkin kuin isä tai äiti, toimivat eri tavalla kuin vallitseva ympäristö. Muina kodin ulkopuolisina kulttuurin tukemisen tapoina haastateltavien mukaan toimii leikkikaverien järjestäminen lapselle samasta kieli- tai kulttuuriryhmästä kuin ulkosuomalainen vanhempi, sekä jo edellä mainitut kirjastojen erikieliset satutuokiot.

9.1.7 Kulttuuri osana arkea

Kulttuuri osana perheiden arkea tuli esiin eri tavoin vanhempien keskusteluissa ryhmähaastattelussa ja esihaastatteluissa. Esimerkiksi jonkin puolison kulttuuriin kuuluvan asian opettaminen lapselle on työlästä ja vaatii paljon toistoa. Avuksi siihen ja ylipäänsä kulttuurista kertomiseen lapselle vanhemmat suosittelivat hankkimaan kirjoja ja musiikkia ulkosuomalaisen puolison maasta puolison kielellä. Erään vanhemman mukaan näin kieli ja kulttuuri ovat läsnä jokapäiväisessä elämässä huumoreineen sekä muine ominaispiirteineen. Toinen vanhempi toi esiin heidän tapansa viettää "ulkomai-

sen kotimaan” päivää, jolloin he kuuntelevat ainoastaan lasten toisen kotimaan musiikkia, katsovat kyseisen maan televisio-ohjelmia tai elokuvia ja jolloin suomalainen vanhempikin puhuu lapsilleen ainoastaan lasten toista äidinkieltä.

Muina hyödyllisinä keinoina kulttuurin siirtämiseksi lapselle nähtiin vuoden kiertoön liittyvät juhlien vietot, kyseiseen kulttuuriin liittyvien urheilulajien seuraamiset, kansainväliset kerhot, seurakunnat ja muut kontaktit sekä vanhempien mahdollisuus jäädä vanhempainvapaalle vuorotellen, jolloin lapsen arkea värittää tasaisemmin kummankin vanhemman kulttuuri ja kieli.

9.2 Lastenkasvatus kahden kulttuurin välissä

Vanhempien mukaan kaksi kulttuuria tulevat ilmi lastenkasvatuksessa esimerkiksi lapsille tehtävissä hankinnoissa ja elämisen ja asumisen muodoissa. Ulkosuomalaiselle puolisolle voi tulla uutena asiana se, miten Suomessa lapset tyypillisesti puetaan ulos säiden vaihteluiden mukaan. Erään haastateltavan mukaan hänen puolisonsa oli ollut vaikea esimerkiksi ymmärtää kuravaatteiden tarpeellisuutta sekä sitä, että lapset voivat olla t-paita päällä sisällä vaikka ulkona olisi pakkasta. Vanhemmat mainitsivat myös siitä, että kaksikulttuurisissa kodeissa tarvitaan erityisen paljon kommunikaatiota vanhempien kesken. Heidän mukaansa on hyvä keskustella ja sopia kulttuureihin liittyvistä päivittäisistä tavoista kuten esimerkiksi ruokailutavoista.

Meillä on tietty tapa, kuinka syömme, kuinka puhumme ja käyttäydymme ruokapöydässä ja kuinka kysymme lupaa lähteä pois ruokapöydästä. (Vanhempi D)

Yksi haastattelussa keskusteltava asia oli myös suomalaisen vanhemman niin kutsuttu kotikenttäetu. Eräs ulkosuomalainen vanhempi toi esiin, ympäristön tuen merkityksen kielineen ja kulttuureineen. Lisäksi hän totesi, että ilman vierailuja kotimaahan, jää hänen lapsensa käsitys toisesta kulttuuristaan osittain vaillinaiseksi. Eräs suomalainen vanhempi puolestaan murehti sitä, kuinka kotikenttäetu vaikuttaa tapaan, jolla heidän lapset näkevät vanhempansa.

Lapseni näkevät minut kotiympäristössäni kommunikoiden muiden ihmisten kanssa suomeksi ja se on todella erilaista mieheeni verrattuna. Hänen tapauk-

sessaan he näkevät kanssakäymistä häiritsevät tekijät eikä kanssakäyminen ole luonnollista ja tavallaan ajattelen tai olen huolissani, että sillä saattaa olla vaikutusta kuinka he näkevät meidät vanhempina. (Vanhempi E)

Vanhemman mukaan hänen kanssakäymisensä näyttäytyy siis luonnollisempana kuin hänen miehensä, ja hän epäilee jo heidän lapsensakin huomaavan sen ja ihmettelevän miksi ihmiset kohtelevat hänen isäänsä eri tavoin. Kyseisen äidin mukaan hänen miehensä näyttäytyy todella erilaisena ihmisenä kun yrittäessään kommunikoida suomeksi ihmisten ymmärtämättä häntä. Edelliseen liittyen äiti toi esiin huoltansa siitä, miltä tilanne näyttää lapsen näkökulmasta. Lisäksi hän kertoi huomanneensa tilanteen vaikutuksen lastenkasvatuksessa tyttärensä epäillessä isänsä sanan pitävyyttä.

Joskus olen huomannut kotona, että kun mieheni sanoo jotain tyttarellemme, tämä ikään kuin epäilee kuulemaansa ja kysyy samaa asiaa tyyliin äiti onko se todellakin noin? (Vanhempi E)

Toiset haastateltavat toivat myös esiin sitä, että eläminen vieraassa ympäristössä vaikuttaa epävarmuutta lisäävästi myös vanhemmuuden kokemiseen.

Vanhemmilla oli kuitenkin esittää ideoita siihen, mitkä auttaisivat lasta vastaanottamaan edellä mainitussa kuvauksessa esimerkiksi isän sanomiset ja ohjeet samalla tavoin kuin äidinkin. Erään haastateltavan vanhemman mukaan monikulttuuriset ystäväperheet saattaisivat auttaa ainakin siten, jos ulkosuomalaiselle vanhemmalle mahdollistuisi näin kommunikointi omalla kielellään ja lapsi pääsisi näkemään ikään kuin luonnollisempaa kommunikointia hänen osaltaan. Muut vanhemmat toivat esille jo aiempana mainittua tiettyjen kulttuuri- tai kieliryhmien tapaamisia. Eräs vanhempi korostikin erityisesti perheiden välisten interaktiivisten tapaamisten hyödyllisyyttä.

Lastenkasvatuksessa perheitä tukevia henkilöitä, kuten neuvolaa ajatellen kaksikulttuuriset vanhemmat jakoivat myös näkemyksiään. He olivat sitä mieltä, että kyseisillä tahoilla olisi hyvä olla enemmän työntekijöitä, joilla olisi laajempaa näkemystä kaksikulttuuristen perheiden elämään sekä ymmärrystä ja herkkyyttä perheiden erilaisuutta kohtaan. Heidän mukaansa esimerkiksi tietoa lastenkasvatuksesta ja hyvistä käytänteistä ei tulisi antaa ehdottomana informaationa siitä, kuinka asiat pitäisi tehdä. Sitä vastoin neuvolan työntekijöiden olisi hyvä huomioida perheiden kaksikulttuurinen tausta ja peilata vaihtoehtoja sitä vasten yhdessä perheen kanssa. Useat vanhemmista näkivätkin lastenkasvatukseen liittyvät kodin ulkopuoliset neuvot, niin omien perheiden kuin yhteiskunnan taholta, osittain tuen sijaan erimielisyyttä ja ristiriitoja aiheuttavina.

9.3 Ulkosuomalaisen vanhemman kulttuuritaustan tuominen lasten elämään

Ulkosuomalaisen vanhemman kulttuuritaustaa vanhemmat kertoivat tuovansa lastensa elämään ruoan, musiikin, vaatteiden ja kodin sisustuksen, esimerkiksi värien ja uskontoon liittyvien symbolien kautta. Ulkosuomalaisen vanhemman ruokaperinteeseen totuminen koettiin tärkeäksi ja siihen mahdollisesti tarvittavien erikoisempien ruoka-aineiden etsiminen nähtiin vaivan arvoisena. Osa vanhemmista kertoi myös tuovansa mukanaan paljon ruoka-aineita ulkosuomalaisen vanhemman kotimaassa vierailtuaan. Ruokailu nousikin erityiseksi puheenaiheeksi vanhempien kesken myös sen suhteen mihin aikaan perheessä syödään ja kuinka tarkasti ruoka-aikoja noudatetaan.

Meille on tärkeämpää syödä yhdessä kuin että jokainen syö silloin kun ehtii. Niin me syömme myöhään, vasta kun olemme kaikki paikalla. (Vanhempi E)

Toiseksi merkittäväksi asiaksi nousivat valokuvat eri muodoissa. Vanhemmat näkivät hyväksi sen, että valokuvia oli näkyvillä perheen arjen keskellä esimerkiksi keittiössä ruokapöydän läheisyydessä muistuttaen perheen ulkomailla asuvista perheenjäsenistä.

Meillä on eräänlainen jääkaapin oveen kiinnitettävä kalenteri, ulkomailla asuvasta serkusta, joka on suunnilleen saman ikäinen, joten juttelemme usein hänestä. Juttelemme, että mitä serkku mahtaa tehdä nyt tai jotain sen tapaista tai että muistatko kun olimme siellä käymässä. (Vanhempi A)

Vanhemmat myös muistuttivat haastattelussa toisiaan, että mitä enemmän he lapsilleen puhuvat ulkomailla asuvista perheistään ja toisesta kulttuurista päivittäisessä elämässään, sitä paremmin ne pysyvät lasten mielissä. Eräs vanhempi näki myös hyvänä käytäntönä kysellä lapseltaan toisinaan keitä äidin kotimaassa asuu ikään kuin muistuttaen heidän olemassaolostaan. Lisäksi hänen mielestään vaikka lapsi ei vielä ymmärtäisikään täysin kaikkea, niin jossain vaiheessa hän kyllä alkaa vastata vanhemman puheisiin toisesta kulttuuristaan sekä ulkomailla asuvista läheisistään.

Toinen kaksikulttuurisen perheen vanhempi oli sitä mieltä, että perheen on hyvä luoda oma kolmas kulttuurinsa, johon lapsi tuntee kuuluvansa. Hänen mukaansa vanhempien täytyy näin ollen miettiä tarkemmin kuin valtakulttuurin edustajien, mitä kulttuurisia perinteitään he haluavat ylläpitää ja millaista omaa kulttuuria luoda esimerkiksi joulun vieton suhteen. Eräs haastatelluista vanhemmista toi myös esiin, että usein vanhem-

milla saattaa olla jo ennestään halu tehdä asioita toisin kuin heidän lapsuuden kodissaan tai valtakulttuurissa tehdään, ja kokea näin ollen puolison kulttuurillisen tavan sopivan paremmin hänen omaankin ajatusmaailmaansa.

9.4 Suhde ulkomaiseen sukuun

Suhde sukuun ulkomailla oli kaikkien haastateltavien mielestä tärkeä ja sitä haluttiin ylläpitää eri tavoin. Keskeisiksi ylläpidon välineiksi he mainitsivat puhelut, internet chatit ja skype-videopuhelut, joita vanhemmat kertoivat perheidensä kanssa soittavan säännöllisesti lasten isovanhemmille ulkomailla. Näiden kautta lapset ja isovanhemat pysyvät näkemään toisiansa sekä mahdollisesti myös kuulemaan perheen käyttämiä muita kieliä kuin mitä kotona puhutaan.

Eräs vanhemmista toi esiin kuitenkin myös sitä puolta, että aina isovanhemmilla ei välttämättä ole mahdollisuutta tai halua internetin käyttöön ja näin ollen yhteydenpito voi kärsiä. Itse he olivat ratkaisseet kyseisen ongelman hankkimalla isovanhemmille tietokoneen ja internet-yhteyden niin, että he pystyivät seuraamaan Suomessa asuvien lastenlastensa kasvua. Muina yhteydenpidon muotoina esiin nousi valokuvien ja lasten piirustusten lähettäminen ulkomailla asuvalle suvulle sekä suvun puolelta kirjojen ja musiikin lähettäminen lapsille Suomeen. Osa ulkomaisista sukulaisista oli lähettänyt perheelle myös jotain paikallista syötävää tai esimerkiksi urheilujoukkueen t-paidan.

Myös vierailut nähtiin tärkeinä puolin ja toisin mahdollisuuksien mukaan. Erään haastateltavan mukaan ulkomailla asuvan perheen luona kannattaa vierailia jo lapsen ollessa pieni sylivauva, sillä vaikka lapsi itse ei muistaisikaan vierailua, on se isovanhemmille tärkeä isovanhempi-lapsenlapsisuhteen muodostamisen kannalta. Toisaalta vanhemmat kokivat, että vierailut aiheuttivat myös haasteita, esimerkiksi oman roolin, kuten äitiyden ylläpitäminen puolison perheen keskellä saattoi olla vaikeaa.

...en pysty kunnolla olemaan itsenäinen kulttuurillisten tapojeni mukaisesti ja huolehtimaan lapsistani kuten haluan. (Vanhempi F)

Sama vanhempi koki olevansa liikaa ikään kuin muiden armoilla ja että hänen odotettiin käyttäytyvän sosiaalisesti tavalla, joka on hänelle vieras. Siksi vanhemmat näkivätkin tärkeäksi keskustella omista lastenkasvatusmetodeistaan, tavoistaan ja rutiineistaan

ulkomaisen perheensä kanssa. Eräs vanhemmista toi lisäksi esiin sen, kuinka pidempien vierailujen jälkeen on vaikea palata takaisin omiin rutiineihin ja tapoihin. Hän näki myös ongelmana jotkin kulttuurilliset tavat kuten sen, että isovanhemmat saattavat puhua lapsille tavalla, josta vanhemmat eivät itse pidä.

Erityisesti vanhemmat ihmiset kotimaassani sanovat jotain hölmöjä asioita lapsille, kuten ”älä mene sinne siellä huoneessa on kummitus” eli tavallaan valheita... ja vanhempani sanovat lapsilleni kaikkia tällaisia asioita, joihin en voi yhtyä.(Vanhempi B)

Toisena ongelmana tai kotiinpaluuta hankaloittavana asiana hän näki sen kuinka isovanhemmat hemmottelevat lastenlapsiaan ostamalla lähes mitä tahansa lapset haluavat, koska näkevät heitä niin harvoin. Toinen haastatelluista vanhemmista sen sijaan koki haasteellisena sen, kuinka heidän vieraillessaan ulkomailla asuvilla isovanhemmiltaan lapsen isovanhemmat syöttivät ja pukivat lasta vaikka tämä osasi itsekin syödä ja pukea. Hän kuitenkin kertoi muistuttavansa itseään näissä tilanteissa, sen olevan vain tilapäistä.

Se, kuinka vanhemmat tai muut ulkomailla asuvat sukulaiset ovat vaikuttaneet lastenkasvatukseen, herätti myös runsasta keskustelua. Eräs haastateltava kertoi, että osa hänen sukulaisistaan ei ymmärrä valintoja, joita vanhemmat tekevät kielen opettamisen suhteen. Hänen mukaansa he pyrkivät vaikuttamaan siihen puhumalla lapselle eri kieltä kuin mitä vanhemmat toivoisivat. Toisaalta hän koki myös suomalaisten sukulaisten yrittävän puuttua nimen valintaan, koska lapsen nimi kuulosti heistä paremmalta suomalaisittain lausuttuna.

Siten hän toikin esiin, että vanhempien on tärkeä näissä tilanteissa vaan ikään kuin sulkea korvansa ja muistaa, että he ovat niitä, jotka tekevät lopulliset päätökset perheen asioihin liittyen. Muut odotukset, joita vanhemmat kokivat kohdanneensa ulkomailla asuvalta perheeltään, jakautuivat isoihin odotuksiin kuten lasten uskonnolliseen kasvatukseen, sekä pienempiin odotuksiin kuten lasten siisteyskasvatukseen. Eräs vanhemmista koki myös, että hänen ulkomailla asuvat appivanhempansa myötäilevät liikaa heidän lastenkasvatustaan, eivätkä tuo tarpeeksi omaa kulttuurillista ja kielellistä vaikutustaan lapsen elämään. Hän näkikin hyvänä vaihtoehtona lähettää lasta myöhemmin pidemmiksi ajoiksi itsekseen isovanhemmilleen tutustumaan heihin sekä paikalliseen kulttuuriin paremmin.

9.5 Kuinka tehdä perhettä tutuksi lapselle

Vanhempien ryhmähaastattelu tarjosi lisäksi ideoita kuinka tehdä ulkomailla asuvaa perhettä ja sukua tutuksi lapselle. Perinteisten valokuvakansioiden rinnalle nousi esiin tietokoneohjelmalla tehtävä valokuvakirja ulkomailla asuvasta perheestä ja suvusta lyhyellä tarinalla heidän elämästään. Samaa ideaa soveltaen haastattelussa keskusteltiin mahdollisuudesta tehdä lapselle kirja hänen toisesta kotimaastaan, joko omia tai internetin kuvia hyödyntäen niin, että hänelle muodostuu käsitys miten hänen sukunsa elää ulkomailla. Hyvinä kuvakohteina nähtiin arkipäivän yksinkertaiset asiat sekä tietenkin kulttuuriin liittyvät ominaispiirteet. Esimerkkeinä tällaisista mainittiin erilaiset juhlat, hedelmät ja se miten ne kasvavat, eläimet, asuinrakennukset tai vaikka autojen parkkeeraus.

10 Johtopäätökset

Tulosten perusteella voidaan todeta, että perheet ovat kohdanneet kulttuureista riippumatta hyvin samankaltaisia haasteita tukiessaan ja kasvattaessaan lapsiaan kahteen kulttuuriin. Lisäksi heiltä nousevat ideat kaksikulttuuristen perheiden tukemiseen kahden kulttuurin välissä ovat hyvin sovellettavissa eri perheille kulttuurista riippumatta. Vanhempien täytyy kuitenkin tietoisesti perehtyä siihen, mitkä ovat heidän perheensä esiintyvät haasteet ja miten he voisivat soveltaa muiden ideoita omaan kaksikulttuuriseen perhe-elämäänsä. Esittelen tässä tärkeimpiä johtopäätöksiä tuloksista. Lisää johtopäätöksiä ja tulosten pohjalta nousevia hyviä käytäntöjä on nähtävissä opinnäytetyöni lopusta löytyvästä liitteestä, josta ne ovat helposti saatavilla ja kaksikulttuuristen perheiden sovellettavissa. Olen jaotellut johtopäätökset teemahaastattelurungon mukaisesti selkeyden vuoksi.

10.1 Lapsen kasvun tukeminen kahden kulttuurin jäseneksi

Tulosten perusteella kielen ja vierailujen, jotka kohdistuvat lapsen toiseen kotimaahan, merkitystä ei voida väheksyä kaksikulttuurisen lapsen elämässä. Ne ovatkin usein niitä asioita, joihin kaksikulttuurisen perheen vanhemmat kiinnittävät ensimmäisiksi huomiota. Myös monikulttuurisuuden erityisasiantuntija, tutkija-kouluttaja Jonna Roos (2009: 100) on sitä mieltä, että perhekulttuuri tulee rakentaa aidolle kulttuuriperimälle, jolloin molemmat vanhemmat puhuvat omaa äidinkieltään lapselleen niin, että vanhempien kulttuuriperimä pääsee välittymään kokonaisuudessaan.

Toinen äidinkieli edellyttää vanhempien myönteistä suhtautumista kaksikielisyyteen sekä tietoista päätöstä toisesta äidinkielestä ja sen toteuttamisesta. Lisäksi lapsella tulisi olla tilanteita kuulla toista äidinkieltä kodin ulkopuolella. Suhteellisen sujuva arki-kielen hallinta auttaa Roosin mukaan lasta integroitumaan sosiaaliseen ympäristöönsä, myös äidinkielen antamaan kulttuuriympäristöön. (Roos 2009: 106.) Aineistoni tuloksiin pohjaten kaksikulttuuristen lasten kielen avulla tapahtuvaa kulttuurillista omaksumista vanhemmat voivat käytännössä tukea esimerkiksi satujen ja kirjallisuuden avulla hyödyntäen kirjastoissa eri kielillä pidettäviä satutuokioita.

Tuloksissa ilmeni myös, että vanhemmat ajattelevat kaksikulttuurisissa perheissä lasten parasta usein omien kulttuurillisten tapojensa tai näkemyksiensä edellä. Kaksikulttuurisen vanhemman ei kannata ikään kuin pakkosyöttää kaikkea kulttuuristaan lapselensa vaan ajatella siinäkin lapsen parasta ja mitä hyötyä siitä on lapselle. Kaksikulttuurisen lapsen sopeutuminen erilaisena suomalaiseen yhteiskuntaan on myös haasteellista. Siksi lasta tulisikin monin eri tavoin auttaa kasvamaan ja hyväksymään molemmat kulttuurit osana itseään kuitenkin pakottamatta mihinkään identiteettiin, sillä siitä voi seurata pakotetun identiteetin dilemma. Tämä tarkoittaa sitä, että lapsi kieltää yhden osan itsestään, mikä johtaa hajanaiseen kuvaan itsestä. (Oksi-Walter 2009: 141.)

Kolmantena korostuvana seikkana tuloksissa näkyi vanhempien yhteistyön merkitys. Ilman yhteistyötä esimerkiksi kulttuurillisten tapojen opettaminen saattaa aiheutua ylivoimaiseksi uussuomalaiselle vanhemmalle. Kaksikulttuurisen perheen vanhemmat joutuvat monen arkipäiväisen tilanteen kohdalla päättämään yhteisen tavan toimia. Heidän täytyy tuolloin pohtia kummankin oppimia ja omaksumia käsityksiä asiasta. Kasvatuskysymyksissä ei ole olemassa, varsinkaan kaksikulttuurisissa perheissä, tavanomaista tapaa toimia ja siten yhdessä miettimistä ei ole syytä ohittaa. (Oksi-Walter 2009: 97.) Myös aineistosta saamieni tulosten mukaan kaksikulttuuristen perheiden vanhempien on hyvä pohtia kokoaikaisesti sitä, mitä ottaa ja mitä jättää kummankin

puolison kulttuurista arjessa vastaan tulevissa tilanteissa. Yhteistyössä hyvänä apuna toimii lisäksi se, että on kiinnostunut tai innostunut toisen kielestä ja kulttuurista.

Haastetta kaksikulttuurisen lapsen elämään tuo vallitsevaan kulttuuriin kasvamisen ja ulkomaalaistaustaisen vanhemman kulttuurin välillä olevat mahdolliset ristiriidat. Tuloksiin perustuen ideaalissa tilanteessa lapsi on tietoinen kulttuuristaan niin, etteivät eri toimintatavat tunnu hänestä oudolta. Siihen päästäkseen on vanhempien opetettava lasta arvostamaan asioita, siitä kulttuurista, joka ei ole juuri läsnä perheen asuinmaassa kodin lisäksi. Vaikka vanhemmat itse eivät arvostaisikaan jotain kulttuurillista ajattelutapaa, on lapselle hyvä kertoa siitä kyseisen kulttuurin ymmärtämiseksi, siirtämättä kuitenkaan kyseistä ajattelutapaa lapselle.

Lisäksi tuloksista ilmenee kolmannen kulttuurin muodostamisen tärkeys perheessä. Myös Roos on tuonut esiin kolmannen kulttuurin tärkeyttä teoksessa *Monikulttuurinen perhe* (2009). Hänen mukaansa se lisää kommunikaatiota ja vuorovaikutusta perheessä. Kun kaksi kulttuuria kohtaavat, vuoropuhelusta ja kohtaamisesta voi syntyä uusi, kolmas kulttuuri. Siinä luodaan parin ja perheen omia käytäntöjä kahdesta erilaisesta kulttuurista neuvotteluiden ja keskusteluiden avulla. (Roos 2009: 145.) Kolmas kulttuuri on siis hyvä sekoitus tapoja, perimää, tietotaitoa ja selviytymismalleja (Roos 2009: 103). Vanhempien täytyy näin ollen miettiä tarkemmin kuin valtakulttuurin edustajien, mitä kulttuurisia perinteitään he haluavat ylläpitää ja millaista omaa kulttuuria luoda esimerkiksi joulun vieton suhteen. Roosin mukaan monikulttuurisia perheitä tulisi tukea kolmannen kulttuurin luomisessa ja kasvamisessa.

Tämä neuvotteluiden ja keskustelun avulla luotu kolmas kulttuuri parhaimmillaan voimaannuttaakin perheenjäseniään ja auttaa heitä selviämään arjessa. (Roos 2009: 145.) Kolmannen kulttuurin kautta lapsi näkee jo kotonaan kahden yhteisön toimintatapoja erilaisissa tilanteissa, mikä kasvattaa suvaitsevaisuutta. Näin ollen monikulttuurisen perheen lapsi ymmärtää syvällisesti vierautta, tajuaa miksi joku toimii toisin ja pystyy hyväksymään sen. (Roos 2009: 103.)

Psykologi Ritva Oksi-Walterin (2009: 116) mielestä monikulttuuristen lasten tulee tuntea kuuluvansa myös ulkomaalaisen vanhempansa kulttuuriin. Kuuluakseen johonkin kulttuuriin on omakohtaisista kokemuksista hyötyä. Näin ollen aineistostani nousseiden tulosten mukaan kaksikulttuurisen perheen lapsia voi auttaa omatoimisessa kulttuuriin tutustumisessa lähettämällä lapsi kesälomalla tai muina loma-aikoina isovanhempiensa luokse ulkomaille. Uussuomalaisen vanhemman kotimaassa asumisen etuna van-

hemmat näkivät mahdollisten ystävyssuhteiden muodostumisen. Ystävyssuhteiden kautta lapsille puolestaan mahdollistuisi aito kosketuspinta uussuomalaisen vanhemman kulttuuriin.

Tuloksissa näyttäytyi, että vanhempien keskinäisen tuen lisäksi ympäristön tuella on merkitystä uussuomalaisen puolison kulttuurin ylläpitämiseksi. Kulttuuriperimä omaksutaan yleensä ihmissuhteiden kautta. Ulkomailla luontainen suvun luoma ihmissuhdeketju rakoilee. Myös lapsen kulttuuri-identiteetti perustuu yhteisön elämäntapaan. Lapsen identiteettikehitystä voi Oksi-Walterin (2009: 102) mukaan rikastuttaa, jos hänellä on asuinmaassaan mahdollisuus tavata toisia monikulttuurisia suomalaisperheitä.

Usein korvaamatonta tukea välittävätkin uussuomalaisen vanhemman oman kulttuuri-ryhmän jäsenet. Suurlähetystön järjestämät tapahtumat ja toiminnot kuten kansantanssiryhmät voivat auttaa lasta uussuomalaisen kulttuurin ylläpitämisessä. Toinen uussuomalaisen vanhemman kulttuurin tukemiseen tähtäävä idea on yksittäisten henkilöiden järjestämät epäviralliset tapaamiset uussuomalaisille puolisoille ja heidän lapsilleen keskenään, esimerkiksi kielen tai kulttuurin perusteella. Tulosten mukaan se olisi paras tapa lapsellekin oppia kyseistä kulttuuria sen sijaan, että heitä opetettaisiin pelkästään kertomalla kuinka isän tai äidin kulttuurissa toimitaan. Lisäksi lapsi saisi niiden kautta mahdollisuuden kuulla toista äidinkieltään kodin ulkopuolella ja kommunikoida sen avulla aikuisten ja lasten kanssa, minkä myös Oksi-Walter (2009: 106) näkee tärkeänä.

Lisäksi hyödyllisenä osana kulttuurin siirtoa perheen arjessa voivat olla vuoden kiertoon liittyvät juhlien vietot, kyseiseen kulttuuriin liittyvät urheilun seuraamiset, kansainväliset kerhot, seurakunnat ja muut kontaktit. Vanhempien mahdollisuus jäädä vanhempainvapaalle vuorotellen tukee myös kulttuurin siirtoa tarjoten kummallekin vanhemmalle mahdollisuuden viettää aikaa lapsen kanssa. Vuoden kiertoon liittyvien juhlien viettämisessä on hyvä kuitenkin huomioida, että vieraassa kulttuuriympäristössä lapsi ei voi päästä samalla tavalla kiinni perinteisiin liittyvistä tunteista kuin mitä se ehkä esimerkiksi uussuomalaisessa vanhemmassa herättää. (Oksi-Walter 2009: 104).

10.2 Lastenkasvatus kahden kulttuurin välissä

Kaksikulttuurisen perheen lapselle muodostuu kokemus kahdesta perustaltaan erilaisesta kasvatavasta vanhempiansa kautta. Se, kumpi kasvatustavoista on päällimmäi-

senä, määräytyy useimmiten asuin ympäristön mukaan. Toisesta kulttuurista tulevan vanhemman ei ole helppo toteuttaa omaksumiaan kasvatuseriaatteita omasta kulttuuriympäristöstään irrallisena. (Oksi-Walter 2009: 114.) Tuloksissa ilmeni, että vanhempien kaksi kulttuuria tulevat esiin lastenkasvatuksessa esimerkiksi lapsille tehtävissä hankinnoissa, sekä elämisen ja asumisen muodoissa. Tällöin vanhempien on löydettävä jokin yhteinen linja, jonka mukaan perheessä toimitaan, joka usein muodostuukin asuin ympäristön mukaan. Tällöin uussuomalainen vanhempi voi joutua toimimaan oman kulttuurinsa tapojen vastaisesti esimerkiksi niinkin pienessä asiassa kuin vieämään lapset kuravaatteet päällä leikkimään ulos sateeseen.

Eräs kulmakivi lapsen kasvulle on, että lapsi kykenee ihailemaan molempia vanhempiaan. Lapselle on tärkeää olla ylpeä siitä, mitä vanhemmat osaavat ja tekevät, ja hän seuraa tarkkaan vanhempiensa taitoja, tietoja ja selviytymiskeinoja. Nämä luovat lapselle kuvaa turvallisesta vanhemmasta. Kahden kulttuurin perheissä ulkosuomalainen vanhempi ei selviydy arkielämän tilanteista yhtä sujuvasti kuin synnyinmaassaan. Vaikka hän osaisi suomen kieltä, ei se useinkaan yllä samalla tasolla, mitä oman äidinkielen käyttö olisi omassa kulttuurissa. Lisäksi vieraassa asuin ympäristössä ei ole tarjolla niitä sosiaalisia verkostoja, joita vanhempi on tottunut käyttämään. (Oksi-Walter 2009: 115-116.) Aineiston tuloksissa tämä näkyi ikään kuin suomalaistaustaisen vanhemman kotikenttätun. Se saattaa aiheuttaa vanhemmille huolta tavassa, jolla lapset näkevät vanhempansa.

Myös Oksi-Walterin (2009: 116) mukaan on aihetta huoleen, jos lapsi huomaa koko ajan, että toinen vanhemmista ei selviä arjesta. Tällöin arvostuksen on vaikea syntyä. Uussuomalaisesta vanhemmasta on vaarassa tulla alisuoriutuja. Siksi on tärkeää, että perhepiirissä ja perheen sosiaalisissa verkostoissa vanhemman kyvyt ja selviytymiskeinot pääsevät esille ja vanhempi kykenee säilyttämään itsekunnioituksensa. On siis tärkeää, että perhe tapaa muita monikulttuurisia perheitä, jolloin uussuomalaiselle vanhemmalle mahdollistuu kommunikointi omalla kielellään ja lapsi pääsee näkemään ikään kuin luonnollisempaa kommunikointia hänen osaltaan. Erilaiset etniset ryhmät ovat myös Oksi-Walterin (2009: 116) mukaan arvokkaita verkostoja monikulttuurisille perheille. Ne vahvistavat uussuomalaisen vanhemman identiteettiä ja lapsi havaitsee vanhemmassa uusia puolia. Hän huomaa vanhemman selviävän arkisissa tilanteissa luontevasti.

Neuvoloiden kannalta tuloksista ilmeni keskeisenä seikkana toive työntekijöistä, joilla olisi laajempaa näkemystä kaksikulttuuristen perheiden elämään sekä ymmärrystä ja

herkkyyttä perheiden erilaisuutta kohtaan. Myös Roosin mukaan perhevalmennuksessa tulisi huomioida vanhempien kulttuurien eri käsitykset lasten kasvatuksessa jo ennen lasten syntymää. Heitä pitäisi myös kannustaa puhumaan lapselleen omaa äidinkieltään. Lisäksi tietoa lisäämällä eri kulttuurien tavoista autetaan lasten vanhempia keskustelemaan erilaisista kasvatustavoista ja näkemyksistä. Pyrkimyksenä olisi välttää pahimmat ristiriidat tukien perhettä luomaan voimaannuttava kolmas kulttuuri sekä huomioida kaksikulttuurisuus voimavarana ja rikkautena. (Oksi-Walter 2009: 146.) Tuloksiin pohjaten käytännössä tämä voisi tarkoittaa sitä, että esimerkiksi tietoa lastenkasvatuksesta ja hyvistä käytänteistä ei tulisi antaa ehdottomana informaationa miten asiat pitäisi tehdä. Sen sijaan voitaisiin huomioida perheiden kaksikulttuurinen tausta ja peilata vaihtoehtoja sitä vasten yhdessä perheen kanssa.

10.3 Uussuomalaisen vanhemman kulttuuritaustan tuominen lasten elämään

Tulosten mukaan vanhemmat voivat tuoda uussuomalaisen vanhemman kulttuuritaustaa lasten elämään ruoan, musiikin, vaatteiden ja kodin sisustuksen, esimerkiksi värien ja uskontoon liittyvien symbolien kautta. Myös Oksi-Walter (2009:110) näkee edellä mainitut asiat hyvinä kulttuurin välittymisen keinoina. Hänen mukaansa lapsi oppii jo varhain erottelemaan ja näkemään yksityiskohtia ja eroavaisuuksia. Lisäksi erilaisten piirteiden ja tapojen liittäminen tiettyyn kulttuuriin helpottuu lapsen tavatessa muita etnisen ryhmänsä jäseniä asuinmaassaan.

Muita hyviä keinoja kulttuuritaustan tuomiseen ovat valokuvat eri muodoissa perheen arjen keskellä sekä puhuminen lapsen toisesta kotimaasta muistuttaen siitä kulttuurista ja ulkomailla asuvista sukulaisista sekä muista läheisistä ihmisistä. Valokuvien ollessa näkyvillä esimerkiksi seinällä tai kalenterissa voivat vanhemmat käydä lapsen kanssa keskustelua heistä sekä siitä, mitä nämä sukulaiset ja läheiset mahdollisesti tekevät kulloinkin. Keskustelussa voi tuoda myös esiin vaikka sitä, mikä vuorokauden aika kyseisessä maassa on ja mitä siellä kenties tapahtuu. Lisäksi lapsille voi kertoa elämäntarinoita siitä, millaista elämä oli uussuomalaisen vanhemman omassa synnyinmaassa, mitä ruokaa syötiin ja millainen maan luonto on (Oksi-Walter 209: 116).

10.4 Suhde sukuun ulkomailla

Monikulttuurisissa perheissä on usein jo kulttuurillisista syistä lapsuuden perheen ja suvun rooli paljon läheisempi kuin suomalaisessa yhteiskunnassa. Nykyään monissa suomalaisperheissä ydinperhe koetaan pyhäksi yksiköksi ja lapsuudenperheisiin ja sukuun halutaan pitää etäisyyttä. (Oksi-Walter 2009:70.) Suhde ulkomailla asuvaan sukuun näyttäytyy myös tulosten perusteella tärkeänä kaksikulttuurisessa perheessä ja sitä pyritään ylläpitämään etäisyyksistä huolimatta. Yhteydenpito ei kuitenkaan välttämättä ole aina ongelmaton esimerkiksi internetin käytön mahdollisuuden tai käyttöhalukkuuden vuoksi. Yhteyttä voi tuki pitää myös perinteisesti postitse, mutta kirjeiden ja pakettien lähettämisessä täytyy huomioida riski niiden katoamiseen maasta riippuen.

Tuloksissa todettiin lasten toisessa kotimaassa vierailusta, että vierailu kannattaa vaikka lapsi olisi vielä pieni. Sillä vaikka lapsi itse ei muistaisikaan vierailua, on se isovanhemmille tärkeä isovanhempi-lapsenlapsisuhteen muodostamisen kannalta. Vieraillessa vanhempien on myös tärkeää keskustella omista lastenkasvatusmetodeistaan, tavoistaan ja rutiineistaan ulkomaisen perheensä kanssa molemminpuolisten väärinymmärrysten välttämiseksi. Kun kommunikaatio toimii, onnistuu myös kaksikulttuurinen arki kaikin tavoin paremmin.

11 Pohdinta

Opinnäytetyöni päätavoite oli selvittää, miten kaksikulttuuriset perheet tukevat lastensa kasvamista kahden kulttuurin välissä. Saatujen tulosten tarkoituksena on jakaa sitä hiljaista tietoa, jota perheillä itsellään on ja tukea näin muiden kaksikulttuuristen perheiden arkea. Aineiston ollessa hyvin runsas, koin mielekkääksi koota saaduista tuloksista yhteenvedon opinnäytetyöni liitteeksi palvelemaan kaksikulttuurisia perheitä, heidän kanssaan työskenteleviä tahoja sekä muita aiheesta kiinnostuneita. Näin saadut tulokset ovat helposti luettavissa ja palvelevat käyttäjäkuntaa paremmin.

Mielestäni kvalitatiivinen tutkimus teemahaastatteluineen sopi opinnäytetyöni aineiston keräämiseen erittäin hyvin ja se tuottikin runsaasti materiaalia. Kaksikulttuurinen perhelämä vaatii vanhemmilta paljon tietoisia ratkaisuja kahden kulttuurin välissä tasapai-

noillen lasten parasta ajatellen. Vanhempien yhteistyön ja ympäristön tuella, voi tämä haasteellinen tehtävä kuitenkin onnistuessaan tuoda suurta rikkautta ja voimavaran lähteen lapsen elämään.

Hirsjärven ja Hurmeen (2010:19-20) mukaan kaikkiin tutkimuksiin liittyy eettisiä ratkaisuja. Tärkeimpinä eettisinä periaatteina ihmisiin kohdistuvissa tutkimuksissa mainitaan informointiin perustuva suostumus, luottamuksellisuus, seuraukset ja yksityisyys. Kyseisiä eettisiä seikkoja huomioidakseni toteutin opinnäytetyöni haastattelun esivalmistelut informoimalla haastattelutilanteesta mahdollisimman tarkasti ja etsimällä vapaaehtoisia haastateltaviksi. Korostin luottamuksellisuutta ja anonymiteettiä haastattelukutsussa sekä huomioin haastateltavien toiveet haastattelun tallentamisesta. Uskon näiden asioiden huomioimisen haastattelukutsussa ja haastattelusta sopimisessa olleen hyödyksi haastateltavien saamisessa.

Aiheen rajaaminen oli aluksi hankalaa ja sen muotoutuminen kesti kauan. Aiheen ollessa epäselvä, oli opinnäytetyötä vaikea työstää eteenpäin, mikä viivästyttikin teoriapohjan rakentamista ja aineiston keruuta. Vihdoin aiheen selkiennyttyä, oli työtä huomattavasti helpompi jatkaa nopeallakin aikataululla ja saada teoriapohja kasaan. Tosin teorian kokoamista vaikeutti hieman runsas tarjonta ja oma syvä kiinnostus aihetta kohtaan. Haasteena oli siis koko ajan omaan kiinnostukseen liittyvän ja tutkimuskysymyksen kannalta oleellisen tiedon välinen ristiriita.

Pyrin siten tarkkaan miettimään koko ajan, mikä on tutkimuksen kannalta oleellista. Toisaalta koin, että oma kiinnostukseni ja asiantuntemukseni aihetta kohtaan toivat omanlaista syvyyttä ja auttoivat ratkaisujen tekemisessä. Näin ollen näen ne opinnäytetyöni vahvuutena. Lisäksi ryhmähaastattelu osoittautui erittäin onnistuneeksi menetelmäksi ja luulenkin, että sain sen avulla tietoa, joka olisi jäänyt yksilöhaastatteluissa tai muilla menetelmillä saamatta haastateltavien rohkaistaessa toisiaan puhumaan. Aineiston litteroituani huomasin kielen keskeisyyden haastattelun tuloksissa ja pohdinkin olisiko kielen merkitystä kaksikulttuurisen lapsen elämässä pitänyt käsitellä opinnäytetyössäni laajemmin. Toisaalta se oli tietoinen ratkaisu ja olisi teorioineen vaatinut runsaasti avaamista, jolloin työni rajaaminen olisi taas vaikeutunut. Hyödyllisenä näen opinnäytetyöni liitteeksi kokoamani yhteenvedon tuloksissa esiin tulleesta hiljaisesta tiedosta ja hyvistä käytännöistä. Näin opinnäytetyöni on siis hyödynnettävissä ja ulottuu aivan arjen tasolle.

Opinnäytetyöni uskottavuuden takaamiseksi valitsin asianmukaisia lähteitä sekä merkitsin ne oikein, pyrin selkeään kielelliseen ilmaisuun ja tarkastelemaan aihetta monipuolisesti sekä objektiivisesti. Yritin myös katsella aihetta ikään kuin ulkopuolisen silmin ja saada näin toisenlaista perspektiiviä aiheen ollessa itselle niin läheinen. Pyrin opinnäytetyössäni myös laadukkuuteen. Laadukkuuden tavoittelussa hyvällä haastattelurungolla on merkitystä. Laadukkuutta lisää myös teemojen syventämisen ja lisäkysymysten pohdinta jo ennalta. Lisäksi tutkimuksen laadukkuutta takaavat myös reliabiliteetti eli toistettavuus ja validiteetti eli luotettavuus. Reliabiliteettiä voidaan käytännössä mitata sillä, että tutkimuksen tulos on reliabiliteetti, kun tutkimus voidaan toistaa uudelleen ja tulos on edelleen sama. Validiteetti puolestaan kuvaa sitä, että tutkimuksessa tutkitaan tai mitataan sitä, mitä on tarkoituskin tutkia tai mitata. (Hirsjärvi – Hurme 2010: 184, 186.)

Näin ollen hioin itsekkin opinnäytetyöni haastattelurunkoa useaan otteeseen ja mietin teemojen syventämistä tukikysymysten avulla. Vaikka toteutinkin vain yhden ryhmähaastattelun, sain siitä mielestäni tutkimuskysymyksen kannalta riittävästi aineistoa samojen vastausten tullessa ilmi eri teemojen sisällä ja aineiston ollessa tarpeeksi kattava tutkimuskysymyksen kannalta. Aineiston riittävyys tulee ilmi silloin, kun uusilla tapauksilla ei tuoteta enää tutkimusongelman kannalta uutta tietoa (Eskola – Suoranta 2001: 62). Uskottavuuden takaamiseksi, pidin koko opinnäytetyön ajan esillä sitä seikkaa, että vaikka asiat saattavat olla etniseen kulttuuriin liittyviä, on jokaisella vanhemmalla oma perheensä kulttuuri, sekä temperamentti tai persoonallisuus, jotka vaikuttavat vanhemmuuteen. Näin ollen kaikessa kaksikulttuurisessa vanhemmuudessa ei ole kyse vain kahdesta kulttuurista liittyvistä eroista ja tottumuksista. Uskottavuuden tukemiseksi toteutin myös litteroinnin sanatarkasti ja haastattelun toteutuskielellä. Mielestäni myös se, että tulosten sovellettavuus eli haastattelun tuottaman tiedon hyödyntäminen käytännössä on mahdollista hyvin erilaistenkin perheiden taholta, lisää työni luotettavuutta.

Työelämän kannalta erityisesti haastatteluaineiston pohjalta kokoamallani yhteenvedolla on lisäarvoa tuottava merkitys. Sillä on käytännön arvoa siten, että sen tuottama tieto ja käytännöt ovat toteuttamiskelpoisia ja vertaistukea tarjoavia. Niissä on ikään kuin mentorin eli jonkun kokeneemman tai saman asian jo läpikäyneen viisautta ja ne ovat lisäksi lukijoiden itsensä jatkokehiteltävissä ja sovellettavissa. Näin ollen ne eivät vaan jää välttämättä tiedoksi pään sisään vaan saattavat innostaa lukijaa toteuttamaan niitä itselleen sopivina kaksikulttuurisen perheensä elämään. Lisäksi työstäni saatuja tulok-

sia voisi käyttää myös sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten kuten neuvolan tukena kaksikulttuurisia perheitä kohdatessa sekä tiedonvälittäjänä.

Opinnäytetyöni tuloksiin pohjaten näkisin tärkeänä, että muutkin kuin kaksikulttuuristen perheiden vanhemmat huomaisivat kaksikulttuuristen lasten tuen tärkeyden. Siten voitaisiin ennaltaehkäistä kaksikulttuuristen lasten ja nuorten ongelmia, joita ovat muun muassa syrjäytyminen, huono itsetunto ja kielivaikeudet. Hyvä käytäntö olisi siirtyä ongelmakeskeisyydestä ja uhriajattelusta positiivisempaan ajatteluun, jossa kulttuurit nähtäisiin rikkautena ja voimavarana lasten itsetunnon kehittämisessä ja heidän kasvuunsa. Lapsia tulisikin kannustaa ottamaan huomioon molemmat kulttuurinsa, kotimaansa ja kielensä. (Roos 2007: 52.) Vanhemmille lasten kahteen kulttuuriin tukeminen saattaa kuitenkin muodostua liian raskaaksi tehtäväksi jos se on yksin heidän harjoituksillaan. Näin ollen kahden kulttuurin lasten ja perheiden tukimuotoja olisi hyvä kehittää myös yhteiskunnan taholta.

Pohdin opinnäytetyöprosessini aikana monikulttuurisen perheen hyvinvointia myös yleisellä tasolla. Perheissä ei välttämättä pystytä keskittymään täysipainoisesti vanhemmuuteen, koska maahanmuuttoon liittyvät prosessit jo sinällään vievät paljon voimavaroja. Kuten Roos (2009), olen myös itse miettinyt, kuinka suuri rooli suomalaisella puolisoilla ja lapsilla on uussuomalaisen vanhemman kotouttamisessa. Sen tutkimisella ja suomalaisen puolison kotouttamisen tietämystä lisäämällä voitaisiin luultavasti parantaa kaksikulttuuristen perheiden elämää. (Oksi-Walter – Roos – Viertola-Cavallari 2009: 10.)

Lisäksi saamieni tulosten perusteella olisi mielenkiintoista tietää, mikä merkitys vanhempien tuella on lasten kaksikulttuurisen identiteetin muodostumisessa? Toisin sanoen miten vanhempien tietoinen perehtyminen ja panostaminen tulevat esille lapsen kaksikulttuurisen identiteetin muodostumisessa, sillä monikielisyys ja -kulttuurisuus ovat lapselle vaativa lahja. Mutta kuitenkin jos lapsi pystyy ammentamaan siitä voimia, oppii näkemään asioita kahden kulttuurin silmin, pystyy ratkaisemaan kulttuurien kohtaamisen aiheuttamia väärinymmärryksiä ja ongelmatilanteita, on monikulttuurinen perhetausta lapselle voimavara ja rikastava osa elämää. (Lähteenmäki 2004: 70.)

Lähteet

Eskola, Jari – Vastamäki, Jaana 2001. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa: Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 43-58.

Moilanen, Pentti – Rähä, Pekka 2010. Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa: Aaltola, Raine – Valli, Juhani (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus. 46-69.

Alasuutari, Maarit 2006. Kulttuuriset kehykset kasvatusvuorovaikutuksessa. Teoksessa Alasuutari, Maarit – Hännikäinen, Maritta – Karila, Kirsti – Nummenmaa, Anna Raija – Rasku-Puttonen, Helena (toim.): Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 70-90.

Alitolppa-Niitamo, Anne 1993. Kun kulttuurit kohtaavat: matkaopas maahanmuuttajan kohtaamiseen ja kulttuurien väliseen vuorovaikutukseen. Helsinki: Suomen mielenterveysseura.

Alitolppa-Niitamo, Anne 2005. Lastenkasvatusko kompastuskivi monikulttuurisissa liitoissa? Raportissa Heikkilä, Elli (toim.): Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina. Siirtolaisinstituutti. Seminaariraportti. 20-24.

<<http://www.migrationinstitute.fi/pdf/webreports11.pdf>>. Luettu 03.03.2012.

Arteva, Sinikka 2000. Rakastuin ulkomaalaiseen. Myötä- ja vastoinkäymiset kahden kulttuurin parisuhteissa. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Duo-projekti n.d. Monikulttuurisuusyhdistys Familia Club ry. Verkkodokumentti <http://www.familiacub.fi/duo_projekti.html>. Luettu 03.03.2012.

Eerola-Pennanen, Paula 2011. Monikulttuurisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, Eeva – Turja, Leena (toim.): Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus. 233-245.

Eskola, Jari – Suoranta, Juha 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Halinoja, Raimo 1996. Kouluttautuminen monikulttuurisuuteen. Teoksessa Halinoja, Raimo – Malmberg, Raija – Salo-Lee, Liisa (toim.): Me ja muut. Kulttuurienvälinen viestintä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 115-131.

Hirsjärvi, Sirkka 1985. Johdatus kasvatustilfilosofiaan. Helsinki: Kirjayhtymä.

Hirsjärvi, Sirkka – Hurme, Helena 1988. Teemahaastattelu. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, Sirkka – Hurme, Helena 2009. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, Sirkka – Laurinen, Leena 2004. Lempeästi mutta lujasti: Suomalaisia sanontoja ja arkiskomuksia kasvatuksesta. Helsinki: WSOY.

Hirsjärvi, Sirkka – Laurinen, Leena & tutkijäryhmä 2000. Kasvatustraditiot ja niiden muuttuminen. Teoksessa Laurinen, Leena: Koti kasvattajana, elämä opettajana - kasvatust- ja oppimiskulttuurit tutkimuskohteina. (toim.) Juva: Atena. 12-35.

Hirsjärvi, Sirkka – Remes, Pirkko – Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Huttunen, Laura – Löytty, Olli- Rastas, Anna 2005. *Suomalainen monikulttuurisuus: Paikallisia ja yllirajaisia suhteita*. Teoksessa Huttunen, Laura – Löytty, Olli – Rastas, Anna (toim.): Suomalainen vieraskirja: Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Tampere: Vastapaino. 16-40

Kalliopuska, Mirja – Karjalainen, Sirkka 1988. Perheen elämänkaari. Helsinki: Yliopistopaino.

Karila, Kirsti 2006. Kasvatuskumppanuus vuorovaikutussuhteena. Teoksessa Alasuutari, Maarit – Hännikäinen, Maritta – Karila, Kirsti – Nummenmaa, Anna Raija – Rasku- Puttonen, Helena (toim.): Kasvatustvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 91-110.

Lahikainen, Anja Riitta – Punamäki, Raija-Leena – Tamminen Tuula (toim.) 2008. Kulttuuri lapsen kasvattajana. Helsinki: WSOY.

Lähteenmäki, Minna 2004. Monikulttuuristen lasten identiteetti. Raportissa: Heikkilä, Elli – Oksi-Walter Päivi – Roos, Jonna - Viertola-Cavallari Ritva (toim.): Monikulttuuriset

avioliitot sillanrakentajina. Siirtolaisinstituutti. Seminaariraportti. 67-70. <<http://www.migrationinstitute.fi/pdf/webreports2.pdf>>. Luettu 03.03.2012.

Malmberg, Raija 1996. Kovat ja pehmeät arvot. Teoksessa Halinoja, Raimo – Malmberg, Raija – Salo-Lee, Liisa (toim.): Me ja muut. Kulttuurienvälinen viestintä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 99-103.

Malmberg, Raija 1996. ”Kuules johtaja!” – Suhtautumista valtaan. Teoksessa Halinoja, Raimo – Malmberg, Raija – Salo-Lee, Liisa (toim.): Me ja muut. Kulttuurienvälinen viestintä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 72-87.

Mikä Familia Club ry on? n.d. Monikulttuurisuusyhdistys Familia Club ry. Verkkodokumentti. <<http://www.familiacub.fi/familia.html>>. Luettu 15.11.2011.

Nummenmaa, Anja Raija 2006. Kasvattajien yhteisö ja kasvatuskulttuuri. Teoksessa Alasuutari, Maarit – Hännikäinen, Maritta – Karila, Kirsti – Nummenmaa, Anna Raija – Rasku-Puttonen, Helena (toim.): Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 19-33.

Oikarinen-Jabai, Helena 2005. Elinikäinen oppiminen perheessä ja perheestä. Raportissa Heikkilä, Elli – Oksi-Valter, Päivi – Roos, Jonna – Viertola-Cavallari, Ritva (toim.): Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina. Siirtolaisinstituutti. Seminaariraportti. 71-75. <<http://www.migrationinstitute.fi/pdf/webreports2.pdf>>. Luettu 03.03.2012.

Oksi-Walter Päivi – Roos, Jonna – Viertola-Cavallari, Ritva 2009. Monikulttuurinen perhe. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Paavola, Heini – Talib, Mirja-Tytti 2010. Kulttuurinen moninaisuus päiväkodissa ja koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Rasku-Puttonen, Helena 2006. Oppijoiden yhteisö, osallisuus ja kasvattajan merkitys. Teoksessa Alasuutari, Maarit – Hännikäinen, Maritta – Karila, Kirsti – Nummenmaa, Anna Raija – Rasku-Puttonen, Helena (toim.): Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 111-125.

Roos, Jonna 2008a. Etelä-Suomen läänihallitus. Monikulttuurisuuden haasteet Etelä-Suomen läänin kunnissa. Lääninhallituksen julkaisuja. <[http://www.laaninhallitus.fi/lh/biblio.nsf/FC56EBBF2F874994C225743B00309734/\\$file/j/eslh_128.pdf](http://www.laaninhallitus.fi/lh/biblio.nsf/FC56EBBF2F874994C225743B00309734/$file/j/eslh_128.pdf)>. Luettu 03.03.2012.

Roos, Jonna 2008b. Workshop 4 –raportti: Monikulttuuriset perheet Suomessa - Minkälaisia tukitoimia tarvitaan? Raportissa Heikkilä, Elli (toim.): Monikulttuuriset avioliitot sillanrakentajina. Siirtolaisinstituutti. Seminaariraportti. 47-52.

<<http://www.migrationinstitute.fi/pdf/webreports32.pdf>> Luettu 19.10.2012

Räty, Minttu 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Salo-Lee, Liisa 1996. Kieli, kulttuuri ja viestintä. Teoksessa: Halinoja, Raimo – Malmberg, Raija – Salo-Lee, Liisa (toim.): Me ja muut. Kulttuurienvälinen viestintä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 6-35.

Salo-Lee, Liisa 1997. Minä ja muut – Kulttuurien välisestä viestinnästä. Teoksessa Syrjänen, Annaliisa – Westermarck, Irmeli (toim.): Maailmalle, maailmalta. Kulttuurisia katseuksia. Helsinki: WSOY. 44-59.

Salminen, Kerstin – Poutanen, Päivi 1996. Helsinki: Kulttuurikompassi. Edita.

Tuomi, Jouni 2007. Tutki ja lue – Johdatus tieteellisen tekstin ymmärtämiseen. Helsinki: Tammi.

Vilka, Hanna 2009. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Yhteenveto

Hiljaista tietoa ja hyviä käytäntöjä kaksikulttuuristen perheiden tueksi

Miten voitte tukea lapsen kasvua kahden kulttuurin jäseneksi?

- Osallistukaa kirjastoissa eri kielillä järjestettäviin satutuokioihin lapsenne kanssa.
- Huomioikaa lapsen toisessa kotimaassa vierailemisen tai isovanhempien Suomessa vierailemisen tärkeys jo vauvaiästä lähtien isovanhempi-lapsenlapsisuhteen syntymisen kannalta.
- Opettakaa lasta pienestä pitäen erilaisia tapoja tervehtiä kulttuureihinne liittyen niin etteivät ne tunnut lapsesta oudoilta myöhemmin hänen elämässään. (Tähän hyvänä apuna voi käyttää itsetehtyä kuvakirjaa kyseisistä tilanteista.)
- Miettikää lapsen etua aina kulttuurillisia tapoja tai käytäntöjä toteuttaessanne; älkää pakottako lasta omaan kulttuurilliseen muottiinne vaan antakaa hänen luoda oma kolmas kulttuurinsa ja etsikää siihen tukitoimia.
- Lapsen on tärkeää olla tietoinen kulttuurillisesta taustastaan ja oppia sovittamaan sitä osaksi elämäänsä. Opettakaa siis kaksikulttuurista lastanne arvostamaan asioita siitä kulttuurista, joka ei juuri ole läsnä perheen asuinmaassa kodin lisäksi.
- Kulttuuriensa ymmärtämiseksi kertokaa lapsellenne hänen kulttuuriensa ajattelutavoista vaikka ette haluaisikaan hänen toimivan niiden mukaisesti.
- Lähettäkää lapsi kesälomalla tai muina loma-aikoina isovanhempiensa luokse ulkomaille ikään kuin tutustumaan itsenäisesti paikalliseen kulttuuriin. Tällöin maasta riippuen myös paikalliset lapset saattavat olla vielä koulussa tai päiväkodissa, ja se avaa ulkomaille mummolaan lähetetylle lapselle mahdollisuuden mennä muutamaksi viikoksi tutustumaan paikalliseen kouluun tai päiväkotiin.

- Jos mahdollista, muuttakaa joksikin aikaa lapsen kanssa lapsen toiseen kotimaahan niin, että hän voi solmia siellä omia ystävyysuhteita ja oppia ymmärtämään kulttuuria luonnollisesti.
- Ottakaa selvää, onko ulkosuomalaisen vanhemman kotimaalla suurlähetystä Suomessa ja järjestävätkö he kenties kulttuurillisia tapaamisia tai toimintoja.
- Järjestäkää itse epävirallisia tapaamisia, esimerkiksi yhteisiä ruokailuja kerran kuussa eri kodeissa ulkosuomalaisille puolisoille ja heidän lapsilleen kielen tai kulttuurin perusteella. Käyttäkää apuna sosiaalista mediaa kuten facebookia ja oman kulttuurin jäsentenne muodostamia ryhmiä.
- Järjestäkää lapsellenne leikkikavereita samasta kieli- tai kulttuuriryhmästä kuin ulkosuomalainen vanhempi on.
- Kulttuuristen tapojen opettamiseen ja ylipäättään kulttuurista kertomiseen lapselle, hankkikaa kirjoja ja musiikkia ulkosuomalaisen puolison maasta puolison kielellä. Siten kieli ja kulttuuri ovat läsnä jokapäiväisessä elämässä huumoreineen sekä muine ominaispiirteineen.
- Viettäkö "ulkomaisen kotimaan" päivää, jolloin esimerkiksi kuuntelette ainoastaan lasten toisen kotimaan musiikkia, katsotte kyseisen maan televisio-ohjelmia tai elokuvia ja jolloin suomalainen vanhempikin puhuu lapsilleen ainoastaan lasten toista äidinkieltä.
- Käyttäkää apuna kulttuurin siirtämiseksi lapselle vuoden kiertoön liittyvien juhlien viettämisissä, kyseiseen kulttuuriin liittyviä urheilulajien seuraamisia, kansainvälisiä kerhoja ja seurakuntia.

Lastenkasvatus kahden kulttuurin välissä

- Muistakaa, että vanhempien yhteistyö on äärimmäisen tärkeää kasvatettaessa lapsia kahteen kulttuuriin. Yrittäkää löytää yhteinen perusta ja kiinnostus toisen kulttuuria kohtaan.
- Käykää keskustelua siitä, mitä ottaa ja mitä jättää kummankin puolison kulttuurista, esimerkiksi miten toteutatte kulttuuriinne kuuluvia tervehtimisen muotoja.
- Muistakaa, että positiivisella ja innostuneella asenteellanne puolison kieltä kohtaan voitte osoittaa tukea puolisolenne hänen opettaessaan lapsellenne äidinkieltänsä.

- Järjestäkää tietoisesti kahden keskeisiä hetkiä uussuomalaisen vanhemman ja lapsen välille. Noissa hetkissä hänen ulkomaisen vanhempansa kulttuuri tulee esiin aidoimmillaan ilman vahvaa suomalaista lisämaustetta.
- Uussuomalaisen isän kannattaa hyödyntää isäkuukausi sekä vanhempien mahdollisuus jäädä vanhempainvapaalle vuorotellen, jolloin lapsen arkea värittää tasaisemmin kummankin vanhemman kulttuuri ja kieli.
- Huomioikaa kommunikaation tärkeys vanhempien kesken lastenkasvatukseen liittyen ja sopikaa kasvatukseen liittyvistä päivittäisistä tavoista kuten esimerkiksi ruokailutavoista.
- Hankkikaa monikulttuurisia ystäväperheitä uussuomalaisen vanhemman kielen ja kulttuurin välittämiseksi. On myös tärkeää, että uussuomalaiselle vanhemmalle mahdollistuu näin kommunikointi omalla kielellään ja lapsi pääsee näkemään ikään kuin luonnollisempaa kommunikointia hänen osaltaan.

Uussuomalaisen vanhemman kulttuuritaustan tuominen lasten elämään

- Tuokaa uussuomalaisen vanhemman kulttuuritaustaa lapsenne elämään ruoan, musiikin, vaatteiden ja kodin sisustuksen, esimerkiksi värien ja uskontoon liittyvien symbolien kautta.
- Päätäkää kumpi teidän perheellenne on tärkeämpää ruokailun suhteen, se kuinka tarkasti ruoka-aikoja noudatetaan ja mihin aikaan syödään vai esimerkiksi se, että syödään vasta kun kaikki ovat paikalla.
- Kiinnittäkää valokuvia näkyville arkenne keskelle esimerkiksi valokuvakalenterina jääkaapin oveen muistuttaen perheen ulkomailla asuvista perheenjäsenistä. Jutelkaa samalla kuvissa näkyvistä henkilöistä ja siitä mitä he kenties tekevät parhaillaan.
- Puhukaa ulkomailla asuvista perheenjäsenistä ja toisesta kulttuurista päivittäisessä elämässänne tukeaksenne niiden pysymistä lapsen mielessä. Kyselkää myös lapselta keitä uussuomalaisen vanhemman kotimaassa asuu muistuttaen heidän olemassaolostaan.
- Kertokaa lapselle elämäntarinoita siitä, millaista elämä oli uussuomalaisen vanhemman omassa synnyinmaassa, mitä ruokaa syötiin ja millainen maan luonto on.

- Luokaa omaa kolmatta kulttuuria ja miettikää mitä kulttuurisia perinteitä haluatte ylläpitää ja millaista omaa kulttuuria luoda esimerkiksi joulun vieton suhteen.

Suhde ulkomaiseen sukuun

- Pitäkää säännöllisesti yhteyttä lapsen sukuun ulkomailla. Soittakaa perheellenne lapsen kielitaidon ylläpitämiseksi. Hyödyntäkää esimerkiksi Skype-videopuheluita, joiden kautta lapset ja isovanhemmat pystyvät näkemään toisiaan.
- Lähettäkää valokuvia ja lasten piirustuksia postitse ulkomailla asuvalle suvulle sekä pyytäkää heitä lähettämään kirjoja, musiikkia sekä paikallisia erikoisuuksia kuten esimerkiksi urheilujoukkueen t-paidan tai jotain syötävää lapsillenne Suomeen.
- Keskustelkaa omista lastenkasvatusmetodeistanne, tavoistanne ja rutiineistanne ulkomaisen perheen kanssa siellä vieraillessanne mahdollisten väärinymmärrysten ja ristiriitojen välttämiseksi.

Kuinka tehdä ulkomailla asuvaa perhettä tutuksi lapselle

- Tehkää ulkomailla asuvaa perhettä ja sukua tutuksi lapsellenne perinteisten valokuvakansioiden lisäksi tietokoneohjelmalla tehtävillä valokuvakirjoilla. Kootkaa niihin ulkomailla asuvasta perheestä ja suvusta kuvia lyhyellä tarinalla heidän elämästään.
- Valokuvakirjan ideaa voi myös soveltaa tekemällä lapselle kirjan hänen toisesta kotimaastaan, joko omia tai Internetin kuvia hyödyntäen niin, että hänelle muodostuu käsitys miten hänen sukunsa elää ulkomailla. Hyvinä kuvauskohteina voivat toimia arkipäivän yksinkertaiset asiat sekä tietenkin kulttuuriin liittyvät ominaispiirteet esimerkiksi erilaiset juhlat, hedelmät ja tapa miten ne kasvavat, eläimet, asuinrakennukset tai vaikka autojen parkkeeraus.

Ohjeita viranomaisille kuten neuvoloille

- Panostakaa työntekijöihin, joilla on laajempaa näkemystä kaksikulttuuristen perheiden elämään sekä ymmärrystä ja herkkyyttä perheiden erilaisuutta kohtaan.
- Älkää jakako tietoa lastenkasvatuksesta ja hyvistä käytänteistä ehdottomana informaationa siitä, kuinka asiat pitäisi tehdä. Sitä vastoin huomioikaa perheiden kaksikulttuurinen tausta ja peilatkaa vaihtoehtoja sitä vasten yhdessä perheen kanssa.

Summary

Tacit knowledge and good practices for supporting intercultural families

How can you support your child's growth to become a member of two cultures?

- Participate with your child at story hours that the libraries organize in different languages.
- Notice the importance of visiting the child's second home country and the grandparent's visits to Finland already when your child is just a baby. It helps them to bond together.
- Teach the child from young different ways of greeting according to your cultures so that they don't feel left out later on in their lives when they visit their second home country. (You can even make own photo book about it.)
- Always be concerned about the child's best interests when implementing your cultural ways; do not force the child into your own cultural mould but give him the freedom to create his own third culture and look for different ways to support that.
- It is important for the child to know about his cultural background and for him to learn how to accommodate it as a part of his life. Therefore teach your child to value things from the foreign culture that is not present.
- Teach your child about the cultural ways and the thinking and meaning behind those ways of his culture even if you don't want him to apply it in his life so that it helps him to get a deeper understanding from that culture.
- Send the child to visit his grandparents abroad during the school holidays so that he gets to know the local culture in the foreign country. Depending on the country the local children might still be at school or daycare and that gives your child a good chance to go for a few weeks to visit the local school or daycare.
- If possible move to your child's second home country for a while so that he can make friends there by himself and get to know the culture in a natural way.

- Find out if the foreign parent's home country has an embassy in Finland and if they organize some kind of cultural meetings or activities.
- Organize by yourself unofficial meetings for example potluck dinners once a month at different homes for the foreign parents and their children together according the language or the culture. Use social media like Facebook and the cultural groups there to help with the organizing the meetings.
- Organize playmates for your child from the same language or cultural group where the foreign parent is from.
- Teach cultural habits and speak about your foreign culture through books and music in that language so that the language and the culture can be present in an everyday life with its humor and other specific characteristics.
- Spend "another home country's day" when you for example listen music only in that language, watch TV-programs and movies from that country or in that language. Also if the non-Finnish parent is able to communicate in child's second mother tongue he can take a challenge and to speak to the child in that language on that day.
- Transferring the culture to the child through yearly celebrations can be a good help as well as following specific sports from that country and participating in international clubs and churches.

Raising children between the two cultures

- Remember that the parent's co-operation is key when raising your children in two cultures. Try to find common ground and interests towards the other ones culture.
- Discuss what you would like to take and what you would like to leave out from both parents cultures for example when it comes to methods of greeting people.
- Remember that with a positive and excited attitude towards your spouse's language you can show support to your spouse when he is trying to teach his language to the child.

- Acknowledge the importance of organizing personal moments between the foreign parent and the child. In those moments the culture of the parent comes through clearer and in a more natural way without Finnish influence.
- Foreign fathers take a daddy month and use the possibility of both parents having parental leave alternately so that the child's daily life gets better exposure to both of his cultures and languages.
- Notice the importance of communication between parents regarding the child's upbringing and agree on essential daily habits for example eating at the table.
- Make friends with other multicultural families to help transfer foreign the parent's language and culture. It's also important that the child sees his foreign parent having more natural communication maybe even in his own language.

Bringing the foreign parents culture into the child's life

- Bring the cultural background of the foreign parent into the child's life through food, music, clothes, religious symbols and home decorations for example decorating in different colors.
- Decide what are the eating schedule in your family and is it more important for your family to keep strict dining schedule or that you eat only when you all are together?
- Stick photos in the places that are seen in your everyday life for example make a photo calendar and stick it on the door of your fridge to remind you about your family abroad. Talk also about the people seen in the photos and what are they possibly doing at the moment.
- Speak about family members living abroad and about your child's other culture daily so that it's constantly on his mind. Ask the child about the people who are living in his other home country so as to remind him of their existence.
- Share with your child life stories about how life was in your home country when growing up. For example what places you visited and how different the nature was there.
- Create your own third culture and ponder what cultural traditions you want to maintain and what kind of own culture you want to create for example when it comes to spending Christmas.

Relationships with relatives abroad

- Keep in regularly contact with your family abroad. Call your home to maintain your child's language skills. Use for example Skype-video calls so that your children and the grandparents can see each others.
- Send photos and your child's drawings through post to your family abroad and ask them to send your child books, music and local specialities for example a t-shirt of the local sport team or something to eat.
- To avoid possible misunderstandings and dilemmas discuss your own habits, routines and methods of how you raise your child with your family abroad when visiting them.

How to make family abroad known to the child?

- Make the family abroad known to your child through photo books made by computer programs. Collect those photos of your family and relatives abroad and attach short stories to the photos telling him about their lives.
- You can also apply that photo book idea by making your child a book about places or traditions in his other home country. You can either use your own photos or take photos from the internet so that he can get an better idea of how his family lives abroad. Good targets to photograph can be simple things from daily life and of course also special characteristics of the culture for example different celebrations, fruits and the way how they grow, animals, buildings where people live and even the way how they park their cars.

Instructions for the officials such as child health guidance

- Invest in employees that have a broad view in understanding family life of an intercultural family and being sensitive towards their differences.

- Do not give the knowledge and guidance of child upbringing and good practices as absolute information on how things should be done. In opposite of that notice the intercultural background of the family and ponder different options according to that culture together with the family.

Teemahaastattelurunko

Taustatietoja

Sukupuoli:

Ikä:

Montako lasta ja minkä ikäisiä:

Oma ja puolison synnyinmaa:

Mitkä kulttuurit ja kielet perheessä ovat edustettuina:

Teemoja

1. Lapsen kasvun tukeminen kahden kulttuurin jäseneksi

- Kuvaile miten kulttuurit näkyvät lapsessasi/perheessäsi?
- Miten huomioitte arjessa lapsenne kaksikulttuurista identiteettiä ja taustaa? Käytännön esimerkkejä ja vinkkejä?
- Millaisia asioita haluatte omasta/puolisonne kulttuurista siirtää lapsellenne? Ja kuinka voitte toteuttaa sen?
- Kuinka voitte auttaa lastanne saamaan vaikutteita kummastakin kulttuurista tasa-puolisesti?

2. Lastenkasvatus kahden kulttuurin välissä

- Miten kaksi kulttuuria tulevat ilmi siinä, kuinka kasvatatte lapsianne?
- Kuinka sovitatte kahden kulttuurin näkemyksiä yhteen?
- Millaisia haasteita perheenne kohtaa kasvattaessa lapsianne kahteen kulttuuriin?
- Miten olette ratkaisseet haasteet? Mihin toivoisitte apua?
- Miten toisen puolison ns.”kotikenttäetu” eli asuminen omassa maassaan tulee ilmi lastenkasvatuksessa? Kuinka ulkosuomalaista puolisoa voidaan tukea kasvatustehävässään Suomessa? Käytännön vinkkejä?

- Koetteko vastakkainasettelua/ristiriitaisuutta vanhemmuudessaanne kulttuurienne vuoksi? Jos kyllä niin millaisia ja miten niistä voi selvittää?
- Minkälaisia käytännön asioita kaksikulttuurisen lapsia ”suunnittelevan” pariskunnan kannattaisi ottaa huomioon, millaisista asioista olisi hyvä keskustella etukäteen?
- Mitä etuja lapselle on kasvaa kaksikulttuurisessa perheessä?
- Miten tuette lastanne kokemaan nämä asiat vahvuutena/rikkautena?

3. Ulkosuomalaisen vanhemman kulttuuritaustan tuominen lasten elämään

- Kuinka pidätte kummankin puolison kulttuuria läsnä perheenne arjessa? Esimerkiksi onko jotain erityistä liittyen tapa/ruoka/juhlakulttuureihin?
- Kuinka tuette ei-suomalaisen kulttuurin näkyvyyttä kodissanne? Esimerkiksi näkyykö se kodissanne ulkoisesti/onko teillä jotain esineitä tms. muistuttamassa perhettänne toisesta kulttuuristanne ?

4. Suhde sukuun ulkomailla

- Millainen suhde teillä on sukuunne ulkomailla?
- Jos ei yhteydenpitoa, niin miten sitä voisi elvyttää?
- Millainen vaikutus perheillänne on ollut lastenkasvatukseen?
-Esimerkiksi heidän odotuksensa vanhemmuuttanne kohtaan?
-Kuinka olette selvinneet niistä?
- Onko yhteydenpito sukuun/suvun vaikutus asettanut haasteita lastenkasvatukseen? Millaisia?
- Miten pidätte yhteyttä toisessa maassa olevaan sukuunne?
-Onko teillä mitään luovia ideoita siihen liittyen?
- Millaisia keinoja olette keksineet tehdä lapsellenne tunnetuksi toisessa maassa olevaa perhettänne?

- Millaisia vinkkejä haluaisitte antaa muille yhteydenpitoon liittyen?

Lopuksi:

- Tuntuuko, että jotain mitä haluaisitte nostaa esille, on jäänyt kysymättä?

The questions for the interview

Background information:

Sex:

Age:

How many children and what age are them:

Own and the spouses birth country:

Which cultures and languages are represented at the family:

Themes

1. Supporting the child's growth to become a member of two cultures

- Could you please describe how the cultures come up at your children/family?
- How do you pay attention for your childrens multicultural identity/background? Could you give some practical tips/hints?
- What kind of things you would like to transfer from your/your spouse's culture to your children? And how can you make it happen?
- How can you help your children to get influences equally from both cultures?

2. Raising children in between the cultures

- How do the cultures come up when raising your children?
- How do you combine those different cultural views together?
- What kind of challenges your family face when raising children into two cultures?

- How have you solved those challenges? Where would you like to have some help?
- How does the fact that you or your spouse has benefits of living in his/her own country has impacted when raising your children?
- How could the one living in abroad be supported in raising their children in Finland? Could you give some practical tips?
- Do you experience some contradictions because of your cultures when being parents? If yes, what kinds of and how can you overcome those?
- When a cross-cultural couple is planning to have children what kind of things they should consider and what should be discussed in beforehand?
- What strengths/advantages/richness you see your child to have in growing in the intercultural family?
- How can you support your children to experience those things as benefits?

3. How to bring the non-Finnish parent's cultural background into your home

- How do you maintain non-Finnish parent's culture in a daily life? For example:
Is there something special considering different habits, food, and celebrations?
- How do you support the non-Finnish culture to be seen at your home, like do you have some items etc. reminding your family of the other culture?

4. Relationships with relatives abroad

- What kind of relationship you have with your family abroad?
- If you don't keep in contact how could you do it?
- What has been your families influence in raising your children? For example their expectations towards how you raise your children?
-How have you coped with those expectations?
- Has the communication with your family/impact of the family set some challenges towards your child raising? What kind of?

- How do you keep in contact with the family abroad? Do you have any creative ideas for that?
- What kind of ideas have you come up to make your family abroad to know for your children?
- What kind of hints would you like to give for the others to keep in contact with their families abroad?

Final thoughts:

- Is there something that you want to emphasize or do you feel that there are important issues that were not addressed in this interview?

Haastattelukutsu

Hei sinä kaksikulttuurisen perheen vanhempi!

Tarvitsisin apuasi ja asiantuntijuuttasi arjesta kahden kulttuurin perheessä. Olen sosionomi-opiskelija Metropolia Ammattikorkeakoulusta ja teen opinnäytetyötä kaksikulttuurisiin perheisiin liittyen yhteistyössä Familia Club ry:n kanssa.

Tarkoitukseni on siis kerätä konkreettisia vinkkejä/ideoita, kuinka kaksikulttuuristen perheiden vanhemmat tukevat lastensa kasvua kahden kulttuuriin ja kuinka kaksi kulttuuria tulevat ilmi lastenkasvatuksessa. Opinnäytetyöni loppuun kokoon yhteenvedon niistä vinkeistä ja hyvistä käytännöistä, joita haastattelusta tulee ilmi ikään kuin vertais-tueksi muille kaksikulttuurisissa perheissä eläville.

Uskon, että haastattelumateriaalista ja opinnäytetyöstäni tulevat hyötymään myös eri viranomaistahot, jotka työskentelevät kaksikulttuuristen perheiden parissa sekä muut aiheesta kiinnostuneet. Opinnäytetyöni olisi tarkoitus julkaista syksyllä 2012 ja se tulee olemaan luettavissa verkkodokumenttinä Theseus-ammattikorkeakoulujen opinnäytetyö verkkokirjastosta sekä Familia Club ry:n internet-sivuilta.

Haastattelu olisi tarkoitus toteuttaa 4-8 hengen ryhmähaastatteluna ja joko videoida tai nauhoittaa riippuen osallistujien toiveesta. Haastattelun ajankohtana on joko tiistai 24.4 tai perjantai 4.5 riippuen siitä kuinka osallistujien aikataulut saadaan sovitettua yhteen ja paikkana Familia Club ry:n tilat. Haastattelun kesto on noin 1-2 tuntia klo 17-19. Haastattelun video- tai äänitallenteita käsitellään luottamuksellisesti ja tullaan hävittämään opinnäytetyön valmistuttua. Myös haastateltavien nimi- ja muut tunnistetiedot pysyvät salaisina.

Teemoja, joita haastattelu pääpiirteittäin käsittelee ovat: lapsen kasvun tukeminen kahden kulttuurin jäseneksi, puolison kulttuuritaustan tuominen kotiin, suhde sukuun, haasteet ja vahvuudet.

Jos olet halukas auttamaan minua tässä opinnäytetyössäni sekä jakamaan ajatuksiasi elämästä kahden kulttuurin perheessä otathan yhteyttä mahdollisimman pian sähköpostitse:

Anna-Kaisa.Appolis@metropolia.fi

Kiitos avustasi! 😊

-Anna-Kaisa Appolis-

Hello parents with an intercultural family!

I would need your help and expertise concerning life in an intercultural family. I am a student of Social Services from Metropolia University of Applied Sciences and I am doing my thesis in partnership with Familia Club ry concerning family life between two cultures.

The purpose of my thesis is to collect concrete hints/ideas how the parents of intercultural families can support their childrens growth into two cultures and how those two cultures surface in raising children. At the end of my thesis I will collect a summary of those hints and good practices in the interview for peer support for the other intercultural families.

I believe that the material from the interview and my thesis will also benefit different officials who work with the intercultural families as well as others who are interested in the subject. My thesis is supposed to be published in Autumn 2012 and it will be available as an internet document in Open Repository Theseus (the theses and publications of the Universities of Applied Sciences on the Internet) and in a Familia Club's internet webpage.

The interview is going to be a group interview of 4-8 people and it will either be filmed or recorded depending on the wishes of the participants. The date for the interview is going to be either Tuesday 24th of April or Friday 4th of May depending on the participants schedule and it's going to take a place at the Familia Club's building. The interview is going to take about one to two hours from 5pm to 7pm. The video- or audiorecordings of the interview are going to be handled confidentially and will be destroyed after the thesis is done. Also the names and the other personal information are not going to be mentioned.

The topics that the interview will mainly consist are : supporting the child's growth to become a member of two cultures, how to bring the spouses cultural background into your home, relationships with relatives abroad, challenges and strengths in raising children in the intercultural family.

If you are interested in helping me with my thesis and to share your thoughts about life in the intercultural family please contact me as soon as possible through my email:

Anna-Kaisa.Appolis@metropolia.fi

Thank you for your help, friendly greetings, Anna-Kaisa Appolis

Esimerkki analysointiprosessista - Tutkimuskysymys: Miten kaksikulttuuriset perheet tukevat lastensa kasvamista kahden kulttuurin välissä?

Esiinnousseita asioita:	Esiinnousseiden asioiden selityksiä:	Käsiteluokka:
<p>-speaking to the children your own language -go back home as much as possible -the support of the both parents trying to find like some common ground -of course you sometimes think maybe that like how what is better when you decide to teach something to children that is seen a bit weird outside the home like greetings</p>	<p>-children will bond to the other part of the family -when trying to teach something of the others culture for the child → co-work -when you are having contradictions in between the views of your spouses and your own culture for example when greeting. -thinking about his point of view the best for the child</p>	<p>Supporting the child's growth to become a member of two cultures</p>
<p>-my children see me like at home enviroment and interacting with other people in Finnish and it's really different that when my husband does it with people that they see the interaction that is kind of interrupted in a way that they it's not natural and in a way that and I'm kind of I'm thinking and I am worried that it might influence them as they see us as parents.</p>	<p>-interaction is more natural with me than with my husband.why do they treat my father that way and it's not the same -he is totally different person when he speaks finnish and when people don't understand him</p>	<p>Raising children in between two cultures</p>
<p>-I try to cook those dishes and my son is used to curry now. music and then food of course decorations in the house like colours -Altar so I wanted to bring that part of the religion - calendar that you can stick to the fridge you know of the cousin who lives in, who is about same age</p>	<p>-so we are often kind of talking about him we are even talking what is Mathias doing now or something like this you know that and do you remember when we were there.</p>	<p>How to bring your own/spouses cultural background into your home</p>
<p>-we have skype that they see grandma every Saturday -go to see the grandparents as often as possible</p>	<p>-making regular skype calls for example once a week thing. -good for grandparents to see the baby even though the child might not remember that later on</p>	<p>Relationships with the relatives abroad</p>

